

MEZINÁRODNÍ POLITIKA

ROČNÍK XXXII

CENA 49 Kč

10/2008

**S americkým novinářem
Erikem Bestem o volbách**

**Americké volby
a ruský
pragmatismus**

**Francie čeká
na americký sen**

**Ekonomika Spojených
států před volbami**

**Nejdelší prezidentská kampaň
v amerických dějinách
aneb**

Návrat ke koncepci vyvažování

ISSN 0543-7962

9 770543 796005

ÚSTAV
MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ
PRAHA

INSTITUTE
OF INTERNATIONAL RELATIONS
PRAGUE

VÝBĚR Z NOVINEK KNIHOVNY ÚMV

- 3 54 876
ACCESSION
The Accession story : the EU from fifteen to twenty-five countries / ed. George Vassiliou. – Oxford : Oxford University, 2007. – xiii, 386 s. – Pozn.-Rej.
ISBN 978-0-19-921587-4
- 3 D 54 755
BROMLEY, Mark
The Impact on domestic policy of the EU code of conduct on arms exports : the Czech Republic, the Netherlands and Spain / Mark Bromley. – Solna : Stockholm International Peace Research Institute, 2008. – 57 s. – (SIPRI Policy Paper ; No. 21). – Pozn.-Přil.
ISSN 1652-0432
- 3 D 54 865
DOČKAL, Vít
Strukturální fondy EU - projektový cyklus a projektové řízení / příručka projektového manažera / Vít Dočkal. – 1. vyd. – Brno : Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity v Brně, 2007. – 137 s. : gr., tab. – (Studium pro praxi). – Pozn.
ISBN 978-80-210-4390-9
- 3 54 842
ESTONIA
Estonia, the new EU economy : building a Baltic miracle? / ed. Helena Hannula, Slavo Radošević, Nick von Tunzelmann. – Aldershot : Ashgate, 2006. – xviii, 372 s. : gr. – (Transition and development). – Bibl.-Pozn.-Rej.
ISBN 0-7546-4561-4
- 3 54 936
EVROPSKÁ
Evropská unie v členských státech a členské státy v Evropské unii : europeizace vybraných zemí EU / ed. Lenka Rovná, Zuzana Kasáková, Jan Váška. – Praha : Eurolex Bohemia ; VIP Books, 2007. – 333 s. – Autoři částí: Vladimír Handl, Eliška Tomalová, Tomáš Weiss. – Pozn.-Přil.
ISBN 978-80-8713410-8 (VIP Books).
ISBN 978-80-7379-014-11 (Eurolex Bohemia)
- 3 54 885
FISCHER, Joschka
Die Rot-grünen Jahre : deutsche Aussenpolitik - vom Kosovo bis zum 11. September / Joschka Fischer. – Köln : Kiepenheuer und Witsch, 2007. – 443 s. – Rej.
ISBN 978-3-462-03771-5
- 3 54 900
HALLER, Max
European integration as an elite process : the failure of a dream? / Max Haller. – New York : Routledge, 2008. – xxix, 431 s. : gr., il., tab. – (Routledge Advances in Sociology ; 40). – Bibl.-Pozn.-Rej.
ISBN 978-0-415-40390-0
- 9 54 931 PK
HULEC, Otakar
Dějiny Zimbabwe, Zambie a Malawi / Otakar Hulec, Jaroslav Olša, jr. – 1. vyd. – Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2008. – 656 s. : il., mp. – (Dějiny států). – Bibl.-Chron.-Přil.-Rej.
ISBN 978-80-7106-952-2
- 3 De 54 930
CHOMSKY, Noam
Imperiálne ambície : rozhovory o svete po 11. septembri / Noam Chomsky. – 1. vyd. – Bratislava : Spolok slovenských spisovateľov, 2008. – 134 s. – (Pohl'ady za horizont ; zv. 4). – Pozn.-Rej.
ISBN 978-80-8061-297-9
- 3 53 631/2007
INTERPOLIS'
Interpolis' 07 : zborník príspevkov zo 4. vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov s medzinárodnou účasťou v Banskej Bystrici 8.–9. novembra 2007. – Bratislava : PAMIKO, 2007. – 363 s. – Bibl.-Pozn.
ISBN 978-80-85660-07-4
- 3 54 886
KOHL, Helmut
Erinnerungen : 1990–1994 / Helmut Kohl. – München : Droemer, 2007. – 783 s. : il. – Chron.-Rej.
ISBN 978-3-426-27408-8
- 3 54 841
KOWALSKI, Ronald
European communism 1848–1991 / Ronald Kowalski. – Houndmills : Palgrave Macmillan, 2006. – vii, 267 s. – (European history in perspective). – Bibl.-Pozn.-Rej.
ISBN 978-0-3336-8459-7
- 3 53 416/2007
KRUTÍLEK, Ondřej
Monitoring evropské legislativy 2007 / Ondřej Krutílek, Petra Kuchyňková, Iveta Frízlová. – Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. – 309 s. – Chron.-Rej.
ISBN 978-80-7325-149-9
- 5 54 951
LOMBORG, Bjorn
Zchlad'te hlavy! : skeptický ekolog o globálním oteplování / Bjorn Lomborg. – Praha : Dokořán, 2008. – 358 s. : gr. – Bibl.-Pozn.-Rej.
ISBN 978-80-7363-188-8
- 3 54 748
MAI
Mai 68 vu de l'étranger : les événements dans les archives diplomatiques françaises / ed. Maurice Vaisse ... [et al.]. – Paris : CNRS, 2008. – xxiii, 222 s. : mp. – Bibl.-Chron.-Pozn.-Rej.
ISBN 978-2-271-06678-7
- 3 151 148/2006-2007
PANORÁMA
Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia 2006 - 2007 / ed. Ľubomír Lupták ... [et al.]. – Bratislava : Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 2007. – 873 s. + CD-ROM. – Bibl.-Rej.
ISBN 978-80-89261-11-6
- 3 D 54 938
PRINCIPY
Principy obrany České republiky "2030" / ed. Vlastimil Galatík. – 1. vyd. – Brno : Univerzita obrany, 2008. – 81 s. – Pozn.-Přil.
ISBN 978-80-7231-513-0
- 3 54 887
RIPPL, Susanne
Europa auf dem Weg nach rechts ? : die EU-Osterweiterung und ihre Folgen für politische Einstellungen in Deutschland, Polen und Tschechischen Republik / Susanne Rippl, Dirk Baier, Klaus Boehnke. – Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007. – 201 s. : gr., tab. – (Analysen zu gesellschaftlicher Integration und Desintegration). – Bibl.-Pozn.
ISBN 978-3-531-14691-1
- 3 D 19 726/2008 PK
ROCZNIK
Rocznik polsko-niemiecki 2008. Nr. 16. – Warszawa : Instytut Studiów Politycznych PAN, 2008. – 158 s. : tab. – Pozn.
ISSN 1230-4360
- 3 De 19 266/2007
ROČENKA
Ročenka 2007 / Ministerstvo obrany České republiky. – Praha : Ministerstvo obrany České republiky-AVIS, 2007. – 227 s. : il., mp., tab. – Chron.
ISBN 978-80-7278-452-3
- 9 54 882
ROTHSCHILD, Joseph
Return to diversity : a political history of East Central Europe since world war II / Joseph Rothschild, Nancy M. Wingfield. – 4th ed. – New York : Oxford University, 2008. – xii, 274 s. : mp. – Bibl.-Pozn.-Rej.
ISBN 978-0-19-533475-3
- 3 54 888
SCHMIDT, Hans-Jörg
Tschechien : eine Nachbarschaftskunde für Deutsche / Hans-Jörg Schmidt. – Berlin : Links, 2006. – 232 s. : il. – Bibl.
ISBN 978-3-86153-408-2
- 3 D 54 864
SMĚREM
Směrem k jednotnému parlamentu : vliv společného shromáždění ESUO na římské smluvy, 1957–2007 : padesáté výročí římských smluv. – [Luxembourg] : Evropský parlament, 2007. – 229 s. : il.
- 3 54 950
ŠEDO, Jakub
Volební systémy postkomunistických zemí / Jakub Šedo. – Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. – 419 s. : tab. – (Srovnávací politologie ; č. 9). – Bibl.-Pozn.-Rej.
ISBN 978-80-7325-137-6
- 3 54 744
ŠTOURAČOVÁ, Judita
Ekonomická diplomacie České republiky / Judita Štouračová. – Praha : Professional Publishing, 2008. – 249 s. : gr., tab. – Pozn.-Přil.
ISBN 978-80-86946-71-9
- 3 54 745
TŘETÍ
Třetí kongres českých politologů : Olomouc 8.-10. 9. 2006 / sestavili Jan Němec, Markéta Šústková. – Praha : Česká společnost pro politické vědy, 2006. – 913 s. : il., mp., tab. – Autor části: Jan Eichler, Jan Karlas, Petr Jelínek. – Bibl.-Pozn.
ISBN 978-80-902176-0-7
- 3 De 54 866
VSTUP
Vstup do Schengenu : výhody a nevýhody / ed. Marek Loužek. – Praha : Centrum pro ekonomiku a politiku, 2008. – 79 s. – (Ekonomika, právo, politika ; č. 66/2008)
ISBN 978-80-86547-96-1

Světozor • 1

Americká cesta změny jako *simulakrum* | -zz- • 3**SPOJENÉ STÁTY PŘED VOLBAMI**Miloš Calda | Nejdelší prezidentská kampaň v amerických dějinách
aneb Návrat k principu vyvažování • 4

Kryštof Kozák | Černoši, hispanci a budoucí americký prezident • 6

Zdeněk Müller | Francie čeká na americký sen • 9

Natálie Sudlianková | Americké volby a ruský pragmatismus • 11

Miroslav Suja | Latinská Amerika sází na Obamu • 14

Jan Eichler | Perspektivy americké bezpečnosti a zahraniční politiky • 17

Erik Best | „Američané mají pocit, že jejich země tápe a neubírá
se správným směrem“ • 19**EKONOMICKÝ OBZOR**

Pavel Neumann | Ekonomika Spojených států před volbami • 22

DVA POHLEDYRoman Joch, Jiřina Rybáčková | Americké prezidentské volby
z pohledu České republiky • 25**VZTAHY A PROBLÉMY**Petra Cibulková, Petr Kratochvíl | Dokáže Evropská unie zaujmout jednotný
postoj vůči Ukrajině? • 26

Jan Záhořík | Hrozi nová válka mezi Etiopií a Eritreou? • 29

Miroslav Tůma | Mezinárodní kooperace, nebo jaderná katastrofa? • 32

ZEMĚMI SVĚTA

Miroslav Kalous | Ani po příměří mrtvých v Somálsku neubývá • 34

VOLNÁ TRIBUNA

Pavel Kopecký | Gruzie, Rusko a americké volby aneb Vrtěti psem? • 36

RECENZE

Jiří Štěpanovský | Madeleine Albrightová radí nástupci G. W. Bushe • 39

POSLEDNÍ STRANA**Foto na titulní straně**

Zdroj: Jim Bourg, Globe Media/Reuters

Tiráž

Ročník XXXII • Vydává: Ústav mezinárodních vztahů, v. v. i. • **Šéfredaktor:** Robert Schuster • **Úvodníky, komentáře:** Zdeněk Zbořil • **Odpovědná redaktorka:** Milena Strojčková • **Sekretářka redakce:** Irena Krejčová • **Grafický návrh:** Jakub Tayari • **Distribuce:** Dagmar Červinková • **Redakční rada:** Veronika Bilková (předsedkyně), Vojtěch Belling, Miloš Calda, Martin Ehl, Jiří Fárek, Václav Hubinger, Kai-Olaf Lang, Kristina Larischová, Pavel Máša, Jaroslav Olša jr., Miloš Pojar, Pavel Pšeja, Michael Romancov, Jiří Schneider, Jiří Štěpanovský, Filip Tesař, Tomáš Veselý, Zdeněk Zbořil • **Jednotlivé příspěvky vyjadřují názory autorů, nikoli vydavatele. Nevyžádané rukopisy redakce nevrací.**

All rights reserved. Copyright under the International Copyright Convention. No part of this publication may be reproduced, stored in retrieval systems or transmitted in any form or by any means without the prior permission of the International Politics editorial office. Reprints are available upon request. Reprints and permissions: Write to International Politics, Nerudova 3, 118 50 Praha 1.

Redakce a administrace: Nerudova 3, 118 50 Praha 1 • **telefon** 251 108 107 • **fax** 251 108 222 • **e-mailová adresa** umvedo@iir.cz • **Objednávky a předplatné přijímá** administrace redakce. Vychází měsíčně. **Cena výtisku** 49 Kč. **Předplatné na rok činí** 490 Kč, ve **Slovenské republice** 711 Sk. **Registrováno** MK ČR E 5210.

Tiskne Petr Dvořák – Tiskárna, Jeřábová 1302, 263 01 Dobruška. **Rozšiřuje** redakce a další distributoři v drobném prodeji. **Ve Slovenské republice rozšiřuje** L.K. Permanent, s.r.o. P.P.4., 834 14 Bratislava 34 • **telefon** +421 244 453 711 • **fax** +421 244 373 311 • **e-mailová adresa** Herslova@lkpermanent.sk • **www.predplatne.cz**. **Informace o MP a ediční činnosti ÚMV** na www.iir.cz • Podávání tiskoviny povoleno SsRP Banská Bystrica č.j. Opč-3215/B-96 zo dňa 12. 9. 1996. **ISSN** 0543-7962 • **INDEX** 46911

Září 2008**Světozor**

1. Šéf Evropské komise José Barosso pohrozil Moskvě, že pokud nestáhne své vojáky z Gruzie, je EU připravena zastavit jednání s Ruskem o tzv. strategickém partnerství.
1. Americká armáda předala iráckým silám kontrolu nad provincií Anbár.
1. Předseda japonské vlády Jasuo Fukuda se vzdal funkce, aby tak vyřešil patovou politickou situaci v zemi.
2. Thajský premiér Samak Suntharavedž vyhlásil v Bangkoku výjimečný stav. Reagoval tak na týden trvající střety mezi provládními a protivládními demonstranty, při nichž byl zabit jeden člověk.
2. V Afghánistánu zahynul pětistý americký voják.
2. USA oznámily, že poskytnou Gruzii pomoc ve výši jedné miliardy dolarů.
3. Strana ukrajinského prezidenta Viktora Juščenka se rozhodla odejít z koalice, kterou tvoří s Blokem současné premiérky Julie Tymošenkové. Hlavním důvodem podle Juščenka je, že se jeho politická partnerka spojila s jeho největšími protivníky, čímž rozložila vládní koalici. Výzvu Tymošenkové k návratu do koalice odmítl.
3. Na Kypru začala jednání prezidentů obou částí ostrova o sjednocení. Oba politici po 90minutovém jednání vyjádřili vůli k míru.
4. Kongres amerických republikánů v Mineapolisu vyslal do prezidentských voleb arizonského senátora Johna McCaina (72) a aljašskou guvernérku Sarah Palinovou jako kandidátku na viceprezidentku.
4. Americký viceprezident Dick Cheney při návštěvě v Tbilisi Gruzii slibil, že bude přijata do NATO.
5. Americká ministryně zahraničí Condoleezza Riceová jednala v Tripolisu s libyjským vůdcem Muammarem Kaddáfim.
6. V prezidentských volbách v Pákistánu zvítězil Ásif Ali Zardári.
6. Prezident Abdullah Gül jako první hlava tureckého státu přijel do Arménie, kam ho na fotbalový zápas Turecko–Arménie pozval arménský prezident Serž Sarkisjan. Při vzájemných jednáních se oba politici snažili zklidnit vztahy obou států, které neudrží ani diplomatické styky.
6. Ruský prezident Dmitrij Medveděv prohlásil, že po válce s Gruzii musí svět s Ruskem opět počítat. Dal najevo, že Rusko neustoupí od ochrany svých zásad. Obvinil Západ, že humanitární pomoci pomohl k opětovnému vyzbrojení Tbilisi.

7. Předseda německé SPD Kurt Beck oznámil rezignaci. Do čela strany se vrátí Franz Münterfering.
8. Ruský prezident Dmitrij Medveděv slíbil, že ruští vojáci opustí Gruzii poté, co do této země dorazí pozorovatelé EU. Stahování začalo 9. září.
8. Americký prezident George W. Bush oznámil, že do února příštího roku stáhne z Iráku 8000 amerických vojáků z bojových i podpůrných jednotek.
9. Srbsko podepsalo asociační dohodu s EU.
10. U Ženevy byl uveden do zkušebního provozu obří urychlovač částic.
12. Bolivijský prezident Evo Morales obvinil amerického velvyslance Philipa Goldberga z podpory protivládních protestů a vyhostil ho ze země. USA odpověděly stejným krokem.
13. Ruské jednotky se stáhly z pěti strategických pozic v západní Gruzii včetně přístavu Poti. Rusko tak splnilo podmínky první fáze dohody s EU.
15. Zimbabwský prezident Robert Mugabe pustil k moci dosavadní opozici. Její vůdce Morgan Tsvangirai se stane premiérem. Ve společné vládě bude mít opozice převahu jednoho ministra a bude mít pod kontrolou mj. policii.
15. Evropská unie oznámila, že poskytne Gruzii do roku 2010 pomoc ve výši 500 milionů eur.
15. Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii odsoudil ke třem letům vězení bývalého velitele bosenskomuslimské armády Rasima Deliče za válečné zločiny proti Chorvatům a Srbům v Bosně.
16. Velení amerických jednotek v Iráku převzal generál Ray Odierno.
16. Vládní koalice na Ukrajině se rozpadla. Premiérka Julie Tymošenkova odmítla odstoupit.
17. Ruský prezident Dmitrij Medveděv podepsal s předáky Abcházie a Jižní Osetie Sergem Bagapšem a Eduardem Kokojtyem dohodu o umístění ruských vojsk na jejich území.
18. Izraelská ministryně zahraničí Cipi Livniová byla vyhlášena vítězkou primárek největší vládní strany Vpřed.
21. Jihoafrický prezident Thabo Mbeki předal rezignační dopis předsedkyni dolní komory parlamentu. Tlak na Mbekiho odstoupení se ve vládním ANC vystupňoval, když soud zamítl jeho obvinění z korupce proti předsedovi strany Jakobu Zumovi.
21. Ve slovinských parlamentních volbách získali sociální demokraté Boruta Pahora 30 procent hlasů, Slovinská demokratická strana dosavadního premiéra Janeze Janši 29 procent hlasů. Do koalice se sociálními demokraty půjdou pravděpodobně důchodci a lidovci.
21. Americký ministr obrany Robert Gates upozornil Evropu na to, že ve svém odzbrojovacím programu zašla příliš daleko.
22. Izraelský prezident Šimon Peres nabídl předsedkyni strany Vpřed Cipi Livniové, aby vytvořila vládu.
23. Americká ministryně zahraničí Condoleezza Riceová ujistila Ukrajinu, že USA plně podpoří její snahu připojit se k NATO.
24. Kolumbijská armáda zabavila počítačový nosič se jmény a fotografiemi více než 9000 členů Revolučních ozbrojených sil Kolumbie.
24. Novým japonským premiérem se stal šéf Liberálnědemokratické strany Taró Aso.
24. KLDK je připravena obnovit své jaderné aktivity. Ze země vypověděla mezinárodní inspektory.
25. Jihoafrický parlament zvolil prozatímním prezidentem Khalemu Motlantheho.
25. Z čínského kosmického střediska Ťiou-čchuán odstartovala kosmická loď Šečou-7 se třemi tchajkonauty. Pilot Čan Č'-kang vystoupil do kosmického prostoru.
25. Americký prezident George W. Bush přiznal, že jeho země čelí vážné finanční krizi.
25. Padla největší americká spořitelna Washington Mutual se sídlem v Seatlu.
25. Švýcarský list Tagesanzeiger napsal, že nynější kosovský premiér Hashim Thaci vydělal čtyři miliony marek na prodeji orgánů srbských a romských zajatců.
25. Ruský premiér Vladimir Putin vyzval k otevření hranic mezi Ruskem a Jižní Osetií, zároveň se ale vyslovil proti plnému začlenění regionu do Ruské federace.
27. Delegace Evropského parlamentu oznámila, že bude při své návštěvě v USA žádat vysvětlení role Spojených států při odmítnutí Lisabonské smlouvy v Irsku. Kampaň proti smlouvě vedl irský milionář Declan Ganley a jeho skupina Libertas. Údajně ho financovali Američané.
27. V Praze se konalo první setkání zástupců parlamentů členských zemí EU. Dohodli se na nutnosti zvýšit vliv národních parlamentů na dění v EU a na nutnosti schválit Lisabonskou smlouvu či obdobný dokument.
28. V rakouských předčasných parlamentních volbách získali sociální demokraté (SPÖ) 29,7 procenta hlasů, lidovci (ÖVP) 25,6, Svobodní (FPÖ) 18, Haiderův Svaz pro budoucnost Rakouska (BZÖ) 11 a Zelení 9,8 procenta hlasů.
28. V Bělorusku se konaly parlamentní volby. Žádný opoziční kandidát se do parlamentu nedostal. Podle mezinárodních pozorovatelů nebyly volby demokratické a neodpovídaly zcela evropským standardům.
28. V zemských volbách v Bavorsku zaznamenala CSU nejhorší výsledek za posledních 46 let. Získala 43 procenta hlasů, ztratila absolutní většinu.
28. Rada bezpečnosti OSN jednomyslně schválila rezoluci vyzývající Írán, aby upustil od svých kontroverzních jaderných aktivit. Žádné sankce nebyly přijaty.
29. Sněmovna reprezentantů Kongresu USA odmítla návrh na řešení finanční krize. Mělo jít o vládní injekci ve výši 700 miliard USD.
30. Předseda vládní bavorské CSU Erwin Huber oznámil demisi.
30. Afghánský prezident Hamid Karzái oznámil, že vyzval vůdce Tálibánu Mullu Muhammada Umara k jednání o mírovém řešení konfliktu v zemi. O zprostředkování požádal saúdského krále Abdalláha. Umar krátce předtím vyzval síly NATO k odchodu ze země.
30. Srbský prezident Boris Tadić poprvé připustil, že pokud selžou snahy Bělehradu připojit Kosovo k Srbsku, bude uvažovat o rozdělení tohoto státu.
30. Michail Gorbačov ohlásil, že se vrátí do politiky, Hodlá s bývalým důstojníkem KGB Alexandrem Lebeděvem založit stranu, s níž půjde v roce 2011 do voleb.
30. Sonda Phoenix zaznamenala nad planetou Mars sněh, který roztál, než dopadl na povrch.

Česko a svět

4. Spojené státy a Česko navázaly „strategický dialog“, což znamená příslib ještě užšího spojení než v rámci NATO. Česká republika požádala USA, aby jí pomohly modernizovat vojenské dopravní letouny.
10. Velitel ruských vzdušných strategických sil Nikolaj Sokolcov označil za možné cíle ruských raket Česko a Polsko.
13. Kandidát na amerického prezidenta Barack Obama se jednoznačně postavil za plánovaný protiraketový štít ve střední Evropě.
19. Ministři obrany USA a Česka Robert Gates a Vlasta Parkanová podepsali v Londýně smlouvu o pobytu amerických vojsk v Česku.
20. Při teroristickém útoku na islámábádský hotel Marriott přišel o život český velvyslanec Ivo Žďárek.
25. Ve výroční zprávě BIS za rok 2007 se praví, že ruské zpravodajské služby v uplynulém roce se snažily kontaktovat a ovlivňovat české politiky a média, aby se zvýšil odpor české veřejnosti k vybudování americké protiradarové základny v Česku. Vojenská rozvědka 29. září zprávu BIS potvrdila. Její rozvědčíci narazili i na agenty ze zemí velmi vzdálených. Nebezpečí teroristického útoku prý však nehrozí.
29. Rusko odtajnilo dokumentaci k Mnichovské dohodě z roku 1938.

Americká cesta změny jako simulakrum

Letošní čekání na zvolení prezidenta Spojených států amerických se zdá být nervóznější než kdykoli v minulosti. Po vyčerpávající kampani *Hillary Clintonová versus Barack Obama* jako by si americká politika vzala oddechový čas, ale ten byl vyplněn, z našeho pohledu, zajímavými mezinárodněpolitickými událostmi – tažením Gruzie na sever a útokem armády Ruské federace na jih. Potom silnými slovy Dicka Cheneyho v Tbilisi, jeho rozčilováním se v Baku, které bylo jako by načasováno s Putinovou cestou do Taškentu. Zřejmě proto také přijímala Condoleezza Riceová lichotky krojovaného Muamara Kaddáfího v Libyi a o tom, co se během její cesty odehrálo v Tunisku, Alžírsku a Maroku, nám už nikdo nic neřekl.

Zdá se tedy, že účelem cesty obou amerických posílů prezidenta Bushe do Afriky a do bývalé sovětské Střední Asie, s jeho paralelním angažmá proti hurikánu v povodí Mississippi, bylo, aby se zahraničněpolitická témata neobjevila na republikánském nomináčním sjezdu. O to důrazněji se tam však hovořilo o *změně*, nebo dokonce o *cestě změny*, o které se také přeli už kandidáti demokratičtí o půl roku dříve.

Slovní spojení *cesta změny* je atraktivní metaforou, kterou známe z českých poměrů. Můžeme si sice myslet, že kandidáti na nejvyšší funkci ve Spojených státech se sotva nechali inspirovat českými poměry, ale zajímavější bude ptát se, proč si republikánský i demokratický kandidát vybrali právě toto politické heslo, kterým chtějí odůvodnit svůj nárok na vstup do Bílého domu.

Vypůjčíme-li si terminologii Jeana Baudrillarda a jeho pojem *simulakrum* (viz *Simulacres et simulation*, 1988), jímž myslel nápodobu, formu bez obsahu nebo vyprázdněný obraz, můžeme si položit v souvislosti s nadcházejícími volbami amerického prezidenta otázku, zda se nejedná také v tomto přípa-

dě o *podvrh reality, když nadprodukce kopií brání rozlišit mezi kopií a originálem*, když rozdíl mezi kopií a originálem je smazán, když *zanikla realita a nastoupila hyper-realita*.

Simulakrum je spojením obrazu, skutečnosti a ideologie do jednoho, nikoli však jedinečného celku. A protože, říká jí evropští postmodernisté, je *celá Amerika simulakrum*, hraje v její politické kultuře klíčovou roli komerční a zábavní simulace. Někteří političtí komentátoři si dokonce myslí, že Američané už sice nevěří médiím, ale baví se jimi, a to dokonce i v celém průběhu prezidentských voleb, pro které i v Evropě používáme pojmenování *politický proces*.

Jde tedy kandidátům o *ideál změny*, nebo jen o *simulaci změny*? A má-li jít o skutečnou změnu, nemáme čist programy obou jako rozchod nejen s dynastickým pojetím funkce amerického prezidenta (počínaje dávným pokusem Kennedyovců a pokračující pokusem Bushe otce i syna a v záloze s dalším synem, už guvernérem, ale i pokusem volnějšími rodinnými pouty spojených Billa a Hillary Clintonových), ale třeba i s unipolárním viděním světové politiky nebo s hledáním nového rámce, nebo dokonce pravidel tržní ekonomiky, o kterých jsme si ještě nedávno mysleli, že jsou téměř socialistické?

Možná, že oba prezidentští kandidáti pochopili, že nejen ve Spojených státech, ale i v celém světě se odehrává něco, co není vidět za *simulacemi* už neexistující reality, a že tyto simulace už dávno vytvořily něco, co vnímáme jako onu *hyper-realitu*. A není i monolit americké vojenské síly podobnou virtuální realitou jako jeho zdánlivě nepřekonatelná úroveň vlivu na světovou politiku?

Proto nejen Barack Obama a John McCain očekávají změnu. Ale s Jeanem Baudrillardem také nezapomeňme, že *simulakrum* je nejen objekt vznikající zhmotněním lidských představ, ale že i reklama jako simulace je nejen

opakovaným klamáním (re-klamáním, jak říká jedna česká žertovná etymologie) a že nezobrazuje nic reálného, nic jiného než *představy spotřebitelů*.

Padesát šest senátorů a poslanců mělo akciové podíly v AIG, u Lehman Brothers, Bear Stearns, Indy Mac Bancorp, Fannie Mae aj. Nancy Pelosiová a John Kerry, společně s dalšími členy Kongresu, prý přišli o peníze. První trčila na akciích pojišťovny AIG asi půl milionem dolarů, Heint Kerryová dokonce dvěma miliony. Snad je utěší, že i toto jmění je spíše simulakrem než realitou, která je zakrývána simulací svobody, bohatstvím pro každého, blahobytem jako plýtváním, ale i rovností či transparentností vztahů uvnitř americké společnosti, tedy vším, co Evropa kdysi vyvezla do Ameriky, a také se nevyhnula svým politickým a ekonomickým krizím.

Možná, že tato osobní, spíše psychologická než fyzická zkušenost úpadku sehraje roli agenta volebního procesu. Dokonce významnějšího, než zamýšlel svou knihou *The War Within. A Secret White House History 2006–2008* Bob Woodward, dlouholetý pozorovatel americké vnitropolitické scény a jejích souvislostí s politikou zahraniční a *lovec lebek* amerických prezidentů. Vyšla letos jen jako nepřímý příspěvek k prezidentské kampani. Ale že republikány i demokraty dohoní bankovní, a možná i hospodářská krize ještě před volbami, to nepředpokládal ani její autor.

Nicméně čekání na 44. prezidenta Spojených států je zajímavé nejen tím, jak si ho Američané představují a jak se nabízený ideál blíží nebo vzdaluje realitě. Zda *cesta změny* nezůstane jen vyprázdněnou metaforou nebo se stane novou nadějí. A také proto věnujeme americkým prezidentským volbám svou pozornost v tomto předvolebním čísle Mezinárodní politiky.

-ZZ-

Miloš Calda

Nejdelší prezidentská kampaň v amerických dějinách aneb Návrat k principu vyvažování

Letošní prezidentské volby budou v mnohém jiné než ty, jež si může pamatovat většina žijících. Poprvé od roku 1952 v nich na prezidenta, resp. viceprezidenta nekandiduje nikdo, kdo tuto funkci zastával v minulosti. Volební kampaň, započítáme-li do ní primárky, je snad nejdelší v amerických dějinách. Poprvé se stal prezidentským kandidátem jedné z obou nejsilnějších stran Američan černé pleti, zatímco republikáni nominovali do prezidentského úřadu politika, který by se – pokud by ve volbách zvítězil – stal nejstarším poprvé zvoleným prezidentem. Neobvyklost kampaně potvrzují i další faktory: viceprezidentskou kandidátkou republikánů se stala mladší žena, guvernérka Aljašky Sarah Palinová (nar. 1964), zatímco viceprezidentským kandidátem demokratů je katolík Joe Biden ze státu Delaware.

Noví lidé

Název tohoto odstavce nutno brát „se špetkou soli“. Dva politikové, prezidentský kandidát republikánů John McCain (narozený v roce 1936, členem Kongresu USA od roku 1982) a viceprezidentský kandidát demokratů Joseph Biden (narozený v roce 1942, členem Senátu USA od roku 1973), patří mezi staré harcovníky. Za nováčky ve federální politice však lze považovat druhé dva špičkové kandidáty, Baracka Obamu a Sarah Palinovou. Na dosavadní prezidentské kampani se bezpochyby podepsaly obavy z „dynastizace“ americké federální exekutivy: klan Bushů je – s osmiletou přestávkou 1993–2001 – u moci od roku 1989 (a to v záloze čeká mladší bratr současného prezidenta Jeb, bývalý guvernér Floridy), zatímco klan Clintonových, v případě nominace Hillary Clintonové, mohl ovládat – opět s osmiletou přestávkou 2001–2009 – Bílý dům od roku 1993 do roku 2017, navíc s potřetí nevolebním, rozverným a asertivním Billem Clintonem opět v sídle fe-

derální exekutivy, tentokrát v roli prezidentského chotě!

Afroameričan prezidentem?

Malá pozornost bývá věnována skutečnosti, že respondenti zástupcům firem zkoumajících veřejné mínění často lžou. Činí tak v případech, kdy se za své preference stydí, kdy mají pocit, že by se do nich dotazovatel mohl pustit, nebo snad dokonce když pocítují obavy z postihu za svůj názor. V České republice i v dalších exkomunistických zemích dopadají komunisté v předvolebních průzkumech veřejného mínění o několik procent hůře než ve vlastních volbách. Voliči těchto stran to pak za plentou silnějším stranám u moci „nandají“. V americké předvolební kampani se stal poprvé kandidátem významné strany občan černé pleti, syn keňského otce a bělošské matky. I když je Barack Obama de facto míšenec, vyhlíží spíše jako Afroameričan. Navíc má nejvyšší možné vzdělání, titul PhD. z Harvardovy univerzity, jeho politickým zázemím je sofistiko-

vané Chicago. Tím se nepochybně zařadil do elity, do privilegované inteligence (angličtina pro to má slovo „*priviligentsia*“). To jej může oslabit v očích prostších a frustrovaných voličů. I oni se mohou rozhodnout, že „to“ tomu černochovi za plentou spočítají. Podle průzkumů veřejného mínění by tmavá pleť Baracka Obamu neměla ve volbách příliš oslabit. Protože je ale prezidentská kandidatura Američana tmavé pleti bezprecedentní, je téměř nemožné odhadnout, nakolik průzkumy veřejného mínění odrážejí skutečné postoje voličů.

Vyvažování kandidátky

Od roku 1804, kdy byl ratifikován 12. dodatek k Ústavě USA, jdou kandidáti na prezidenta a viceprezidenta do voleb na společné kandidátce. Dodatek napravil nedomyšlené ustanovení článku číslo II původního textu ústavy z roku 1787 (článek II, oddíl 1), podle něhož se prezidentem měl stát vítěz voleb a viceprezidentem ten, kdo získal druhý nejvyšší počet hlasů volitelů.

K vrcholům prezidentské kampaně ve Spojených státech patří tradičně televizní debaty hlavních kandidátů. Na snímku jsou oba kandidáti na viceprezidenta demokrat Joseph Biden a republikánka Sarah Palinová při jejich duelu z 2. října 2008.

Američtí voliči mají sklon podporovat voliče, kteří jsou z jejich státu, oblasti, města. Navíc existují rozdíly v politické kultuře a v politických preferencích, jimiž se liší různé regiony. Protože každý kandidát je „přesně odněkud“, není „odjinud“, a on ty hlasy odjinud potřebuje. Proto si prezidentští kandidáti většinou vybírají kandidáty na viceprezidenta, resp. viceprezidentku z oblastí, kde by jinak „neza-bodovali“, pokud možno ze státu, který disponuje velkým počtem volitelských hlasů. Jinými slovy vyvažují kandidátku. Snad nejproslulejším příkladem z americké historie je předvolební rozhodnutí Johna Fitzgeralda Kennedyho, který na předvolebním konventu Demokratické strany v roce 1960 – konal se v červenci v Los Angeles – získal nominaci na prezidenta USA. Kennedy měl pověst severanského liberála, navíc byl katolík, a to vše mu mohlo v očích jižanských voličů velmi uškodit. Rozhodl se proto oslovit vůdce většiny v Senátu USA, texaského politika Lyndona Baines Johnsona, člověka disponujícího

nejen obrovskými zkušenostmi z parlamentní praxe, ale také jižanským akcentem. Kennedyho kalkulace tehdy vyšla, neboť se mu podařilo – velice těsným rozdílem – porazit republikánského kandidáta Richarda Nixona, viceprezidenta v letech 1953–1961 (a prezidenta 1969–1974). Někdy se prezidentští kandidáti principem vyvažování kandidátky neřídili, a přesto zvítězili. Například dosluhující prezident George W. Bush si vybral na kandidátku Dicka Cheneyho, který pochází z Wyomingu (který disponuje minimálním počtem volitelských hlasů, pouhými třemi z 538).

V současné předvolební kampani se oba tábory zcela zjevně vrátily k principu vyvažování. Demokratický prezidentský kan-

didát Barack Obama si vybral Joe Bidena, který je sice senátorem za stát Delaware (3 volitelské hlasy), ale má dobrou pověst u „modrých límečků“, manuálních pracovníků, kterým by

Američtí voliči mají sklon podporovat voliče, kteří jsou z jejich státu, oblasti, města. Navíc existují rozdíly v politické kultuře a v politických preferencích, jimiž se liší různé regiony.

Obamova příslušnost ke společenské elitě, vynikající vzdělání a snad i rasa mohly vadit. Jistě hrála roli i skutečnost, že jedním ze států, kde je výsledek voleb na vážkách, je Ohio (20 volitelských hlasů), jedna ze zbývajících průmyslových oblastí USA, v níž žije početné dělnictvo. Navíc se tak Obama elegantně zbavil Hillary Clintonové, která má schopnost silně antagonizovat ty, kteří jí nefandí. Hillary snad ve skrytu doufá, že Obama prohraje, a chystá se na druhou šanci v roce 2012.

K vyvažování se uchýlil i republikánský kandidát John McCain, jehož nelze označit za stoupence hlavního konzervativního proudu ve straně a již vůbec ne za spojence nepopulárního prezidenta George W. Bushe. Zejména ve dvou ohledech se výrazně odlišil od standardních republikánských postojů: zastává daleko liberálnější postoj k přistěhovalectví a – na rozdíl od mocných skupin podporujících Republikánskou stranu – nepožaduje zákaz interrupcí, které jsou ve Spojených státech legální rozhodnutím Nejvyššího soudu z roku 1973 (případ Roe versus Wade). McCain se tak de facto distancoval od vlastní strany, což mu přineslo zvýšenou podporu středového voličstva, a to i mnoha Američanů, kteří byli odhodláni republikány potrestat za Bushovu politiku. Zároveň však postrádal podporu jádra voličů Republikánské strany, kteří mu vyčítali přílišný odklon ke středu a zradu jejích zásad. McCain se tento deficit pokusil neutralizovat tím, že si za viceprezidentskou kandidátku zvolil konzervativní političku Sarah Palinovou, matku pěti dětí, která se zásadně staví proti potratům a která si páte dítě nechala navzdory radám lékařů, kteří ji varovali, že se jí syn narodí postižený Downovým syndromem. Palinová je bezpochyby atraktivní žena, v mládí zvítězila v soutěži královny krásy aljašského městečka Wasilla a v klání o miss Aljašky zakrátko skončila třetí. Navíc se jí podařilo zvítězit v soutěži o „miss sympatie“. Ve sportovním klání projevovala osobní dravost, která jí vynesla přezdívku „Sarah Barracuda“.

Jako jediná ze všech čtyř špičkových kandidátů obou stran má zkušenosti s exekutivní politikou, i když pouze na obecní úrovni a jako guvernérka poněkud odlehlého státu Aljaška. Palinová vnesla do určité selankovité kampaně novou konfrontační dynamiku, některé osobní útoky zejména na Obamu nelze hodnotit jinak než jako podpásové. Palinová, stoupenkyně těžby ropy a plynu z dosud chráněných ložisek u severního pobřeží

Aljašky, se nemůže prokázat žádnými zkušenostmi v oblasti mezinárodní politiky a bezpečnosti. McCain má za sebou čtyři operace melanomu, a mnozí Američané, nejen demokraté, se ptají: Co by se stalo, kdyby zemřel v úřadě a prezidentkou se stala Sarah Palinová?

Délka kampaně

Letošní kampaň je snad nejdelší v amerických dějinách. Přispěly k tomu dva faktory: neustálé posouvání primárek na dřívější dobu a rozhodnutí o termínu předvolebních (nomináčnických) konventů obou stran. Přesunováním termínů primárek si chtěly posílit postavení především organizace Demokratické strany v některých lidnatých státech. Dvě státní organizace demokratů, na Floridě a v Michiganu, dokonce uspořádaly primárky i přes zákaz vydaný ústředím. Obama poslechl a do primárek nešel, zatímco Clintonová v nich kandidovala a zvítězila. Když se přízeň voličů začala překlánět ve prospěch Obamy, žádali stoupenci Clintonové, aby výsledky těchto dvou neautorizovaných primárek byly uznány. Navíc se předvolební konventy obou stran konaly později než kdykoli v minulosti, údajně proto, aby nebyly mediálně zastíněny olympiádou v Pekingu (!!!).

V polovině září, kdy vznikl tento článek, byl výsledek prezidentských voleb nepředpověditelný, v průzkumech veřejného mínění jsou obě kandidátky hlavních stran prakticky stejně silné. Teprve se ukáže, co v očích voličů převáží. Možná to již nebude Irák ani terorismus, ale problémy ekonomiky (to by nahrávalo demokratům) nebo „kulturní boj“ o hodnoty, interrupce, homosexuální svazky (z něj by mohli spíše vytežit republikáni).

Miloš Calda je docentem na katedře amerických studií IMS FSV UK v Praze. Je členem redakční rady časopisu Mezinárodní politika.

calda@fsv.cuni.cz

Černoši, americký

Podle posledních průzkumů budou listopadové prezidentské volby v USA napínavé do poslední chvíle. V situaci, kdy jeden ze dvou hlavních kandidátů je poprvé někdo jiný než bílý muž, je velmi důležité sledovat volební chování menšin. Stratégové jednotlivých kampaní totiž bojují o každý hlas, který může být čtvrtého listopadu rozhodující. I když kandidatura Baracka H. Obamy nijak nevyzdvihuje jeho rasovou identitu a velmi se snaží vytvořit univerzální poselství a program, citlivost rasové problematiky je stále tak velká, že nadcházející volby nepochybně významně ovlivní. Tento článek se pokusí analyzovat působení tohoto faktoru při nadcházející prezidentské volbě.

Černoši tvoří 12,8 procenta populace USA, a hispánci, kteří nejsou oficiálně považováni za odlišnou rasu, nýbrž za odlišnou národnost v rámci rasy bílé, již 15,1 procenta. Na první pohled to tedy může vypadat, že pokud budou tyto dvě menšiny, které mají navíc tradičně blíže k Demokratické straně, převážně volit „menšinového kandidáta“ Baracka Obamu, vytvoří se tak velmi silný blok, k jehož vítězství bude stačit podpora i menší části bílých voličů. Tento scénář ale komplikuje několik faktorů.

Volební síla menšinových hlasů

Část černochoů a většina hispánců totiž není zaregistrována ve volebních seznamech, a nemohou tedy volit. Registrovaní černošští voliči tedy tvořili v roce 2004 jedenáct procent všech voličů a hispánci pouhých šest procent. Částečně je to způsobeno

hispanci a budoucí prezident

Kryštof Kozák

komplikovaným volebním zákonodárstvím, částečně též obecně horším socioekonomickým postavením těchto menšin v rámci USA (i chudší běloši nejsou tak často zaregistrovaní). U hispanců je situace zhoršená ještě kvůli tomu, že mnoho z nich nemá americké občanství, ale pouze povolení k trvalému pobytu, a nebo jsou na území Spojených států ilegálně. Hispanci jsou navíc obecně velmi mladou demografickou skupinou, takže velká část z nich ještě nedosáhla věkové hranice 18 let. Nízká volební účast je kromě registrace dalším problémem, s nímž se obě tyto menšiny politicky potýkají. V prezidentských volbách v roce 2004 přišlo k volbám 67 procent zaregistrovaných bělochů, ale jen 60 procent černochoů a 47 procent hispanců, což dále snižuje volební potenciál těchto skupin.

Menšiny v klíčových volebních státech

Význam černochoů a hispanců v nadcházející prezidentské volbě však bude umoc-

něn díky volebnímu systému, v němž stačí získat mírnou převahu v jednom ze států, aby v něm kandidát získal všechny hlasy volitelů,

přičemž pro vítězství je třeba celkem 270 hlasů volitelů. V důsledku tohoto systému se tedy kampaň v podstatě nevede v mnoha státech, kde má jeden z kandidátů výraznější převahu, tj. například v Texasu (34 volitelů) či Kansasu (6 volitelů) je už teď v podstatě jistým vítězem McCain, v Kalifornii (55 volitelů) nebo New Yorku (31 volitelů) oproti tomu Obama. O to ostřejší je pak souboj o zbývající státy, zvláště pokud v nich lze získat hodně hlasů volitelů. V roce 2000 se tak celé volby nakonec rozhodovaly nejtěsnějším rozdílem na Floridě, o čtyři roky

později sehrálo tuto roli v Kerryho porážce Ohio.

Hispanci nebo černoši jako volební skupina mohou tento rok sehrát zásadní úlohu hned v několika klíčových státech. V případě hispanců se bude hodně bojovat o Floridu (27 volitelů), Colorado (9 volitelů), Nové Mexiko (5 volitelů) a Nevadu (5 volitelů). Ve všech těchto státech tvoří hispanci mnohem vyšší procento obyvatel, než je celonárodní průměr, v Novém Mexiku až 42 procenta. Není tedy divu, že Obamova kampaň vytváří španělsky mluvené volební spoty, ve kterých útočí na Republikánskou stranu zejména upozorňováním na zarputilou xenofobii některých jejích prominentních sympatizantů. I přesto, že v primárních volbách většina hispanců preferovala Hillary Clintonovou, která například v Kalifornii zvítězila nad svým konkurentem až rozdílem tři

ku jedné, očekává se, že Obama v listopadu získá přes 60 procent hlasů této skupiny, což může být ve výše zmiňovaných státech rozhodujícím faktorem.

Černošští voliči byli v primárních volbách zpočátku k Obamově kandidatuře spíše vlažní a v první fázi měla Hillary Clintonová u této skupiny dokonce větší podporu. S postupem kampaně se však karta obrátila a v jednom z klíčových soubojů ke konci kampaně v Severní Karolíně už Obamu podpořilo devět z deseti černošských voličů. V současnosti v souboji s McCainem má Obama u této skupiny přibližně stejně silnou výhodu. Přesto je velká část států bývalého Jihu s výraznou černošskou menšinou (Georgia, Alabama, Jižní Karolína) bezpečně v McCainově táboře. Černošské hlasy ale sehrají důležitou úlohu v dramatickém souboji o Virginii (13 volitelů), možná též v Severní Karolíně a Louisianě. Největší výzva pro Obamu ale už nespočívá v přesvědčování černošských voličů, ale v za-

Význam černochoů a hispanců v nadcházející prezidentské volbě však bude umocněn díky volebnímu systému, v němž stačí získat mírnou převahu v jednom ze států, aby v něm kandidát získal všechny hlasy volitelů.

Čísla znamenají počet volitelů v jednotlivých státech USA.

jištění jejich co nejvyšší volební účasti. V situaci, kdy volby probíhají pouze jeden den (navíc pracovní) a před některými volebními místnostmi je třeba čekat dlouhé fronty, to není úplně jednoduchý úkol.

Zdroje

- Paul Taylor a Richard Fry, Hispanics and the 2008 Election: A Swing Vote?, Pew Hispanic Center, 2007
- Susan Minushkin a Mark Hugo Lopez, The Hispanic Vote in the 2008 Democratic Presidential Primaries, Pew Hispanic Center, 2008
- Joseph Lelyveld, John & Sarah in St. Paul, The New York Review of Books, October 2008
- Michael Chabon, Obama & the Conquest of Denver, The New York Review of Books, October 2008
- Quinnipiac University Polling Institute, September, 2008 (www.quinnipiac.edu)
- www.blackvoices.com/blogs, Prezvid - The Youtube Campaign 2008 (prezvid.com), 270toWin.com (www.270towin.com)

Rasový faktor v americké politice

Neměli bychom však zapomínat na to, že i když mohou černoši a hispanci sehrát v některých klíčových státech rozhodující roli, pro Obamovu kampaň je velmi nebezpečné profilovat se jako ideální kandidát menšin. Takový postoj by mohl snadno odradit nerozhodnuté bílé voliče, na nichž bude záviset ještě více. Bílí voliči tvoří výraznou většinu jak v Ohiu, tak v Pensylvánii či Michiganu, což jsou důležité státy s velkým počtem volitelů (dohromady 58), kde jsou šance obou kandidátů zatím velmi vyrovnané.

Výrazné rozdíly v podpoře obou kandidátů podle jednotlivých rasových a etnických skupin svědčí o tom, že tento faktor hraje v americkém politickém životě stále velkou roli. Například rozdíly mezi muži a ženami jsou méně významné, přičemž ženy jsou v posledních letech trochu více nakloněny Demokratické straně a mají vyšší volební účast. Do konečného výsledku voleb tedy výrazným způsobem promluví především schopnost bílých Američanů překonat zakořeněné historické

předsudky a odhodlat se svěřit v kritické době vedení země mišenci, jehož pouhé zplození bylo až do rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci *Loving v. Virginia* z roku 1967 v některých státech zločinem.

O přetrvávání rasových předsudků ve volbách v USA svědčí například tzv. Bradleyho efekt, kdy se při volbách kalifornského guvernéra v roce 1982 ukázalo, že pokud je jeden z kandidátů černoch, tak se část voličů při průzkumech veřejného mínění tváří, že ho budou volit, aby nemohli být označeni za rasisty. V den voleb však buď nepřijdou, nebo volí bílého protikandidáta. Z tohoto hlediska je současný vyrovnaný stav průzkumů veřejného mínění pro Obamovu kampaň spíše alarmující. Ve vysilujícím primárním souboji s Hillary Clintonovou se faktor případných předsudků nemusel plně projevit, neboť hlavním protikandidátem byla žena, též čelící zažitým předsudkům, i když jiného druhu.

Někteří demokraté mají obavy, že se tyto předsudky projevují už i nyní ve volebních průzkumech. Pokud bychom totiž strážlivě ohodnotili působení Republikán-

ské strany za posledních osm let, a to jak v zahraničněpolitické, tak ekonomické oblasti, je požadavek na změny poměrně oprávněný. Přes veškerou snahu distancovat se od George W. Bushe je John McCain kandidátem Republikánské strany a bude v mnoha aspektech její politiky pokračovat. Jeho šance na zvolení nejsou navzdory tomu podle průzkumů zdaleka nereálné, zvláště po chytré volbě mediálně zajímavé viceprezidentky, která svými vyhraněně konzervativními názory pomůže zvýšit volební účast křesťanských fundamentalistů. Tento vývoj naznačuje, nakolik jsou současná volební klání v zajetí emotivních apelů a podprahových signálů vyžadujících cílenou mediální prezentaci.

Jeden z nedávných volebních spotů McCainovy kampaně dává Baracka Obamu do souvislosti s Frankem Rainsem, jedním z bývalých manažerů z Fannie Mae, který byl v devadesátých letech 20. století obviněn ze zpronevěry milionů dolarů z této instituce. Spot za dramatické hudby ukazuje postupně fotografie Obamy a černocho Rainse s výraznými titulky jako „podvod!“ nebo „šok!“ a končí pohledem na zástupce daňových poplatníků, zranitelnou starší bílou ženu, která je pro lepší efekt ještě záměrně přescvicená. Symbolické vyznění takového spotu je očividné, a bude zajímavé sledovat, jestli Barack Obama překážku z předsudků nakonec dokáže překonat. Pomoci by mohly zejména peníze, které předsudky neznačí a kterých se mu zatím podařilo na kampaň nashromáždit více než McCainovi.

Kryštof Kozák je doktorandem na katedře Amerických studií Institutu mezinárodních vztahů Fakulty sociálních věd UK.

krystofkozak@yahoo.com

Zdeněk Müller

Francie čeká na americký Sen

Předvolební prezidentská kampaň ve Spojených státech byla ve Francii sledována s velkým zaujetím, snad dokonce vášnivě. Francouzům, lačným po divadelní dramatickosti, nabídla ságu plnou překvapení. Nejprve napínavý souboj Obama–Clintonová v demokratických primárkách, nadmiru těsný a do poslední chvíle s otevřeným koncem. A pak, když už se zdálo, že senátor Obama je po vyhraném duelu v demokratickém táboře jednou nohou v Bílém domě, nástup republikánského kandidáta McCaina.

Aktér, zprvu jaksi přehlížený, dokonce snad v očích mnoha Francouzů předem outsider, strhl v závěru zájem na svou stranu. Konzervatívec, ale žádný dogmatik, jenž dokáže překvapit. Chytrou volbou guvernérky Palinové do role potenciální viceprezidentky nabídl republikánský kandidát něco, co jak Francouzi, tak demokratičtí Američané v poslední chvíli odmítli, totiž otevřít ženě dveře do prezidentských paláců. Síly soupeřících táborů se vyrovnaly a do děje se vrátila zápleтка s napětím do poslední chvíle.

V zájmu o letošní americké prezidentské volby Francouzi nezaostali za ostatními Evropany. Shodli se na tom, že kvality Obamy, Clintonové i McCaina jsou téměř rovnocenné a že po letech nouze o osobnosti přichází najednou Amerika s hojnou nabídkou. Ozvaly se dokonce i hlášky, že Amerika by mohla Evropě někoho ze tří protagonistů zapůjčit.

Americké zrcadlo

Nezůstalo však jen u pozornosti k lidským a intelektuálním kvalitám kandidátů. Navíc se přidala starost

o budoucnost „amerického snu“. Francouzům slouží Spojené státy nezřídka jako zrcadlo, v němž se odrážejí domácí obavy a globální naděje. Amerika pod Bushovou administrativou v něm postupně nabyla téměř oblundných rozměrů. Z odmítání Bushovy verze Ameriky vyklíčila silná touha po změně pošramocného obrazu někdejšího ideálu. Francouzi dávali najevo, že s novou osobou v Bílém domě by rádi spojili návrat Ameriky jako generátoru nadějných perspektiv světa, a nikoli naopak obav o to, co nastane. A promítali do chystané personální změny svůj sen o Americe, obdivované pro její demokratickou a svobodomyšlnou podstatu, nikoli nenáviděné kvůli siláckým výkonům.

Francouzskému publiku, a nejen jemu, pasoval nejlépe do představy napravené Ameriky senátor Barack Obama. Symbolika opanovala pohled na realitu. Černá z Obamovy tváře se tak naráz stává americkou „barvu naděje“. A v zápětí vyvolává jak obdiv k příkladnosti amerického sociálního výtahu, tak domácí sebezpyt ohledně vlastní koloniální minulosti. Je to téma natolik silné, že z diskusí téměř mizí zájem o další souvislosti případné Obamovy volby, především zahraničněpolitické. Ve francouzském myšlení nabývá Amerika v roli modelového příkladu jasnou převahu nad Amerikou jako aktivním hráčem na mezinárodní scéně.

Ústřední téma dává ráz často se opakujícím otázkám. Bylo by něco podobného jako Obamův vzestup možný ve Francii? A je Obamovo vítězství reálné? Důrazně Ne znělo jako odpověď na první dotaz, druhý se musel spokojit s opatrným Ano. Názor, že senátor Obama, člověk barevného a více černého než bílého etnika, by ve Francii nemohl v politice dojít nikdy tak daleko, byl jednoznačný.

Sarkozy předlohou?

Poměrování se s Amerikou je z francouzské strany trochu odvážné, ale jedná se o přirozený následek postoje ke Spojeným státům jako příkladu hodnému následování, nebo naopak odsouzení. Někdy to může vést až ke stírání podstatných rozdílů. Kupříkladu dávat na roveň americké „blacks“ s komunitou Francou-

zů afrického původu znamená přehlížet historické reality. Většina afrických elit, jež hrály nemalou roli ve francouzské politice během čtvrté republiky (1946 až 1958), odešla následně do nových afrických států, zrozených z dekolonizace. Pravda, když se srovnání aplikuje na severoafrickou přistěhovaleckou komunitu, vyzní to pro Francii opravdu bídně. Dnes je na žebříčku státní administrativy z tohoto prostředí nejvýše Rašida Datiová, bystrá, pohledná, leč také vzpurná ministryně spravedlnosti. Ve velmi nesmlouvavém, až nepřátelském společenském a profesionálním prostředí to nemá nijak lehké a soustavně bojuje s pokusy ji zdiskreditovat a odstranit.

Snaha porovnávat neobešla bez všimnutí ani prezidentské klání ve Francii. Při jedné diskusi na pařížské SciencePo se ozval názor, že závěrečný souboj Nicolase Sarkozyho a Ségolène Royalové by se dal chápat jako generálka na nadcházející prezidentské volby v USA. Republikán John McCain sehráje roli Sarkozyho, byť ve starším vydání, neboť jako francouzský prezident zdůrazňuje „rozchod“ se svým předchůdcem. Barack Obama může mít zase předlohu v partu paní Royalové, byť bude hrát s větší intelektuální obratností a má výraznější charisma. Leč s francouzskou socialistkou by ho měla do jisté míry sblížovat sázka na kartu soucitu, sociálnosti a účastenství s lidskými bolestmi a starostmi.

Jiným se zase zdálo, že Obama má blíže k Sarkozymu. Volá jako francouzský prezident po návratu ke starým a tradič-

Nebude obnovena Amerika pro Evropu s ambicemi reprezentovat výsadním způsobem západní hodnoty konkurencí?

ním hodnotám, byť s typickým americkým smyslem pro „pozitivitu“ a lyrismem, spojujícím patriotismus s religiozitou, jakou si šéf státu v laické francouzské republice dovolit nemůže. Přesto jak Sarkozy, tak nyní Obama zvolili obdobnou mobilizační taktiku a svá obnovitelská kréda vtiskli do jednoduchých a srozumitelných zkratk. Sarkozy se vyvezl na vlně návratu práce jako hodnoty. Obama se veze na vlně návratu „naděje“.

Sdílet zátěž

Americká otevřenost, dávající Baracku Obamovi bez ohledu na původ šanci stát se nájemcem v Bílém domě, budila u francouzského publiku nejen obdiv, ale dokonce až jakousi posedlost rasovým prvkem celé události. Zájem o další souvislosti prezidentských voleb v USA se tím téměř setřel, zejména v první polovině roku, během níž i Francie zažívala naplno horečku „obamánie“. Z četných obdivných hlasů lze připomenout postřeh Jacka Langa, seniora mezi socialisty, že Obama je „typem Američana, jaké Francie obdivuje a má ráda“, jaké lze bez váhání postavit po bok filmaře Woodyho Allena nebo herečky Sharon Stoneové. „Pokud má Amerika přejít od kultury strachu ke kultuře naděje a stát se napříště nositelkou lepší perspektivy pro celý svět, bude muset její vůdce ztělesňovat americký sen,“ napsal politolog Dominique Moisi. „Znamená to být moderní a zároveň vyzbrojený humanisticko-náboženským poselstvím, což Barack Obama splňuje téměř ideálně.“

Americké volby a ruský pragmatismus

Natálie Sudlianková

Volby prezidenta Spojených států jsou už tradičně informačním hitem v ruských médiích. Výjimkou se nestal ani rok 2008. Podstatně se však změnila podoba tohoto zájmu. Ruská veřejnost se už nedívá na americké volby se zlostným a netrpělivým očekáváním příchodu nového mentora, nesnaží se najít co nejvíc chyb v organizaci volební kampaně, aby pak mohli sami ukazovat: „A tihle nás chtějí učit demokracii, když si sami neumějí spočítat hlasy“ atd.

Současná ruská společnost sleduje americké volby s klidnou sebejistotou rovnoprávného partnera, který u každého z kandidátů hodnotí, jaký by jeho zvolení mělo vliv na rozvoj vztahů, přičemž sebe sama vnímá jako významný subjekt globální politiky. Rusové chápou, že nejsou objektem, nýbrž samostatným subjektem mezinárodní politiky, cítí již pomalu pozapomenutou hrdost na svou zem a ve valné většině nepovažují výsledek amerických voleb za osudový pro Rusko.

Je pochopitelné, že se postoj veřejnosti jak k samotným volbám, tak i jejich výsledkům prudce změnil po „pětidenní válce“ mezi Gruzií a Ruskem. Stačí porovnat výsledky sociologických průzkumů,

Po Barackově návštěvě tří evropských metropolí Berlína, Paříže a Londýna na sklonku července Francie vystřízlivěla. Jako kdyby většině komentátorů došlo, že pravidlo – čím větší očekávání, tím větší riziko zklamání – nepřestává platit. A začíná oprávněně sílit pocit, že Evropa vlastně nepřemýšlí o tom, co jí změny ve Washingtonu mohou přinést.

Smrt deseti pěšáků z francouzského kontingentu v Afghánistánu, kteří se dostali do léčky místních tálibů, procitání z „obamánie“ akcentovala ještě drsněji. Postavila nepřijemnou otázku, co dál v zemi, kde boj s terorismem nemá stále jasného vítěze, a hlavně, má cenu tam zůstat a nechávat umírat vlastní lidi? Starosti tak znovu dělá tradiční transatlantická otázka, jakou míru záteže bude Evropa ochotna s Američany sdílet. Nevyslovené pochybnosti skryté za francouzskými výhradami vůči Obamovi, množícími se od konce léta, vyjadřuje jediná otázka: „Budeme muset dělat více v Afghánistánu i jinde?“

„Byl by pro nás Obama v čele Ameriky ve věci sdílené zátěže vlastně výhodou?“ najednou začíná Francouzům vrtat hlavou. Obama by jim mohl vzít možnost osočovat Ameriku, byť za Sarkozyho už k tomu Paříž nemá tak velký sklon jako dříve. A černému „nositeli naděje“ by se daly hůře odmitat výzvy sdílet se Spojenými státy větší měrou spoluodpovědnost za svět.

Evropská alternativa

Světový vývoj zbavuje americkou moc lesku a zmenšuje její superioritu. Evropské unii se tím nabízí možnost vystupovat jako globální arbitr. V Paříži se líbí, když „nová Evropa definuje mezinárodní normy“. Nikdo tu přitom nezastírá, že v oblasti vojenské váhy se Evropa nikdy nedokáže

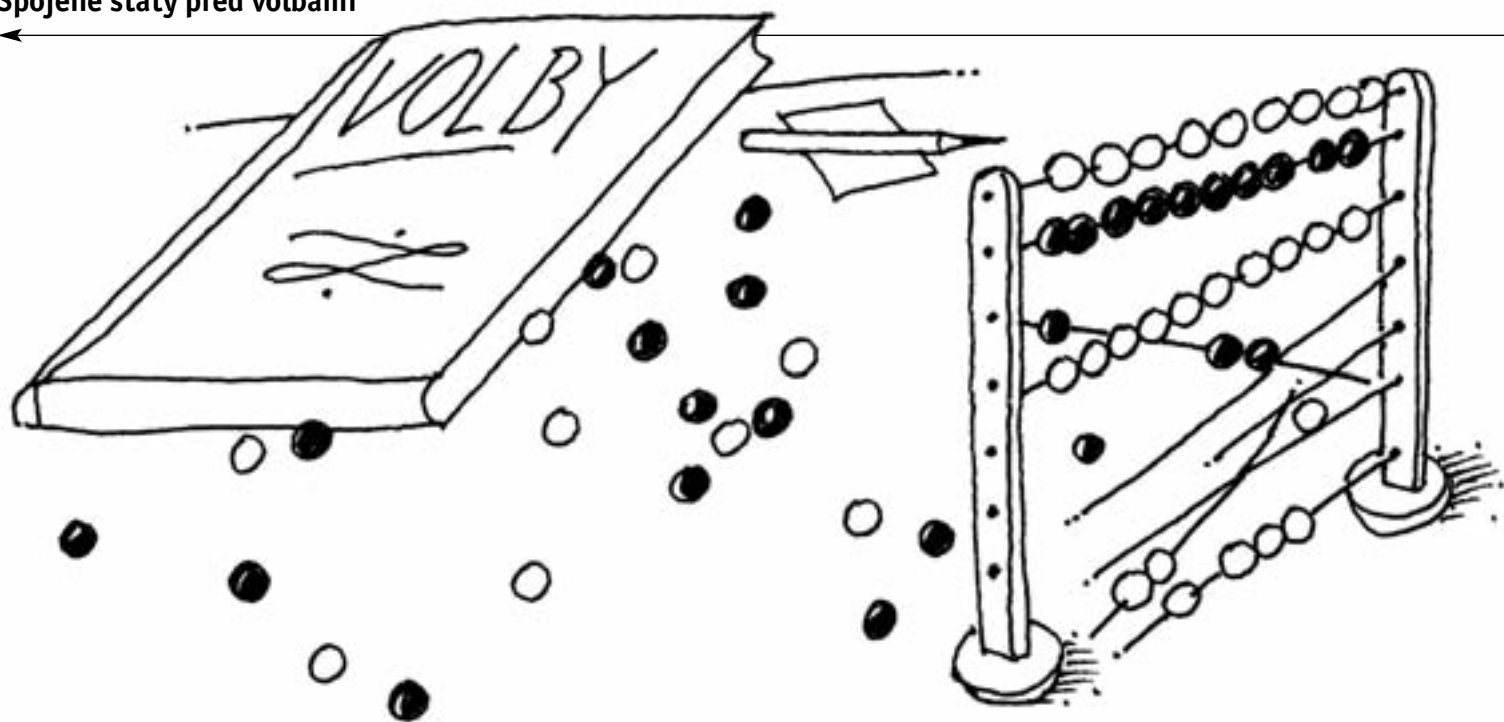
Americe vyrovnat. Leč panuje přesvědčení, že s úpadkem americké schopnosti vyjednávat v případech konfliktů role Evropy vzrůstá. Více než kdykoli dříve ztělesňuje dnes Evropa lidskost Západu a jeho smysl pro právo a spravedlnost. Pro ty, které přestal americký sen oslovovat, nabízí Evropa alespoň zčásti alternativu. Záleží ovšem na tom, odkud se na model Evropské unie pohlíží. Zevnitř je dojem méně přesvědčivý než zvenku.

„Nebude obnovena Amerika pro Evropu s ambicemi reprezentovat výsadním způsobem západní hodnoty konkurencí?“, ozývá se jako podtext francouzských úvah. „A nebude nás taková Amerika s novou silou vyzývat ke sdílení povinnosti výrazněji utvářet vojenskou sílu Západu?“ Pokud se evropské zájmy postaví do této optiky, jeví se pro Evropu lepší variantou John McCain, kandidát Ameriky strachu, než Barack Obama, kandidát Ameriky naděje.

Francie sledovala americkou předvolební prezidentskou kampaň s vědomím, že Amerika se mění a že jediná světová supervelmoc je minulostí. Ráda by viděla Ameriku jako vzor, aniž by přitom dokázala jasně odpovědět na otázku, zda tím myslí více než jen změnu nálady a atmosféry ve světě. Z celé francouzské diskuse o americké budoucnosti si tak lze odnést v zásadě jediný poznatek. Francouzské přesvědčení o nepostradatelnosti Ameriky pro svět neslábne. Fascinace nastávajícími volbami má tak pádné opodstatnění. Ať už bude jejich výsledek jakýkoliv, ovlivní nadlouho celou planetu. 12. 9. 2008

Zdeněk Müller je

odborným zaměřením historik, pracuje jako publicista a žije ve Francii. zd.muller@wanadoo.fr

keré provádělo Ruské centrum pro studium veřejného mínění (RCSVM) v červnu a v září roku 2008.

V červnu zájem o americké volby projevovale 36 procent Rusů, v září 47 procent. Přitom v únoru, kdy byly americké primárky v plném proudu, tyto volby sledovala jen 32 procenta ruských občanů. V červnu 51 procento dotázaných označovalo výsledky amerických voleb pro Rusko jako důležité, přičemž 15 procent si myslelo, že jsou důležité velmi. V září vzrostl podíl lidí přesvědčených o jejich důležitosti na 55 procent. Mimochodem, v únoru letošního roku přikládalo vůbec nějaký význam americkým volbám 48 procent Rusů.

Ještě výraznější rozpory se projevily ve vztahu ke Spojeným státům. Před srpnovými událostmi hodnotili Rusové dialog mezi Moskvou a Washingtonem většinou jako normální a klidný. V září dvě třetiny dotázaných prohlásily, že jejich postoj k USA je negativní. Přitom 37 procent považuje rusko-americké vztahy za napjaté, 29 procent za chladné, 11 procent za nepřátelské a jen 14 procent za normální.

Gruzínská otázka

Rozhodujícím faktorem pro tyto změny se stala americká angažovanost v „gruzínské otázce“. Mnozí Rusové jsou přesvěd-

čení o tom, že Washington měl bezprostřední vliv na rozhodnutí gruzínského prezidenta Micheila Saakašviliho o zahájení vojenské akce proti neuznané republice Jižní Osetie.

Tato jistota je živena prohlášeními ruských vůdců o účasti amerických vojáků ve vojenských akcích na straně Gruzie, a také komentáři Kremlu o skutečných příčinách konfliktu. V tomto směru je ruská politická elita v naprosté shodě – „pětidenní válku“ využívá administrativa George W. Bushe pro upevnění pozic republikánského kandidáta.

Celkový názor vyjádřil premiér Ruské federace Vladimír Putin: „Do velké míry byla krize vyprovokována našimi americkými přáteli v průběhu předvolební kampaně. Toto je příklad využívání administrativních zdrojů v jeho nejžalostnější podobě pro zajištění vítězství ve volbách, v daném případě vítězství vládnoucí strany,“ poznamenal premiér. Dodal též, že občané Spojených států byli v průběhu celého konfliktu přímo v oblasti bojů. Podle jeho názoru bylo hlavním cílem této akce zorganizovat vítěznou válku, a kdyby se nevydařila – udělat z Ruska nepřítele a na tomto pozadí sjednotit voliče okolo jednoho z kandidátů na amerického prezidenta.

„Pochopitelně kandidáta za vládnoucí stranu, protože takové zdroje může vlastnit pouze vládnoucí strana,“ zdůraznil Putin.

Ještě ostřeji se k tématu prezidentských voleb v USA v kontextu „pětidenní války“ vyjádřil známý politolog Sergej Markov, místopředseda Výboru Státní dumy Ruské federace pro otázky občanských spolků a náboženských organizací. Jeho názor je zpravidla blízký mínění ruských politických „jestřábů“. V proslovu, který měl u kulatého stolu „Válka a Jižní Osetie: následky pro Kavkaz a svět“, Markov prohlásil: „Hlavním cílem války v Jižní Osetii je nepřipustit zvolení Baracka Obamy americkým prezidentem a dosáhnout toho, aby byl zvolen John McCain a u moci zůstala skupina neokonzervativců.“

Podle Markova k těmto závěrům došel McCainův štáb po analýze výsledků sociologických průzkumů, podle kterých republikánský kandidát prohrává u demokratického ve všem kromě jednoho bodu. „Je to odpověď na otázku, kdo bude lepší jako vrchní velitel ozbrojených sil USA? Přibližně 24 procent dotázaných říká, že to bude Obama a asi 55 procent si myslí, že to bude McCain,“ tvrdí Markov. „McCainův štáb se rozhodl sabotovat volební kampaň v USA a donutit voliče hlasovat nikoli za kandidáta, který by zachránil ekonomiku, ale za kandidáta, který bude lepší vrchní velitel armády.“

Tento pohled na spojení mezi stávající americkou administrativou, kterou Rusové ztotožňují s „pětidenní válkou“, se Joh-

nem McCainem, se odrazil také na volebních preferencích ruských obyvatel. Podle informací RCSVM byla v první etapě americké volební kampaně ruským favoritem Hillary Clintonová. V té době (únor 2008) měl Barack Obama podporu pouze čtyř procent Rusů a Johna McCaina považovalo za favorita jenom jedno procento obyvatel Ruské federace.

Už červnové průzkumy uváděly, že počet příznivců Baracka Obamy v Rusku se zvýšil na 22 procenta. Podle názoru sociologů byl tento růst způsoben tím, že stoupenci Hillary Clintonové přešli na Obamovu stranu poté, co bývalá první dáma dobrovolně odstoupila z předvolebního honu. Přírůstek hlasů republikánského kandidáta byl mnohem skromnější – dosáhl nejvíc 6 procent.

V září se vedení Baracka Obamy před Johnem McCainem u ruského veřejného mínění ještě více upevnilo a dosáhlo 30 procent oproti sedmi procentům. Nutno však říci, že většina dotázaných (40 procent) měla potíže s výběrem favorita a nevybrala si nikoho.

Obamovy stránky v ruštině

Úspěch Baracka Obamy byl podmíněn celou řadou důvodů. Tak například určitý vliv na pozitivní postoj k Baracku Obamovi mezi Rusy mělo to, že má dvě internetové stránky v ruštině, www.barackobama.ru a www.obama-prezident.ru. Na těchto portálech jsou publikovány materiály o volební kampani v USA a rusky mluvící návštěvníci mohou též diskutovat o amerických volbách. Například účastník fóra na stránce www.obama-prezident.ru s přezdívkou Garibaldi poznamenal, že hlavní předností demokratického kandidáta je mládí: „Ať je to, jak chce, budoucnost je v rukou mladých ... a staří, co jsou skrz naskrz prolezlí svými starými strachy a fobiemi, jsou schopni pouze regrese a stahují svou zemi zpět ve všech směrech.“

Samozřejmě na pozadí vyostřujících se konfliktů a neshod mezi Moskvou a Washingtonem věnují Rusové zajímavější se o politiku zvláštní pozornost tomu, jak se jednotliví kandidáti vyjadřují o jejich zemi.

John McCain, který se dovolával vyloučení Ruska z G8, zamezení připojení

Ruska k Světové obchodní organizaci a spatřil podle vlastních slov v očích Vladimira Putina písmena „K“, „G“ a „B“, je podle veřejného mínění pro Rusko nejméně vhodným partnerem u vyjednávacího stolu.

Avšak elita ruské diplomacie sleduje McCainovy výroky bez zvláštních emocí, jelikož si je téměř jista, že rétorika z předvolební kampaně se zásadně změní, jestli se dnešní kandidát stane prezidentem.

Například jeden z nejvlivnějších ruských diplomatů, předseda Mezinárodního výboru Státní dумы Konstantin Kosačjov, míní, že McCain v řadě případů ukazuje, že je schopen dobře se chopit prezidentské role a dát přednost reálným progresivním krokům ve velmi důležité oblasti jaderného odzbrojování před rudimentární fobií z Ruska. Takto Kosačjov okomentoval McCainovo prohlášení, že je připraven podepsat s Ruskem novou smlouvu o redukci jaderného potenciálu a nastolit otázku likvidace ruských a amerických taktických jaderných zbraní a též vážně pojednat ruský návrh ohledně rozšíření působnosti Smlouvy o likvidaci raket středního a dlouhého doletu.

Podle názoru ruských politických elit bude nejschůdnějším partnerem v jednáních s Ruskem demokrat Barack Obama.

K tomu se též vyjádřil Konstantin Kosačjov: „Obama vypadá jako kandidát, od něhož můžeme čekat největší pokroky ve vztazích s Ruskem, protože není vázán starou neshodlivostí z dob studené války jako McCain.“ Pro Baracka Obamu mluví též jeho proslov v Berlíně, během něhož apeloval na Evropu a USA, aby spolupracovaly s Ruskem na řešení globálních problémů a konfliktů 21. století.

Rusům vadí Brzeziński

Tím hlavním háčkem, který na Obamovi vidí ruští politici a politologové, je osobnost jeho poradce Zbigniewa Brzeziński-

ho, považovaného v Rusku za nesmířitelného rusofoba. Například se veřejně vysmíval prezidentu Georgi W. Bushovi za to, že v roce 2007 pozval Vladimira Putina na setkání na rodinný ranč Bushů nedaleko od města Kennebunkport na pobřeží Atlantického oceánu. Kvůli tomu, že hlavním chodem na summitovém jídelníčku byli humři, je toto setkání často nazýváno „humr-summitem“ (*lobster summit*). Brzeziński prohlásil: „Putin kašlal na USA celý poslední rok a jaká byla reakce? Pozvání na rodinné setkání!“

Sbližení pozic Obamy a McCaina ohledně Ruska, patrně po „pětidenní válce“, ruští politici prakticky zcela ignorují a vysvětlují to potřebou předvolebních kampaní.

„Teď nemá smysl mluvit o vztazích s Američany, až do ledna, mohou se rychle

měnit“, myslí si ombudsman Vladimir Lukin, jenž dva roky pracoval jako ruský velvyslanec ve Spojených státech. „Nová americká vláda bude nanovo plánovat a vypracovávat politiku země, včetně té zahraniční.“

Celkově se ruští politici a politologové shodnou na tom, že bez ohledu na to, který z kandidátů se nakonec stane prezidentem, jsou rozpory mezi USA a Ruskou federací v řadě stra-

tegických otázek tak velké, že pro jejich rozřešení bude nutné několikaměsíční úsilí. A mezitím Moskva, využívající finanční krizi ve Spojených státech a jejich obtížnou zahraničněpolitickou situaci, dělá všechno možné pro to, aby upevnila svoje pozice ve světě a mohla s novým americkým prezidentem jednat s novými esy v rukávu.

Na pozadí vyostřujících se konfliktů a neshod mezi Moskvou a Washingtonem věnují Rusové zvláštní pozornost tomu, jak se jednotliví kandidáti vyjadřují o jejich zemi.

Natálie Sudlianková je

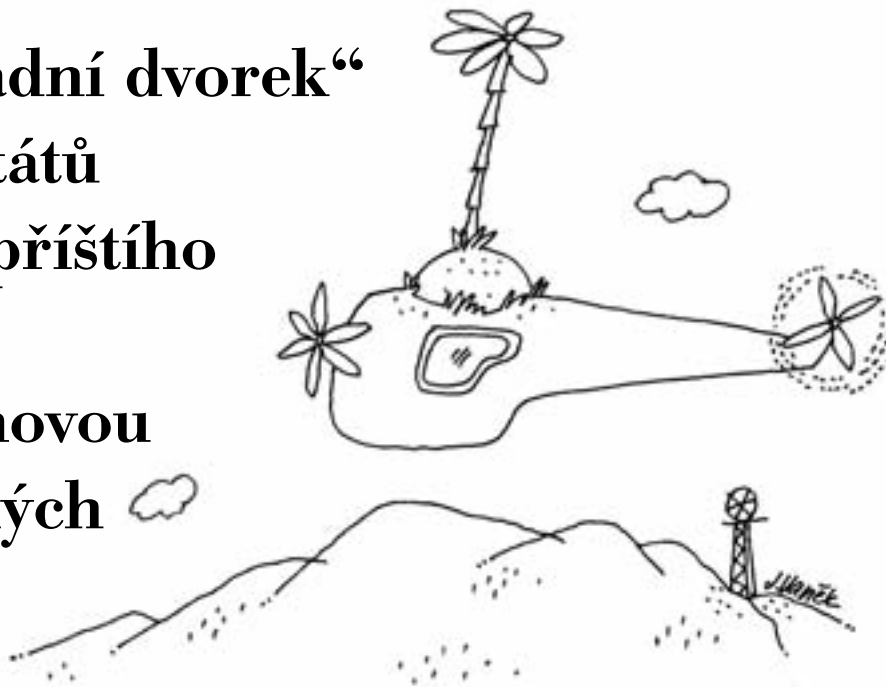
šéfredaktorkou české verze časopisu „Rusko v globální politice“.

sudliankovan@mail.ru

Latinská Amerika sází na Obamu

Někdejší „zadní dvorek“
Spojených států
očekává od příštího
amerického
prezidenta novou
vizi vzájemných
vztahů

Miroslav Suja

Vztahy se Spojenými státy jsou prioritou všech zemí světa, avšak o zemích latinskoamerického regionu to platí dvojnásob. Není proto divu, že je zde na současné volby ve Spojených státech soustředěna značná pozornost, a to nejen u politiků nebo politologů, ale i ekonomů nebo ekologů. Stalo se zvykem, že o všech amerických volbách se obvykle hovoří jako o výjimečných, přelomových, historických. O těch letošních to opravdu platí beze zbytku nejen proto, že Spojené státy se nacházejí opět ve válce, s níž si nevědí rady, nebo proto, že jsou možná na počátku těžké finanční a potažmo ekonomické krize, ale hlavně proto, že poprvé v historii má reálnou šanci stát se prezidentem přímý potomek afrických otroků, kteří v některých státech USA ještě před zhruba padesáti lety nemohli s bělochy používat ani veřejná zařízení.

Již od dob Monroeovy doktríny (1823) považují Spojené státy slovy bývalého mexického velvyslance při Organizaci spojených národů Aguilara Zinsera nejen Mexiko, ale celý latinskoamerický region za svůj „zadní dvorek“, a proto politické dění v tomto regionu vnímají extrémně citlivě, často až hystericky, a nepokrytě se ho snaží ovlivňovat. Vždyť v šedesátých letech při pokusu Sovětského svazu o rozmístění svých raket na úze-

mí Kuby, vzdálené cca 150 km od USA, dokonce hrozili Američané rozpoutáním třetí světové a v případě potřeby i nukleární války. Takřka 180 let zasahují Spojené státy například prostřednictvím interference CIA do vnitřních záležitostí latinskoamerických zemí formou přímé finanční, ale i vojenské podpory proamerických hnutí a sil, nebo přímými vojenskými intervencemi či ekonomickým tlakem atd. V příštích několika desetiletích

by se ale mohly právě vztahy latinskoamerických zemí ke Spojeným státům radikálně otočit, a to v důsledku vysoké porodnosti. Již nyní uvádí přibližně 30 procent občanů Spojených států za svůj první jazyk španělštinu, a díky vyšší natalitě, ale samozřejmě i imigraci, by v průběhu několika desetiletí mohl počet obyvatel, kteří mají kořeny v Latinské Americe, tvořit většinu. Již za pár let se proto může ve Spojených státech objevit prezidentský kandidát pocházející například z Mexika nebo z Kuby. Vždyť koho by před padesáti lety napadlo, že by v čele Spojených států mohl stanout černoch? Možná, že ještě dnešní čtyřicátníci se dočkají doby, kdy se USA stanou latinskoamerickou zemí, a to se všemi vnitropolitickými, zahraničněpolitickými, geostrategickými a kulturologickými důsledky, které z toho plynou.

I z výše uvedeného je jasné, že jakákoli vnitropolitická změna jak ve Spojených státech, tak v Latinské Americe je na té druhé straně vnímána velmi pozorně a všechny možnosti dalšího vývoje jsou

podrobně analyzovány. Navíc není tajemstvím, že USA v posledním období svůj vliv v regionu ztrácejí, protože v důsledku tzv. studené války trpí tento region „anti-americkým syndromem“.

Kolumbie zůstala jediným americkým spojencem

V levicových vládách zemí latinskoamerického regionu, potažmo v jejich anti-amerikanismu jsou samozřejmě velké rozdíly a i vláda Spojených států, vědoma si svých chyb z minulosti, přistupuje k tomuto „problému“ již velmi opatrně a selektivně. Bylo to například vidět i v případě okamžité výměny amerického velvyslance v Argentině J. D. Walshe poté, co začal kritizovat dobré vztahy Kirchnerovy Argentiny s Castrovou Kubou. Na druhou stranu Bushova administrativa byla a ještě stále je dostatečně zaměstnaná problémy na Blízkém východě, a proto nechává vývoj v Latinské Americe volnější průběh. Prozatím jí stačí, že Mexiko odolalo „hrozbě“ levicové vlády M. L. Obradora a že brazilský levicový prezident Lula da Silva se v zahraničněpolitických otázkách ukázal jako realista a s Washingtonem se snaží udržovat korektní vztahy.

Co však Spojené státy nepokrytě znepokojuje, je vývoj v Chávezově na ropu bohaté Venezuele a Morálesově na plyn bohaté Bolívii. S Chávezem, vyzbrojeným ruskými zbraněmi, si již USA zjevně nevědí rady, avšak o zvrat ve vnitropolitickém vývoji Bolívie se ještě stále aktivně snaží. Za tímto účelem byl do Bolívie „převelen“ bývalý americký velvyslanec v Kosovu Philip Goldberg, který má již s rozdělováním zemí jisté zkušenosti, a zdá se, že jeho snažení nese první ovoce. Čtyři nejbohatší provincie země (Santa Cruz, Pando, Tarija, Beni) již žádají nezávislost na Morálesově federální vládě. Mimochodem 12. září nechal Moráles amerického velvyslance z Bolívie vyhostit kvůli aktivitám směřujícím proti integritě země a nechal ho označit za „nežádoucí osobu“.

Další prioritou Spojených států v regionu je bezpochyby Kolumbie, kde tisíce amerických „poradců“ „radí“ prezidentu Uribemu, jak se vypořádat s levicovým gerilovým hnutím FARC, které však podpo-

ruje nejenom Chávez, ale zdá se, že i ekvádorský prezident Rafael Correa. Uribe tak nedávno na radu svých poradců zkoušel bombardovat základny FARC na ekvádorském území, na což okamžitě reagoval nejen Correa přesunem tři tisíc vojáků na hranice s Kolumbií, ale hlavně nevypočitatelný Chávez, který na hranice s Kolumbií okamžitě převelel cca 6000 vojáků, včetně těžké vojenské techniky. Chávez kromě toho sponzoruje všechna levicová hnutí a politiky v latinskoamerických zemích, podobně jako Spojené státy ty pravicové, a pomalu, ale jistě mění politickou mapu Latinské Ameriky k obrazu svému. Takže budoucí washingtonská administrativa bude konfrontována s regionem, jenž se nejenom po ekonomické, ale i geopolitické stránce emancipuje, a jež předchází Bushovu vládu navzdory jeho důležitosti opomíjela.

Brazílie je opatrná, Argentina čeká na svou šanci

Oba američtí prezidentští kandidáti se k otázce vztahů k latinskoamerickým zemím již buď přímo, nebo nepřímo vyjádřili, nebo tak vzhledem ke geostrategické poloze a demografické situaci Spojených států ještě budou muset učinit. Na druhou stranu v celém regionu je pečlivě analyzováno každé slovo obou kandidátů, které by se ho mohlo i jen vzdáleně týkat. Zatím se zdá, že si zde vede lépe Obama, jenž v nedávném interview zalichotil prezidentu nejvýznamnější a největší latinskoamerické země Brazílie, když řekl: „Jeho (Lulu) mají v Brazílii rádi všichni, dokonce i byznysmeni.“ Rovněž označil Lulu, kromě jiného, za příklad pozitivního demokratického vývoje v Latinské Americe a za prezidenta, který je sice socialista, ale nemá nic společného s diktátorem. Lula na to opatrně reagoval slovy: „Obamovo vítězství by otevřelo nový politický prostor pro USA.

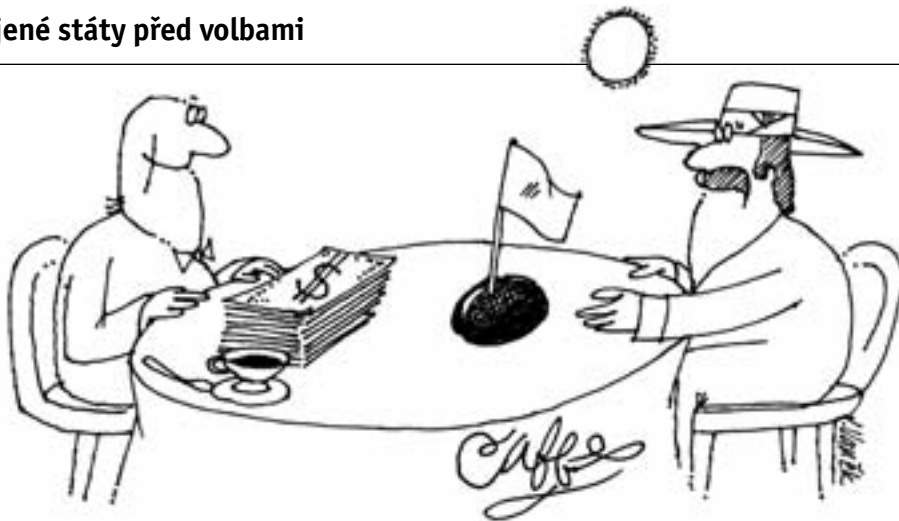
Jedno mají latinskoamerické země ve vztahu ke Spojeným státům společné: Chtějí mít s Amerikou dobré, vyvážené a rovnocenné vztahy, založené na partnerství, nikoli na podřízenosti a politicko-ekonomické závislosti.

Bylo by to ukázkou evoluce Spojených států a jeho vítězství by se stalo velkou událostí posledních sta let.“ Nejen Brazílie je však natolik realistická, že ví, že ani Obamovo vítězství by automaticky nevedlo ke změně strategie Spojených států vůči Latinské Americe. Lula přímo řekl: „USA by měly mít zcela novou vizi pro Latinskou Ameriku,

kteřá by však neměla být konspiraativní. Nový prezident USA by měl být pozitivněji naladěný vůči tomuto regionu.“ Na druhou stranu právě Lula si na Bushovu administrativu stěžovat opravdu nemůže, protože Bush v roce 2002 po prvním setkání s Lulou poskytl tomuto levicovému odboráři významnou podporu, když řekl, že po se-

tkání s ním cítil ohromnou úlevu nad jeho seriózností a odpovědností. Toto gesto mu Lula samozřejmě nikdy nezapomněl, a proto se jako velký politik zcela jistě neotočí zády ani republikánskému kandidátovi Johnu McCainovi.

Pokud jde o Argentinu, byla by prezidentka Cristina Kirchnerová nejraději, kdyby v nadcházejících volbách vyhrála Hillary Clintonová, což by tyto ženy s podobným politickým osudem mohlo k sobě přitahovat, ale zcela jistě se ani Barack Obama, ani John McCain nebudou bránit jejímu kouzlu, zvláště pak proto, že s Argentinou je ve vzájemných vztazích co napravovat. Z posledních prezidentů země byl neochvějným spojencem Spojených států pouze Carlos S. Menem, zatímco bývalí „montoneros“, manželé Kirchnerovi, nejenže zahraničněpolitické kroky USA nepodporují, ale otevřeně je i kritizují. Navíc navázali více než standardní vztahy s Chávezovou Venezuelou i Castrovou Kubou. Na druhou stranu si v Argentině uvědomují, že jejich země nemá strategické zásoby nerostných surovin a ani 200 milionů obyvatel jako Brazílie, takže nikdo příliš neočekává, že by ve

vztahu ke Spojeným státům došlo po nadcházejících volbách k výraznější změně. Jinými slovy: Argentina je nyní pro Spojené státy nezajímavá, i když v případě, že by USA potřebovaly prostředníka k jednání s Chávezem nebo Castrem, mohli by její představitelé vzhledem k nadstandardním vztahům k oběma za jistých okolností posloužit.

Sešel by se Obama s Chávezem?

Pokud jde o vztah Spojených států k Chávezově Venezuele, nelze v případě vítězství McCaina očekávat změnu. Překvapit naopak může na druhou stranu Obama, protože několikrát na mítincích i v debatách zdůraznil, že se chce bavit se všemi, tudíž s přáteli i nepřáteli. Na adresu Cháveza poznamenal, že má despotické tendence, že ve svých rukách soustředil příliš velkou moc a že petrodolary používá na to, aby „dělal potíže“ Spojeným státům, takže nepatří k lídrům, které obdivuje. V jisté prezidentské debatě ho ale přesto doslova jmenoval mezi vůdci, se kterými by se sešel, mimochodem společně s Castrem, nebo Ahmadínežadem. To, že by na druhé straně Hugo Chávez viděl v Bílém domě raději Baracka Obamu, není potřeba zdůrazňovat.

Obecně lze konstatovat, že Obama má v zahraničněpolitické oblasti více společného se současnou politickou reprezentací většiny latinskoamerických zemí než jeho protivník McCain, zvláště pak v pohledu na probíhající konflikty. Na druhou stranu Obama je v ekonomických otázkách dle dosavadních vyjádření spíše pro zachování současného stavu, protože například snížení dovozních cel na zemědě-

ské produkty by mohlo nepříznivě ovlivnit americké farmáře. Obama se podle svých dosavadních vyjádření nechystá udělat nic ani se stávající subvenční agrární politikou USA, která rovněž brání vstupu zemím, jako je třeba Argentina, Brazílie nebo Uruguay, na americké trhy, takže rozhodování se pro jednoho z kandidátů je v případě zemí Latinské Ameriky velmi individuální a složité. Na druhou stranu by se prý Obama obklopil lidmi, kteří podle názoru jihoamerických politologů Jižní Americe více rozumějí.

V případě McCainova vítězství zůstane Bushova administrativa v podstatě beze změny, tudíž nelze předpokládat, že by se současná politika Washingtonu vůči Latinské Americe nějak výrazně změnila. Znamená to, že prioritou by nejspíš zůstaly vztahy s Mexikem, zeměmi Střední Ameriky a karibské oblasti. Jak již bylo řečeno, o země Jižní Ameriky, snad kromě Bolívie, Bushova administrativa nejevila příliš velký zájem. John McCain se však snaží kontrolovat v ekonomické oblasti, když například slíbil, že sníží cla na dovoz etanolu na bionaftu, o což Brazílie jako významný producent etanolu usiluje.

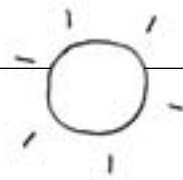
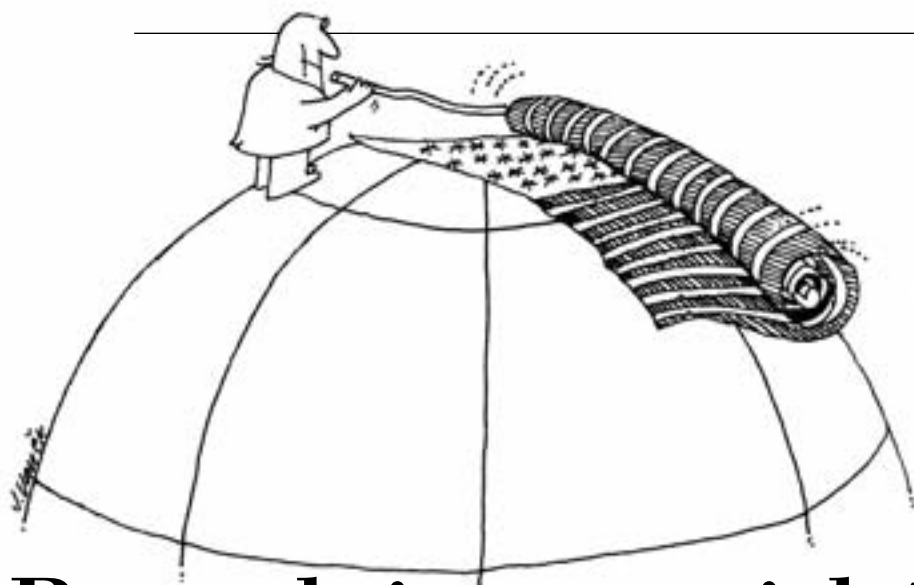
Čína vytlačuje USA už i v Latinské Americe

Ať již vyhraje Obama, nebo McCain, jedno mají latinskoamerické země ve vztahu ke Spojeným státům společné: Chtějí mít s Amerikou dobré, vyvážené a rovnocenné vztahy, založené na partnerství, nikoli na podřízenosti a politicko-ekonomické závislosti. Státy Latinské Ameriky jsou i díky vysokým cenám surovin dnes mnohem ekonomicky emancipovanější, tzn.

na USA ekonomicky nezávislejší, než tomu bylo například před půlstoletím. Nehodlají proto bezvýhradně přijímat nejenom politické, ale ani ekonomické diktáty Spojených států (například projekt Celoamerické zóny volného obchodu - ALCA), popřípadě i Evropské unie (tzv. Asociační dohoda s EU). Navíc z posledních ekonomických krizí se jak Brazílie, Argentina, tak i Uruguay dostaly bez přímé pomoci Spojených států, a co je ještě zajímavější, současná ekonomická a finanční krize ve Spojených státech nemá na latinskoamerický region příliš velký dopad, protože nejvýznamnějším ekonomickým partnerem na suroviny bohatých a na zemědělskou produkci orientovaných zemí Latinské Ameriky se stává „nenasytná“ Čína. Není například bez zajímavosti, že Argentina nebo Brazílie mají s Čínou na rozdíl od Spojených států nebo Evropské unie velice aktivní saldo obchodní bilance. I politicky se tyto významné země Jihu (Čína, Indie, Jihoafrická republika, Argentina, Brazílie nebo Venezuela) snaží svou spolupráci stále více koordinovat, a tím se z nich stává reálná politicko-ekonomická síla, jež by v budoucnu mohla sehrát i významnější roli na mezinárodněpolitické scéně, kde hrají prozatím prim stále Spojené státy, Rusko, popřípadě v menší míře již i Evropská unie. Jistou jednotu těchto zemí bylo možné pozorovat již v postojích k reformě Organizace spojených národů či k válce v Iráku a Afghánistánu, nebo nedávno například i k otázce nezávislosti Kosova, s níž zmíněné země rovněž unisono nesouhlasí.

Miroslav Suja je

absolventem postgraduálního studia na VŠE. mirosj@email.cz

Jan Eichler

Perspektivy americké bezpečnostní a zahraniční politiky

– Představy obou hlavních prezidentských kandidátů

Volební kampaň byla pokračováním a vystupňováním rozsáhlé vnitroamerické diskuse, která se rozproudila již na samém počátku 90. let a jejíž ústřední otázkou byla úloha USA ve světě po skončení studené války. V jejím rámci se vyhranily dva základní přístupy, jeden aktivistický, druhý zdrženlivější a opatrnější.

Počátky vnitroamerické debaty o úloze USA v postkonfrontačním světě

První přístup se objevil již v roce 1992 v dokumentu nazvaném *Defense Planning Guidance (DPG)*. Lidé kolem Paula Wolfowitz je původně koncipovali jako programovou platformu pro druhé prezidentské období G. Bushe staršího. Dokument zdůraznil tři dlouhodobé cíle. Prvním z nich je zabránit vzniku

nějaké velmoci, která by pro USA mohla představovat stejnou hrozbu, jakou byl v době studené války SSSR. Druhý strategický cíl byl vyjádřen slovy: nedopustit, aby nějaká nepřátelská mocnost ovládla region, jehož zdroje by mohla využít k tomu, aby se stala velmocí světového rozměru. A třetí cíl zněl: nepřipustit, aby se na mezinárodní scéně objevil nějaký stát nebo skupina států, které by omezovaly svobodu jednání Spojených států kdekoli ve světě.

Druhý přístup ve stejné době zkoncipoval Lawrence Eagleburger – ten na svět po roce 1990 nahlížel jako na složitější ve srovnání s minulostí, nikoli jako nebezpečnější. Navrhoval, aby USA působily jako architekt nového uspořádání mezinárodních bezpečnostních vztahů, jako budovatel. Základem americké vedoucí úlohy měla podle něho být

V letošních amerických prezidentských volbách hrají otázky zahraniční a bezpečnostní politiky mnohem větší úlohu, než tomu bylo před osmi lety. Končící 43. prezident Spojených států George W. Bush totiž učinil řadu závažných rozhodnutí, prosadil novou bezpečnostní strategii, zahájil dvě války, a tak stojí všudypřítomná otázka, jak se naloží s jeho dědictvím. Proto jsou volby s velkým zájmem sledovány nejen v USA, ale v celém světě. Velice rozsáhle se diskutuje o tom, jak se po odchodu George W. Bushe změní strategie Spojených států, jejich přístup k Evropské unii, k Severoatlantické alianci, k Rusku, k problematice Blízkého a Středního východu, k válkám v Afghánistánu a v Iráku.

síla příkladu a dosažených úspěchů a spolu s tím i přesvědčivost americké inspirace pro ostatní státy světa. První přístup k úloze Spojených států ve světové politice a k jejich bezpečnostní strategii měl typické státocentristické založení a doporučoval, aby Spojené státy držely ostatní státy takřkajíc v šachu a aby svět utvářely podle svých představ. Naproti tomu druhý přístup měl internacionalistické založení, posuzoval svět v jeho komplexnosti a na další státy nahlížel více jako na partnery.

V roce 2002 byla schválena Národní bezpečnostní strategie USA (*National Security Strategy 2002*), která položila rozhodující důraz na *preemptci*. Cílem preemptivních úderů by byly buďto nestátní organizace, nebo tzv. darebácké státy, které logiku odstrašování prostě nepřijímají. Ve srovnání s předcházejícími dokumenty přirklá nesporně *menší význam multilaterálním přístupům* při dosahování amerických cílů v oblasti bezpečnosti.

A v návaznosti na DPG 1992 vyhlásila cíl *udržet stávající vojenskou převahu* nad zbytkem světa, a to na neomezeně dlouhou dobu.

Změnou zcela zásadního významu se stal nástup George W. Bushe do funkce amerického prezidenta na počátku roku 2001. Spolu s ním se do klíčových funkcí dostali neokonzervativní politici, kteří prosazovali aktivistickou politiku inspirovanou třemi strategickými doporučeními dokumentu DPG 1992. Jejich odhodlání se dále umocnilo po teroristických útocích 11. září 2001, jež ve Spojených státech vyvolaly silný otřes a nedílně s tím vytvořily značně příznivé podmínky pro důraznou odpověď a následně i pro zásadní změnu v americké bezpečnostní strategii. V této době právě neokonzervativci měli v rukou řešení, jež odpovídalo temperamentu George W. Bushe.

Dědictví války v Iráku

Na základě Národní bezpečnostní strategie 2002 šly Spojené státy v roce 2003 USA proti Iráku, aby ve velkém rozsahu uplatnily politickou doktrínu *Regime Change Policy*. Operace Irácká svoboda neměla mandát Rady bezpečnosti OSN, byla klasickým projevem unilateralistické strategie, přivodila vážné narušení vztahů s evropskými spojenci, a nakonec vyústila ve vleklou asymetrickou válku s velkými lidskými ztrátami (přes čtyři tisíce amerických vojáků) a s vážnými dopady na americkou ekonomiku. A právě pod jejím vlivem se vnitroamerická debata znovu vrátila k základním koncepčním východiskům nastíněným již na počátku 90. let. Naplno se to odráží v programech a vystoupeních dvou hlavních kandidátů.

McCainův příklon k odkazu neokonzervativců

Republikánský uchazeč John McCain se ve značné míře přiklonil k linii DPG 1992 a NSS 2002. Především se plně přihlásil

k účelovému přístupu k Organizaci spojených národů i k její Radě bezpečnosti – pokud dají mandát, bude to vítáno, pokud ho nedají, USA zasáhnou i bez něho. Jedná se o plnou návaznost na postup Bushovy administrativy v případě operace Irácká svoboda 2003.

A pokud jde o samotnou OSN, pak se před ní v pořadí McCainových priorit dostalo NATO, a především pak nové uskupení: Liga demokracií. Tu by měly vytvořit především státy NATO a spolu s nimi i Japonsko, Jižní Korea, Austrálie a Nový Zéland. V takovém případě by Spojené státy mohly dosáhnout tří významných výhod. Především by rozšířily okruh svých spolehlivých spojenců, kteří by je podporovali i v případě akcí bez mandátu Rady bezpečnosti OSN. Zároveň by omezily sílu a vliv takových zemí, jako jsou Francie, SRN, Belgie, tedy země, jež se v roce 2003 postavily kategoricky proti vojenskému úderu na Irák. A v neposlední řadě by marginalizovaly dva stále členy Rady bezpečnosti OSN – Ruskou federaci a Čínu.

Návaznost na dědictví DPG 1992 a NSS 2002 se projevila také v McCainových stanoviscích vůči vojenským akcím určeným ke svrhávání vytýpovaných nepřátelských režimů. McCain nikdy neodsoudil operaci Irácká svoboda jako takovou, ale pouze chyby a nedostatky při jejím řízení. Volal po vypracování uceleného plánu, díky kterému by se mohlo dosáhnout rozhodujícího vítězství. Navíc ve svém programu zveřejněném v prestižním časopise *Foreign Affairs* na konci roku 2007 napsal, že vojenské řešení nelze vylučovat ani ve vztahu k Íránu, považovanému za dlouhodobou hrozbu pro americkou bezpečnost.

Dalším výrazným projevem McCainova příklonu k linii DPG 1992 a NSS 2002 se staly dva klíčové návrhy jeho progra-

mu. První se týkal Ruské federace, která se podle McCaina v době Putinova prezidentství stala revanšistickým státem. McCain navrhoval, aby Ruská federace a spolu s ní i Čínská lidová republika byly, jakožto nedemokratické státy, vyloučeny z G-8 a aby je nahradily například Brazílie a Indie jako dva vyspělé demokratické státy.

Obamův příklon k internacionalistickému pojetí úlohy USA

Barack Obama odsoudil historicky překonané myšlení Bushovy administrativy, především pak snahu o přeměnu světa k ob-

razu světu, nadměrné spoléhání na vojenskou sílu a na vojenská řešení a přezíravý vztah ke spojencům. Položil důraz zejména na „nové pojetí leadershipu ve světě na počátku 21. století“. Nemělo by to znamenat ani izolacionistické stažení Spojených států ze světa, ani to, aby se zbytek světa podřídil americkým představám a cílům, ale celosvětově sdílené pojetí společné bezpečnosti a společných hodnot lidstva. Tím se Obama implicitně vrátil k myšlence,

Program demokratického kandidáta klade důraz na zásadní přehodnocení nejen metod, ale samotné podstaty a východisek americké zahraniční politiky v přístupu k hlavním hrozbám a výzvám dnešního světa.

jejimž autorem byl někdejší švédský premiér Olof Palme a jejíž uplatňování ve druhé polovině 80. let přineslo obrovské uvolnění mezinárodního napětí korunované mírovým ukončením studené války.

Dále Obama zdůraznil, že Spojené státy by neměly vnucovat vojenské řešení občanské války mezi sunnity a šíity v Iráku, protože skutečný mír do této země mohou přinést pouze iráčtí vůdci. Vyslovil se i pro přímá jednání se sousedním Íránem, bez něhož je stabilizace Iráku zcela nemožná. Volal po jasném stanovení poslání ozbrojených sil, přehodnocení vyzbrojovacích programů podle skutečných bezpečnostních hrozeb a jim odpovídajících potřeb ozbrojených sil. Položil důraz na

Zdroje

- Foreign Affairs, International Herald Tribune, Military Balance
- Le Monde, National Interest, SIPRI Yearbook, Survival.

politické podmínky úspěšnosti při jakémkoli nasazení amerických ozbrojených sil: podpora ze strany spojenců, podíl Spojených států na zastavování masového zabíjení kdekoli na světě a na následující obnově a rekonstrukci.

Obama se vyjádřil také pro aktivní spolupráci s Ruskem, pro překonání přístupů z doby studené války, pro snížení dosavadního nadměrného spoléhání na jaderné zbraně a pro společné porozumění ve věci ratifikace Smlouvy o zákazu jaderných zkoušek (CTBT). Součástí jeho přístupu ke spolupráci s Ruskem bylo i působení na Írán, aby se vzdal svých jaderných ambicí, což samo o sobě byla další z nosných priorit jeho programu.

V sázce je hodně

Program republikánského kandidáta nevylučuje změny některých jejich prokazatelně neúspěšných metod v Bushově aktivistické politice, ale nevolal po výrazných změnách její podstaty. Naproti tomu program demokratického kandidáta klade důraz na zásadní přehodnocení nejen metod, ale samotné podstaty a východisek americké zahraniční politiky v přístupu k hlavním hrozbám a výzvám dnešního světa. Ve hře je hodně, a to nejen z pohledu Spojených států, ale také z pohledu celosvětových bezpečnostních vztahů.

Jan Eichler je

výzkumným pracovníkem

Ústavu mezinárodních

vztahů. eichler@iir.cz

„Američané mají pocit, že jejich země tápe a neubírá se správným směrem,“

říká **Erik Best**, americký novinář žijící v Česku. V rozhovoru pro Mezinárodní politiku vysvětluje, proč je klíčovým slovem americké předvolební kampaně „změna“, srovnává otevřenost amerického a českého politického systému a vyjadřuje obavu, že schválení amerického radaru může zhoršit pohled Čechů na Američany. S Erikem Bestem rozmlouval Robert Schuster.

Za několik dní bude ve Spojených státech zvolen nový prezident. O čem byly letošní prezidentské volby? Mají volby nějaké generální téma, jakým byla před čtyřmi lety válka v Iráku?

Otázka Iráku je samozřejmě stále přítomná, podobně to je s ekonomikou. Kdybych ale musel najít jedno slovo nebo téma, které v uplynulých měsících dominovalo, pak je to změna. Oba kandidáti si

chtěli změnu osvojit pro sebe, chtěli ukázat, že nejsou součástí washingtonského systému, že přinásejí svěží vzduch, že dokáží otočit směr vývoje země. Američané totiž mají pocit, že jejich země tápe, že se neubírá správným směrem a chybí jí vůdce, který by ji řídil. Každý kandidát je přesvědčen, že právě on to může změnit. Je samozřejmě otázkou, zda je to pravdivé a zda je to možné. Já si spíš myslím, že

politici se spíš snaží změně vyhnout, že je to z jejich strany fráze ve smyslu, že „něco se musí změnit, aby to mohlo zůstat stejné“. Politika v Americe je taková, že skutečná změna je skoro nemožná bez nějakého vnějšího podnětu, a je otázkou, zda ta situace nastala, či nikoliv.

Hraje vůbec nějakou roli skutečnost, že Obama kandidáti jsou příslušníky odlišných generací? Má to vliv na rozhodování voličů, komu dají ve volbách hlas?

Určitě to má vliv. Já si ale spíš myslím, že je otázkou, co od politiků očekává mladší generace. Můžu si představit, že mladší generace bude volit jinak než generace našich otců a dědů, kteří budou třeba preferovat menší stát, který ví, co chce, má určitý význam ve světě, zároveň ale svou roli nepřehání. Naopak mladší generace bude chtít mít všechno, všechny vymoženosti nového světa. Nejsem si ale jist, zda právě tato generace ví, co změna znamená a co všechno obnáší, protože změnit systém je těžké a může přinést věci, na něž není mladší generace vůbec připravena.

Je tento Váš pohled něčím, co jste cítil ještě v době, kdy jste žil ve Spojených státech, anebo se do toho promítají i Vaše zkušenosti ze života v Evropě a v České republice – jinými slovy pohled na Spojené státy zvenčí?

Nechci se tvářit, že bych byl prorok a že bych byl jiný než mnoho dalších Američanů. Rozdíl je možná v tom, že jsem se už před dvaceti lety rozhodl, že opustím Ameriku. Důvod mého odchodu souvisel částečně s hospodářskými a finančními problémy ve Spojených státech, přetížným vojenským rozpočtem, prohlubováním schodků rozpočtu. To jsou věci, které byly před dvaceti lety předvídatelné a mnozí je viděli, ale tenkrát o tom nebylo možné mluvit. Teď se to už změnilo, ale stále ještě nezmizel podstatný problém, a sice to, že lidé, kteří mají rozhodovací pravomoci, jsou v kleštích. Mají povinnost o té situaci mluvit, ale když tak budou činit úplně nahlas, způsobí ještě další problémy. Takže oni jsou nuceni zamlčet do určité míry skutečné problémy, když o tom ale budeme mlčet, pak je nebudeme moct

vyřešit. Mlčením dochází pouze k hromadění problémů. Kdysi jsem se utvrdil v tom, že už je to skoro neřešitelné kvůli tomu, že situace zašla tak daleko, že už není návratu. Proto jsem se rozhodl odejít ze Spojených států. Měl jsem ale samozřejmě i další důvody, a sice to, že mě život v zahraničí velice lákal a stále mě baví. Další lidé, kteří měli stejný pohled na věc, neměli třeba tu odvahu ani potřebné zázemí nebo možnosti. Vidím to ale i teď, že obzvlášť bohatí lidé uvažují stejným způsobem, že hledají nějaké útočiště, protože chápou, že věci, které se dějí, mohou dopadnout špatně.

Jak podle Vás referují o amerických prezidentských volbách české sdělovací prostředky? Reflektují skutečnost, která se tam odehrává, nebo zůstávají pouze na povrchu?

Myslím, že to dělají velmi dobře, protože přebírají stejné otázky, řeší stejné věci jako v Americe. Nacházejí se ale ve stejné pasti, protože podobně, jako se v Americe neřeší hlavní problémy, neřeší se ani tady. Já jsem zatím – v souvislosti s radarem – neslyšel, že by zdejší vláda někomu zadala úkol udělat analýzu, co by pro Českou republiku znamenalo, kdyby americká vláda musela ohlásit bankrot. Co to bude znamenat? Je to aktuální otázka, nikdo o ní nechce mluvit, ale řeší to tady někdo? Spojil to někdo s radarem a zahraniční politikou? Pokud ne, pak to znamená, že buď nevidí, co se děje ve světě, anebo to nechtějí přiznat. Já bych o tom neměl ani mluvit, protože to je tabu, ale už jsem ztratil zábrany.

Spojené státy často udávají tón, pokud jde o způsob vedení předvolební kampaně, a řada prvků se časem dostane i do Evropy. Všiml jste si třeba při poslední předvolební kampani v Česku něčeho, co k nám přišlo z Ameriky?

Ano, myslím, že kampaně tady jsou už sofistikovanější, dokonce se už ojedinele objeví i poradci z Ameriky. Podstatný rozdíl je, že volební kampaň se v Americe odehrává v televizi, konkrétně v reklamách, a to je tady víceméně zakázané až na oficiální prostor poskytovaný před volbami ve veřejných sdělovacích prostředcích. V Americe to funguje tak, že Barack

Obama něco řekne a John McCain hned za jednu, dvě nebo tři hodiny přijde s nějakou odpovědí v podobě reklamy a hned se to také odvysílá – buď v televizi, nebo na internetu. To tu ještě stále chybí a možná, že to tu ani nikdy nebude. Dalo by se to dělat samozřejmě na internetu, ale v Česku není internet stále ještě tak všudypřítomný jako ve Spojených státech.

V americké politice se v obou velkých stranách v minulých desetiletích vytvořily rodinné klany, jež po dlouhou dobu ovlivňovaly politiku (Kennedyové, Bushové). Bylo rozhodnutí ve prospěch Baracka Obamy a v neprospěch Hillary Clintonové u demokratů motivováno i odmítnutím těchto rodinných podniků?

Ano, ale nejsem si jistý, zda to je hlavní důvod, proč vyhrál demokratické primárky právě Obama, i když to hrálo zcela určitě také roli. Myslím si, že Clintonová předpokládala, že vyhraje, a celou situaci podcenila, přičemž se domnívám, že ona byla k vítězství přímo předurčena. Americký establishment, napojený na Washington, počítal s vítězstvím Hillary a byl v šoku, když díky tomu, jak se změnila situace (nástup internetu, preference mladších lidí), vyhrál Obama. Myslím si, že nejenom Hillary, ale málokdo z tohoto establishmentu na to byl připravený. Nějakou dobu trvalo, než se voliči Clintonové se situací vyrovnali a mnozí víceméně přesunuli podporu k McCainovi. Obama jim pak musel dokázat, že je schopen štafetu po Hillary převzít. Nejsem si ale jist, že je skutečně přesvědčil. Podle mého soudu to je rozhodující moment ve volbách, což dokládá i Obamův výběr Josepha Bidena jako kandidáta na viceprezidenta. Obama si vlastně vybral někoho, kdo odporoval tomu, co představuje on sám, což je zdánlivý paradox. Zároveň Barack Obama ujistil tu část establishmentu, že on vlastně je jejich spoluhráčem, že nebude dělat žádný velký rozruch. V okamžiku, kdy si vybral Bidena, ztratil Obama lesk politika změny, a stal se v očích Američanů řadovým politikem.

Zajímavé je, že jak Obama, tak i McCain zve svých mateřských stranách plavali v mnoha ohledech proti proudu. Co ale mo-

hou v případě svého zvolení skutečně změnit nebo udělat jinak?

To je samozřejmě otázka, na kterou teď nemám odpověď. Oni musejí v kampani pochopitelně respektovat více méně linii, kterou Spojené státy dodržují už dvě stě nebo tři sta let. Je možné, že pak přijde nějaká totální změna, ale považují za pravděpodobnější, že se bude pouze pokračovat v tom, co se už děje. Neuvidíme tedy příliš velkou změnu v domácí ani v zahraniční politice. Koneckonců všichni tři hlavní kandidáti (Obama, Clintonová, McCain) měli velmi podobné představy o rozpočtu a finanční otázky jsou v Americe klíčové – to je stát, který je zadlužený do takové míry, že ho asi těžko někdy zaplatí. A co se stane, když si zbytek světa uvědomí, že to je vlastně stát, který nebude schopen vrátit peníze, které si půjčil. Proto si myslím, že další prezident bude chtít udělat všechno pro to, aby se tento stav prodloužil.

Svoláním po změně, po nových tvářích, jež se teď ozývá ve Spojených státech, býváme pravidelně konfrontováni i v České republice. Jakkoli je nemožné srovnávat politický život ve Spojených státech a v Česku, který z těch dvou systému je podle Vás otevřenější, pokud jde o přijímání změn nebo reakci na nové společenské konstelace?

Jakkoli nechci paušalizovat, myslím si, že otevřenější je zdejší systém. Mám dojem, že tady lidé, kteří chtějí změnu, mají daleko častěji na mysli tutéž věc než v Americe. U Čechů vidím hlavní požadavek v tom, aby se politici chovali slušně, přestali krást a sledovali na prvním místě zájmy státu, a nikoli své vlastní. To je věc, která je natolik základní, že se na tom dokáží skoro všichni Češi shodnout. Jestli má být politika víc levicová nebo pravicová, je skoro druhořadé. Naproti tomu v Americe je to spíš otázka, kdo toho má mít víc? Když změním systém, tak každý chce pro sebe dosáhnout co největšího prospěchu, zatímco Češi chtějí, aby zdejší politický systém měl určité základní rysy a aby správně fungoval. Také si myslím, že tu existuje daleko větší pochopení pro sociální problémy, existuje tu vědomí, že některé skupiny přišly v minulosti zkrátka (například staří lidé) a že

stát se o ně musí postarat. Když se ale řekne ve Spojených státech „welfare“, což znamená, že by stát měl zvýšit sociální výdaje, pak to je pro padesát procent lidí něco hrozného. Tady je pro to daleko víc pochopení. Ale nesmíme zapomenout, že Česká republika je v porovnání se Spojenými státy nesrovnatelně homogennější, takže je také jednodušší se na něčem dohodnout.

Před čtyřmi lety bylo velkou neznámou, koho budou při prezidentských volbách volit menšiny (zejména hispánci). Letos se ale toto téma příliš neobjevovalo. Proč?

O tom se mluvilo víc v primárkách, protože pokud si dobře pamatuji, Clintonová měla u hispánců o něco větší podporu než Obama. Pravdou je, že otázka imigrace se z volební kampaně poněkud vytratila, už to není jedno ze tří nebo čtyř hlavních témat těchto voleb. Ale přesto to je stále přítomné, protože se už týká tak velké skupiny lidí, že se to nedá ignorovat nebo být proti tomu. Pokud by chtěl kdokoli z politiků vystupovat proti imigraci a stavět třeba zdi nebo ploty, musí postupovat velice opatrně, protože menšiny jsou už velmi silné. To je ale také zároveň důvod, proč není možné tyto problémy vyřešit, protože ve hře jsou už silné zájmové skupiny, které křičí pokaždé, když se chystají nějaké změny.

Vyvoj česko-amerických vztahů od roku 1989 do současnosti by se dal, při troše zjednodušení, zredukovat na víza a radar. Co o tom soudíte?

Je to zjednodušené, ale asi kvůli tomu, že hlavní otázky ve vzájemných vztazích už byly vyřešeny po roce 1989. Češi tenkrát jednoznačně řekli, že chtějí být součástí západního světa, možná, že to pochopili na rozdíl od některých dalších v Evropě víc tak, že budou součástí světa vedeného Amerikou, a možná, že jsou otázky a problémy, které jste naznačil,

spíš evropsko-americké, a ne specificky česko-americké. Češi jsou od roku 1989 od začátku spíš na straně Ameriky než na straně Evropy.

Vztah Čechů k jejich velkým zahraničně-politickým spojencům, ať už to byli Britové a Francouzi v období první republiky, nebo Sověti po roce 1945, procházel různými fázemi a sahal od euforie až po zklamání. Nehrozí teď podle Vás něco podobného i ve vztahu ke Spojeným státům, a to v souvislosti s radarem, tzn., že by Češi považovali Američany nikoli za spojence, garanty své bezpečnosti, ale za někoho, kdo je třeba zatahuje do mezinárodních konfliktů?

Mám obavy, že to hrozí kvůli tomu, že Češi budou mít pocit, že pokud radar bude schválen, což se zřejmě stane, že to vláda udělala proti vůli většiny a takovým skoro nečestným způsobem, že hledala nějaké klíčky. Obávám se, že to bude vypadat, jako by Češi použili stejné způsoby, jež používají Američané. Je přitom stále zjevnější, že Spojené státy používají v zahraniční politice metody, které byly dříve možná přijatelné kvůli tomu, v jaké pozici USA byly, a také proto, že se o nich netušilo. Dnes jsou naopak

stále více kritizovány. Patří sem otázky typu, do jaké míry jsme pomáhali vyprovokovat situaci v Gruzii, jestli Spojené státy mají učinit nájezdy do Pákistánu bez svolení tamní vlády. Nedávno jsem si přečetl článek, že Spojené státy měly v padesátých letech vyvolávat protesty v Tibetu, a že dokonce bratr současného dalajlamy byl americkým agentem. Podobných věcí vychází najevo stále víc. A pak se najednou ukáže, že Češi používají stejné metody místo toho, aby prostě řekli: „Češi, chcete to, nebo ne? Pokud to nechcete, tak to nebude.“ Já si velmi dobře pamatuji, že předposlední americký velvyslanec v Česku William Cabanis řekl v Českém rozhlase, že po-

Politika v Americe je taková, že skutečná změna je skoro nemožná bez nějakého vnějšího podnětu, a je otázkou, zda ta situace nastala, či nikoliv.

kud Češi nebudou radar chtít, pak tady prostě nebude. Pochopil jsem to tak, že se to vztahuje k vůli obyvatelstva, ale definice je zřejmě jiná. Jestli ten jeden poslanec, který dostane určitě něco navíc, aby to odsouhlasil, zvedne ruku pro, pak tady radar bude. Myslím si, že v tom je to riziko.

Pro mnohé Američany byla Česká republika a Praha v devadesátých letech velmi atraktivním místem, přicházeli sem učit angličtinu, podnikat. Jak je tomu dnes? Jsou Američané, kteří sem dnes přicházejí, v první řadě byznysmeni, kteří mají jasnou představu, co zde chtějí? Jak se to za uplynulých 18 let změnilo?

Samozřejmě Praha a Česká republika jsou stále ještě velkým lákadlem, ale nesmíme zapomenout, že dolar je dnes podstatně slabší než v devadesátých letech. Změnily se i další podmínky. Pro mnohé Američany může být překážkou i jazyk, který je těžký, takže kdo neměl nějaký vážný důvod, aby zůstal, už odešel. Já to vidím ale i jako součást amerického pohledu na svět, podle kterého připadá Američanům Česko a Praha zajímavé, ale jenom na chvíli, jako zpestření. Málokdo je ochoten do nějakého delšího pobytu investovat, a to platí dokonce i pro americké firmy, což je velký rozdíl třeba v porovnání s firmami německými nebo rakouskými.

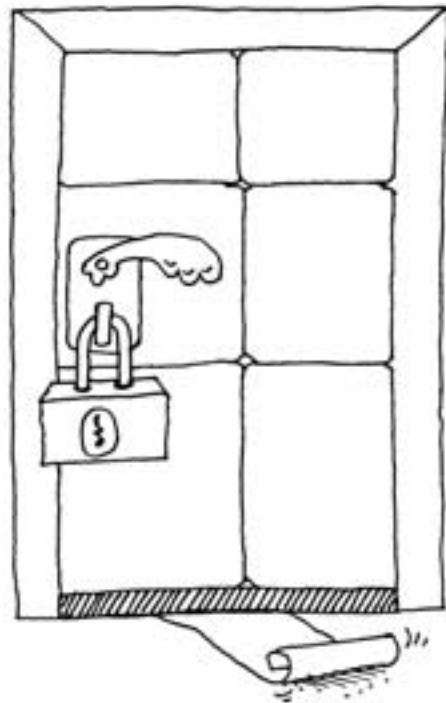
Erik S. Best (45) vystudoval diplomacii a mezinárodní vztahy na Georgetownské univerzitě ve Washingtonu. Ve Spojených státech pracoval mj. jako sportovní redaktor. Začátkem devadesátých let přišel do Prahy, v roce 1992 založil jednostránkový bulletin Fleet Sheet, který shrnuje každý den v angličtině nejdůležitější politické a ekonomické zprávy, o nichž píše zdejší denní tisk.

www.fleet.cz

BURZA

Pavel Neumann

Ekonomika Spojených států amerických před prezidentskými volbami

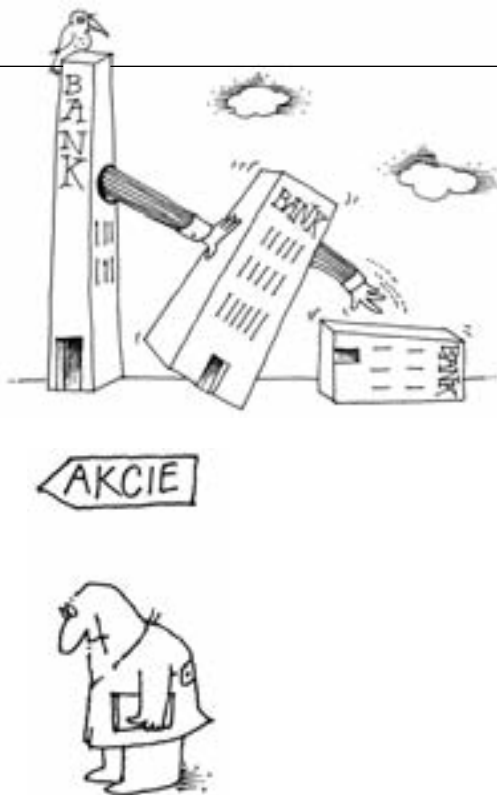
Vývojové trendy americké ekonomiky procházejí v posledních letech rychlými změnami. Devadesátá léta potvrdila určitou renesanci vedoucí pozice Spojených států ve světovém hospodářství. Ekonomický vývoj této dekády patřil k nejúspěšnějším obdobím USA, pokud jde o vývoj většiny domácích makroekonomických ukazatelů a zlepšení vnitřní ekonomické rovnováhy. Zesílil růst produktivity práce a konkurenceschopnost amerických výrobků jako odraz mohutných investic do progresivních technologií. Proces rozvoje tzv. nové ekonomiky přinesl i pozitivní změny ve firemním řízení a změnách kvalifikace pracovníků. Ekonomický růst byl posilován silnou domácí spotřebou, doplněnou při zvětšující se otevřenosti země nadprůměrnou poptávkou ze světové ekonomiky. K příznivému vývoji ekonomiky přispěl i flexibilně fungující trh, korigovaný citlivě prováděnou hospodářskou politikou.

Hypoteční krize a pokles spotřeby

Relativně dlouhodobá konjunktura skončila ve Spojených státech v roce 2000. Země prošla zpomalením ekonomického růstu, i když definičně nikoliv přímo recesí, v letech 2001 až 2002, kdy míra růstu hrubého domácího produktu (HDP) činila 0,8, resp. 1,6 procenta. K oživení a krátké konjunktúře došlo poté v letech 2003 až 2007, kdy se ekonomický růst pohyboval mezi 2,2–3,6 procenta. Jestliže

ekonomický útlum z počátku nového tisíciletí zapadá do běžného schématu cyklického vývoje USA, situace nejpozději od roku 2007 začala signalizovat některé vážnější problémy.

Ekonomické analýzy uvádějí v souvislosti se zpomalením hospodářství od přelomu let 2007/2008 nebezpečí pádu Spojených států do nové recese, k níž bezprostřední příčinu zavdala rozvíjející se hypoteční a finanční krize, jež vyvolaly řetězec problémů, podle některých komentářů

Hypoteční a finanční krize vyvolaly řetězec problémů, jež jsou podle některých odhadů nejhorší od hospodářské krize na přelomu dvacátých a třicátých let minulého století.

Brendan McDermid, Globe Media/Reuters

řů nejhorších od dob *velké deprese*, jež zasáhly do citlivých oblastí stability americké ekonomiky. S důsledky těchto obtíží zápasí Spojené státy i v současné fázi vývoje, kdy se schyluje k volbám nové prezidentské administrativy. O jaké problémy se jedná?

Nízké základní úrokové sazby, které poklesly ve Spojených státech mezi léty 2001–2003 až na jedno procento, vyvolaly prudký boom hypoték a spotřebních úvěrů provázený masivním zadlužováním amerických domácností, kdy objem půjček vzrostl i v nejméně solventních segmentech trhu. V následujících letech však s urychlením ekonomického růstu došlo ke vzestupu sazeb na více než pět procent v roce 2006. Vzestup úrokových měr ovlivnil negativně schopnost splácení dluhů. Insolvence spotřebitelů vzápětí postihla likviditu peněžních ústavů, jejichž ztráty na hypotékách, spotřebních úvěrech a kreditních kartách již dosáhly podle některých odhadů 1,7 bilionu dolarů. Následné snížení prodeje nemovitostí vyústilo do recese bytové výstavby. Pokles poptávky také prudce snížil hodnotu stávajících realit, jejichž cena se stala u řady domácností nižší než splatná hypotéka.

Jestliže trh nemovitostí a navazujících služeb vytváří asi jednu čtvrtinu HDP

ve Spojených státech, má zásadní vliv na celkovou spotřebu, která úhrnem reprezentuje 70 procent HDP. Ještě v závěru roku 2006 byla ekonomika podpořena velmi silnými spotřebitelskými výdaji, jež eliminovaly nepříznivý vývoj na realitních trzích. Rozvíjející se hypoteční krize však zásadně změnila spotřebitelské chování domácností, jimž prudce poklesla hodnota jejich jmění uloženého v nemovitostech, často na pokraj bankrotu. Domácnosti s vyčerpáním úspor omezily nákupy, jejich zadluženost vzhledem k příjmům převýšila 130 procent. Eskaloval tedy problém spotřeby, na jejíž kolísání je ekonomika Spojených států vždy mimořádně citlivá. V oblasti spotřeby lze tak hledat jednu z hlavních příčin zpomalení růstu, na rozdíl od roku 2001, kdy došlo k přehřátí investiční aktivity a poklesu kapitálových výdajů.

Pokles spotřeby je provázen ve Spojených státech krizí likvidity. Krizí finančních trhů, spojenou s nedostatkem pohotového kapitálu, jež ovlivňuje reálnou ekonomiku, je schopna centrální banka mimořádnými zásahy do jisté míry řešit. Insolventnost spotřebitelských subjektů, jejich nízká ochota nakupovat, ovlivněná dluhy a utrpenými ztrátami, zůstává však tvrdým oříškem. Hospodářská politika

USA tak stanula v letošním roce před náročným úkolem řešit krizi finančních trhů a povzbudit koupěschopnost ekonomických subjektů.

Mimořádné zásahy monetární a fiskální politiky

Komplikovaná situace si vynutila nasazení některých mimořádných nástrojů, které nebyly použity od 30. let minulého století. Konzervativní republikánské administrativy z principu spíše minimalizují hospodářské intervence, proto současný důraz na intenzivnější státní zásahy ukazuje na významné selhání finančních trhů, potažmo schopnosti ekonomiky spontánně obnovit tržní rovnováhu. K překonání hrozící recese byly postupně iniciovány nástroje jak monetární, tak fiskální politiky.

V oblasti monetární politiky americká centrální banka (Fed) přikročila jednak k mimořádným krokům s cílem obnovit likviditu finančních institucí. Byl přijat speciální program půjček, který zahrnoval nejen komerční banky, ale poskytoval finanční injekce i dalším finančním ústavům. Problém se týká především hypotečních agentur. V červenci 2008 se pohybovala celková nesplacená částka hypotečních úvěrů ve Spojených státech okolo 12 bilionů dolarů. Mi-

nisterstvo financí a centrální banka přislíbily zvýšenou pomoc v podobě nouzových úvěrů velkým hypotečním ústavům, které ztrácely schopnost vyrovnat se s dopady problémů na finančních trzích. Již dříve obdržely mimořádnou podporu, nejrozsáhlejší od *velké deprese*, také investiční banky. Centrální banka současně vydala ustanovení korigující problematické praktiky hypotečních institucí a zvyšující ochranu dlužníků. Některé hypoteční banky již zkrachovaly, a státní instituce dokonce přebraly významnější z nich pod svou kontrolu.

Kromě těchto netypických postupů centrální banka aplikovala očekávaná snížení základních úrokových sazeb; nicméně i v této oblasti byly její kroky nezvykle razantní, což svědčí o tom, že Fed vnímá situaci jako velmi vážnou. Úrokové míry začaly klesat na podzim 2007 ze svého vrcholu 5,25 procenta, jehož dosáhla základní úroková sazba (*Federal Funds Rate*) v roce 2006. Relativně postupný, avšak vytrvalý pokles, vyvrcholil v lednu letošního roku, kdy byla stěžejní sazba snížena dvakrát během jednoho

týdne ze 4,25 na 3 procenta, přičemž první snížení o 0,75 procenta bylo největší od roku 1984. Uvolňování monetární politiky poté pokračovalo a sazby sestoupily až k současným dvěma procentům.

Tyto akce, jakkoli pochopitelné, nebyly vždy provázeny jednoznačným hodnocením. Kritici centrální bance vyčítají přílišnou snahu o ovlivňování tržní situace; skeptické hlasy navíc pochybují o účinnosti provedených opatření v relativně krátkodobém horizontu vzhledem k mimořádně nepříznivé ekonomické situaci. Lze však připomenout, že snížení sazeb spolu s dalšími zásahy mělo určitý psychologický efekt

ohledně obnovení spotřebitelské a podnikatelské důvěry, jestliže za jednu z důležitých příčin recese je ve Spojených státech označována právě krize důvěry. Uvedené kroky dočasně zklidnily situaci,

neboť centrální banka předložila transparentní a pružnou strategii podpory, i když pozitivní efekt zásahů není dosud příliš hmatatelný. V určitém kontrastu k tomuto přístupu je postoj Evropské centrální banky, která striktně trvá především na prevenci inflace a podobné razantní zásahy odmítá.

K podpůrným krokům centrální banky se připojila také vládní fiskální politika. Ani rozpočtové zásahy stimulující ekonomiku nejsou v pojetí současné administrativy standardním opatřením. Byl přijat plán daňových úlev rodinám a pobídek pro firmy v řádu 160 mld. dolarů, který by měl podpořit jak poptávku a spotřebu, tak nové investice. Rozpočtový balíček by měl mít co nejširší dopad, aby ve svých důsledcích podpořil ekonomický růst. Lze ho ovšem považovat za opatření zaváděná v krizové situaci – k podobným zásahům se na výdajové straně rozpočtu vláda uchýlila i po teroristických útocích v roce 2001.

Jestliže volnější fiskální politika prezidenta Bushe byla v minulosti předmětem kritiky za eskalaci deficitu, v tomto roce ji

některé finanční autority, včetně MMF, potvrdily jako správnou odpověď na krizi s poukazem na to, že monetární politika svým působením nedostačuje. Daňové úlevy pro rodiny slibují možný efekt větší spotřeby. Tento efekt nemusí však být v současné situaci zaručený. Někteří analytici upozorňují, že podstatné se ukáže to, zda budou prostředky získané občany spotřebovány, a stanou se tedy skutečně podnětem ekonomického růstu, nebo budou uspořeny a věnovány na umoření dluhů.

Nejisté výhledy ekonomiky: stagnace, nebo obnovení růstu?

Lze tedy na jedné straně konstatovat, že výhled ekonomiky Spojených států zůstává i pro druhou polovinu letošního roku neurčitý, z důvodu nejistoty působení nástrojů vládní politiky i případné reakce ekonomických subjektů. Ekonomové diskutují stále možnost nástupu recese a také eventualy jejího průběhu. Některé prognózy nevyklučovaly oživení ve druhé polovině roku, což je potvrzováno zvýšením tempa růstu HDP na 3,3 ve druhém čtvrtletí 2008. Útlum by potom měl podobný scénář jako v letech 1990–1991 a 2001. Jiné předpovědi však skepticky předpokládají stagnaci v rozpětí dvanácti až osmnácti měsíců kvůli celkově zhoršeným makroekonomickým parametrům, především finanční krizi. Přechodně zlepšený výkon hospodářství USA závisí totiž značně na variabilním faktoru spotřebitelských výdajů, není tak vyloučeno ve druhém pololetí opětovné zpomalení.

Současné problémy nebudou jistě vyřešeny do listopadu, kdy se uskuteční prezidentské volby. Kandidáti obou politických stran přicházejí většinou s návrhy řešení, jež se kryjí do jisté míry s podpůrnou politikou současné vlády, i když důrazy na jednotlivé kroky a nástroje jsou rozdílné. Návrhy jsou navíc silně ovlivněny obvyklou předvolební rétorikou, takže konkrétní program nového prezidenta se může od nejširších proklamací lišit.

Je ovšem možné závěrem vyjádřit určitou důvěru ve schopnost ekonomiky Spojených států vyrovnat se v kratším či středním horizontu s krizí (za předpokladu zmírnění finanční krize, stabilizace cen ropy

Kandidáti obou politických stran přicházejí většinou s návrhy řešení, jež se kryjí do jisté míry s podpůrnou politikou současné vlády, i když důrazy na jednotlivé kroky a nástroje jsou rozdílné.

Zdroje

- Overview of the U.S. Economy: Perspective from the BEA Accounts. www.bea.gov/newsreleases/glance.htm.
- United States Manages First Housing Bust in four Decades. By Ravi Bakrishnan, IMF Western Hemisphere Department. IMF Survey Magazine: Countries & Regions, August 1, 2008. www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2008/CAR080108A.htm.
- Lessons from the Financial Market Crisis: Priorities for the World and for the IMF. Speech by Dominique Strauss-Kahn, February 13, 2008. www.imf.org/external/np/speeches/2008/021308.htm.

Americké prezidentské volby z pohledu České republiky

atd.). Při značné flexibilitě tržních mechanismů proběhne vlivem obtíží rychlá restrukturalizace problematických segmentů americké ekonomiky. I provádění zásahy hospodářské politiky lze považovat za operativní, naznačující cesty k obnově růstu. Proto zřejmě není pravděpodobný scénář dlouhodobé stagnace, kterou prošlo v minulé dekádě Japonsko.

Článek byl vypracován v rámci Výzkumného záměru Fakulty mezinárodních vztahů VŠE Praha číslo MSM6138439909 „Governance v kontextu globalizované ekonomiky a společnosti“ a projektu Grantové agentury ČR číslo 402/07/0253 „Regionalismus a multilateralismus: základy nového světového řádu?“.

Pavel Neumann

je docentem na Vysoké škole ekonomické v Praze.
Neumann@vse.cz

1 Který z obou kandidátů na amerického prezidenta by byl podle Vás z hlediska České republiky lepším šéfem Bílého domu a proč?

JR: Neexistuje žádné výlučné „české“ hledisko, na to jsme příliš malá a geopoliticky bezproblémová země. Jako Evropanka pokládám za lepšího kandidáta Baracka Obamu. Je inteligentnější, vzdělanější, uvážlivější, tolerantnější a zdvořilejší než John McCain, je lepší manažer, vybírá si ty nejschopnější poradce, rychle se učí, je vynikající řečník, má charisma, umí výborně psát. Takového partnera Evropa potřebuje.

Obama je člověk 21. století. Jeho příběh je čítankový příklad globálně spojeného světa – syn Keňana „černého jako bota“ a Kansasanky „bílé jako mléko“, dětství v Indonésii a na Havajských ostrovech, několik let jako komunální organizátor v drsném chicagském prostředí, raná dospělost na nejlepší univerzitě světa. McCainův osobní i politický život byl determinován vězněním ve Vietnamu před více než 30 lety, což nám stále připomíná. Internetu ale nerozumí. McCain je kandidát minulosti, Obama hledí dopředu.

Především jsem ale přesvědčena, že Obama dokáže oslovit a inspirovat to nejlepší v Američanech a zemi postupně vyvést z finanční, politické, mezinárodní i morální krize, do níž se dostala v posledních osmi letech. Jak chce McCain změnit Ameriku k lepšímu, když v 90

procentech souhlasil s George W. Bushem?

RJ: Jednoznačně John McCain, neboť je mnohonásobně zkušenější a kvalifikovanější. Zahraniční a bezpečnostní politika je navíc jeho silnou stránkou a rozhodně by nebyl tak naivní jako Obama ohledně Ruska či tyranů ve světě.

Roman Joch

McCain by byl více přítomen ve světě a měl by větší tendenci bránit tomu, aby se svět stal džunglí.

Copyright Filip Habart

Jiřina Rybáčková

Obama dokáže oslovit a inspirovat to nejlepší v Američanech a zemi postupně vyvést z finanční, politické, mezinárodní i morální krize.

2 Jaký vliv může mít osobnost příštího prezidenta na česko-americké vztahy a jejich nejdiskutovanější témata (například radar, víza)?

JR: Bezvízový styk nezávisí na tom, kdo bude v Bílém domě.

Oba kandidáti podporují protiraketovou ochranu, demokraté však mají pochybnosti o její technické spolehlivosti. Vzhledem ke krachu burzy ale možná na radar nebudou peníze.

RJ: Minimální. Zrušení víz je již jistá věc a oba kandidáti jsou pro radar, byť McCain více entuziasticky. Jejich vztah vůči České republice je obdobný, a to přátelský.

3 Očekáváte, že příští americká administrativa nějak výrazně změní zahraniční politiku Spojených států? Pokud ano, v jakých oblastech?

JR: McCain vidí svět černobíle, je konfrontační a eratický, a zahraniční expertiza Sarah Palinové spočívá v tom, že z Aljašky je vidět na Rusko. Představa těchto dvou v Bílém domě ve mně vyvolává děs.

Obama, s pomocí Joe Bidena, by naopak zahraniční politiku USA

změnil výrazně k lepšímu, hlavně v otevřenosti a v ochotě jednat. Ví totiž, že svět je multipolární, že Amerika není ani mentor, ani policajt, a že se dokonce může od jiných zemí i něco naučit.

RJ: Nikoli v orientaci, nýbrž v důzazech. Zásadní změnu orientace neočekávám.

Obama by více naslouchal

mínění západního levicového mediálního a intelektuálního establishmentu, McCain více svým těžce vydřeným zkušenostem.

Obama by se více odtáhl od světa a skrýval za oponou Organizace spojených národů, McCain by byl více přítomen ve světě a měl by větší tendenci bránit tomu, aby se svět stal džunglí, v níž si divě šelmy svévolně pohrávají s bezbrannou kořistí.

Roman Joch je ředitelem Občanského institutu.

joch@obcinst.cz

Jiřina Rybáčková žila dlouho ve Spojených státech, kde pracovala jako redaktorka, a vydala několik o USA.

irybacek@volny.cz

Dokáže Evropská unie zaujmout společný postoj vůči Ukrajíně?

Analýza mediálního diskurzu tří členských států EU

V souvislosti s posledními událostmi v Rusku se objevila řada studií, které zkoumají, zda lze, nebo nelze mluvit o jednotné unijní politice vůči Rusku, avšak vztahy mezi Evropskou unií a Ukrajinou prozatím zůstávají mimo hlavní pozornost analytiků. Ukrajina je přitom bezpochyby vedle Ruska nejdůležitějším státem východní Evropy. Problémy, které se týkají Ruska, se přitom navíc vždy přímo nebo nepřímo dotýkají i Ukrajiny: energetická politika, separatistické tendence, snahy o reintegraci postsovětského prostoru atd. Pokud se ale v odborných kruzích o Ukrajině diskutuje, pak téměř vždy pouze jako o objektu ruských mocenských ambicí nebo v souvislosti s nestabilitou na ukrajinské politické scéně. Strategických analýz, jež by si kladly otázku, zda v Evropské unii existuje konsenzuální pohled na Ukrajinu, anebo zda se alespoň sblíží postoje klíčových unijních aktérů, je jako šafránu.

smluvním formátem – dohodami o partnerství a spolupráci. Přestože nové dohody podstatně rozšiřovaly oblasti vzájemné spolupráce, jejich charakter určilo rozhodnutí Evropské unie, že pro postsovětské státy, s výjimkou pobaltských, není cílem členství v Unii.

Ukrajina byla vůbec první zemí SNS, s níž EU Dohodu o partnerství a spolupráci podepsala, nicméně ratifikační proces se protáhl až do roku 1998. Na rozdíl od Ruska, kde nastala podobná situace z důvodů politických, v případě Ukrajiny hrála roli spíše (ne)schopnost země nastavit s EU vztah předpokládaný smlouvou. Důvodem pomalého rozvoje spolupráce nad rámec obchodních vztahů byla potom i samotná vnitřní transformace Evropské unie spojená mimo jiné s formováním institutu pro vytváření společné zahraničněpolitické pozice vůči vnějším partnerům.

Přes tyto problémy a přesto, že ekonomicky hrála Ukrajina pro EU marginální roli, západní vektor ukrajinské zahraniční politiky, deklarovaný zájem o členství v Unii, a naopak rezervovaný postoj k prohlubování spolupráce v rámci SNS, představovaly důležitou protiváhu roli Ruska v postsovětském prostoru. Význam Ukrajiny v tomto ohledu se zdál být potvrzen v prosinci 1999 využitím jednoho z nástrojů nově zformované Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU – přijetím vůbec první tzv. Společné strategie. Její význam byl ovšem spíše deklaratorní, strategie neměnila smluvní rámec vzájemných vztahů, ani se nevyjadřovala k možné perspektivě členství Ukrajiny v Evropské unii. Charakter vztahů s Ukrají-

Dohoda o obchodu a spolupráci

Právě otázkou, zda členské státy Evropské unie vnímají Ukrajinu podobně a zda je EU jako celek důležitým hráčem při utváření národních preferencí v členských státech, se zabývá tato stať. Abychom ovšem mohli tuto otázku prozkoumat, musíme nejprve krátce nastínit vývoj vztahů mezi Evropskou unií a Ukrajinou v posledních dvou desetiletích. Právní základ vztahů mezi Ev-

ropskou unií a Ukrajinou se vytvořil ještě v době před rozpadem Sovětského svazu podpisem Dohody o obchodu a spolupráci uzavřené v roce 1989 mezi Evropskými společenstvími a SSSR. Po rozpadu Sovětského svazu nástupnické státy přijaly tuto Dohodu za základ svých bilaterálních vztahů s ES. Od roku 1994 začala být Dohoda o obchodu a spolupráci, zaměřená na čistě ekonomické vztahy mezi ES a postsovětskými státy, nahrazována novým

Jak vystoupit ze stínu Ruska? Ukrajinský prezident Viktor Juščenko podniká za tímto účelem vytrvalou diplomatickou ofenzívu v nejdůležitějších metropolích Evropské unie. Viktor Juščenko (vpravo) se svým francouzským protějškem Nicolasem Sarkozym.

Benoit Tessier, Globe Media/Reuters

nou byl proto i nadále určován především rozpor mezi oficiálními deklaracemi ukrajinských politických představitelů a skutečnými pokroky v ekonomické a politické transformaci země.

Evropská politika sousedství

Další vývoj vzájemných vztahů byl ovlivněn dvěma dalšími faktory: rozšiřováním Evropské unie a bouřlivým vnitropolitickým vývojem v zemi. Příprava východního rozšíření EU sice zvyšovala oboustranný zájem o prohloubení spolupráce a na straně Unie i potřebu efektivnějšího nástroje pro spolupráci s novými sousedy, ale zároveň umocňovala obavy některých členských států, že by rozšiřování mohlo jaksi samospádem zasáhnout i Ukrajinu. Šalamounským řešením kdesi napůl cesty mezi členstvím a partnerstvím se měla stát

Evropská politika sousedství. Ukrajina se ovšem s takovým přístupem nikdy nesmířila a znovu a znovu se téměř rituálně hlásila k členství v EU jako k cíli své politiky vůči Unii.

Druhým faktorem pak byly politické změny na Ukrajině v roce 2004, zejména oranžová revoluce, a od té doby neustále pokračující vnitropolitické konflikty. Nástup silněji prozápadně orientované politické reprezentace do čela státu s sebou sice přinesl silnější tlak na změnu stanoviska Evropské unie ohledně možnosti členství Ukrajiny, ale kvůli trvajícím vnitropolitickým nestabilitě země, omezené schopnosti samotné EU absorbovat dosavadní dvě vlny východního roz-

šíření a možným komplikacím ve vztazích s Ruskem zůstávají členské státy Evropské unie v názoru na případné členství Ukrajiny rozdělené.

Jak známo, dlouhodobě budoucí členství Ukrajiny v Evropské unii velmi aktivně podporuje Polsko, stejně tak Velká Bri-

tánie patří mezi zastánce ukrajinských ambicí. Naopak Francie a členské země z jižní Evropy projevují tradičně poměrně nízký zájem o východní Evropu a svou pozornost soustředí spíše na Středomoří. I když v případě

Ukrajina se znovu a znovu téměř rituálně hlásila k členství v EU jako cíli své politiky vůči Unii.

Francie pod vedením prezidenta Sarkozyho vzrostl zájem o rozvoj vztahů právě s Ukrajinou, v otázce jejího případného členství Francie volí opatrnější přístup

a vystupuje proti rychlému rozšiřování. Zdá se tak, že zejména v posledních letech se pohledy členských států na Ukrajinu začínají v určitých otázkách odlišovat a že mnohé z nich by mohly ve střednědobé perspektivě usilovat o vytvoření spíše bilaterálních vazeb, které půjdou nad rámec vztahů regulovaných Evropskou unií. Klíčové otázky jsou tedy dvě: Mohou rozpory mezi členskými státy zásadně ovlivnit vztahy mezi Evropskou unií a Ukrajinou, anebo existuje potenciál pro jejich postupné překonání a sblížení pozic členských států? A za druhé, má Evropská unie a její ústřední instituce vůbec nějaký výraznější vliv na formování veřejného a mediální diskurzu v členských státech?

Pohled německých, britských a francouzských médií

Těmto otázkám jsme se věnovali ve výzkumu zaměřeném na analýzu zpráv o Ukrajině v hlavních tištěných médiích tří nejvýznamnějších členských zemí Evropské unie – Německa, Velké Británie a Francie. Konkrétně se jednalo o *Süddeutsche Zeitung* a *Frankfurter Allgemeine Zeitung* v Německu, *The Guardian* a *The Daily Telegraph* ve Velké Británii a *Le Monde* a *Le Figaro* ve Francii. Celkově jsme analyzovali 1900 článků z období let 2002–2007. Takto zvolené časové rozpětí tedy zahrnovalo nejen zásadní vnitropolitické změny na Ukrajině z přelomu let 2004 a 2005, ale i období před těmito událostmi i po nich, které sloužilo jako referenční rámec pro posouzení případných změn v míře pozornosti věnované Ukrajině a kontextu těchto informací. Zajímalo nás, zda existuje společný zájem Evropské unie, který by se odrážel v zahraničněpolitických aktivitách těchto členských států. Vycházeli jsme přitom z předpokladu, že za doklad existence tohoto zájmu je možné považovat to, že Evropská unie je členskými státy akceptována jako hlavní aktér a bilaterální vztahy s vnějšími partnery jsou chápány v kontextu politiky a zájmů, které jsou formulovány na úrovni EU.

Při své analýze jsme nejprve odstranili všechny články, které byly čistě informativního charakteru, tj. popisovaly aktuální vývoj v zemi, aniž by jakkoli odkazovaly

na zahraniční politiku ať už Evropské unie, nebo sledovaných členských států. Předmětem našeho dalšího výzkumu potom byly všechny zbývající, které zmiňovaly buď zájmy dotyčných členských států, a nebo EU ve vztahu k Ukrajině. Ukázalo se, že podíl mediálních zpráv a analýz, které prezentují Evropskou unií jako hlavního aktéra a které přejímají unijní pozice, je překvapivě vysoký: v případě britských deníků tomu tak bylo v 86 procentech případů, v německých v 76 procentech a ve francouzských v 71 procentu. Zajímavé přitom bylo, že v zásadě neexistuje spojitost mezi deklarovaným zájmem členského státu na rozvoji vztahů s Ukrajinou a tendencí spoléhat se v těchto vztazích na vlastní diplomacii. Pokud by tomu tak bylo, pak by jistě muselo být procento bilaterálních zpráv vyšší v případě Německa, které Ukrajinu prezentuje jako jednu ze svých priorit, než v případě Francie. Opak byl ale pravdou: Bilaterální důraz tvořil ve francouzském případě téměř 30 procent, v německém jenom čtvrtinu.

Zvolené časové období našeho výzkumu, které zahrnovalo vnitropolitický zvrat na Ukrajině v podobě tzv. oranžové revoluce, nám umožňovalo zjistit, jakým způsobem vážná krize ovlivní pozici Evropské unie jako hlavního aktéra ve vztazích s Ukrajinou. Detailnější analýza tří čtvrtletí na přelomu let 2004 a 2005 (srpen–říjen 2004, listopad 2004–leden 2005, únor–duben 2005) přinesla překvapivé zjištění, že krizová situace nevedla členské státy k posílení vlastní diplomacie na úkor řešení této problematiky prostřednictvím EU. V období krize sice přirozeně výrazně vrostla celková pozornost věnovaná Ukrajině, nicméně nárůst článků věnovaných bilaterálním vztahům byl ve srovnání s nárůstem článků o vztazích EU–Ukrajina marginální. Podíl bilaterální problematiky se podstatně zvýšil až v posledním sledovaném období. Tento nárůst je ale možné vysvětlit jednak rapidním poklesem celkového počtu článků o Ukrajině a jednak pozorností věnované návštěvě Nicolase Sarkozyho na Ukrajině v únoru 2005 a Viktora Juščenka v Německu v březnu téhož roku. Při obou návštěvách se opět stala hlavním tématem možná role Francie,

resp. Německa v posílení spolupráce Ukrajiny s Evropskou unií.

Vzhledem k tomu, že analýza ukazovala tendenci považovat vztahy s Ukrajinou za doménu Evropské unie, zajímalo nás, zda bude v tomto ohledu zohledňována Evropská politika sousedství jako nástroj Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Ukázalo se ovšem, že její význam jako referenční koncepce pro vztahy EU s Ukrajinou je marginální. V průběhu sledovaného období sice došlo k nárůstu pozornosti, která byla Evropské politice sousedství věnována, tento nárůst se ale znatelně projevil pouze na přelomu let 2004 a 2005 a poté následoval opět pokles na minimum. V případě Velké Británie přitom v celém sledovaném období jakákoli zmínka o sousedské politice zcela chyběla. Z našeho výzkumu tedy vyplývá, že zatímco Evropská unie je obecně vnímána jako hlavní hybatel událostí ve vztahu k Ukrajině, její strategické kroky jsou často analyzovány jenom povrchně a větší pozornost je věnována konkrétním akcím než konceptuálním záměrům EU.

Oddělit vztahy Unie k Rusku od vztahů Unie s Ukrajinou

Závěr je tedy jednoznačný: Přestože existují rozdíly v roli, jakou Ukrajina hraje v zahraničněpolitických preferencích členských států Evropské unie, rozbor mediální scény tří z nich – Německa, Velké Británie a Francie ukázal, že role, jaká je přiznávána EU, je ve všech třech případech podobná. Všechny tři reflektují stejná témata, docházejí k analogickým závěrům a doporučením a považují za jednoznačně dominantního aktéra Evropskou unií. Tento důraz na EU se nemění ani v době krizí, kdy naopak pozornost věnovaná unijním aktivitám ještě výrazně roste. Zdá se tak, že i bez existence jednotného veřejného prostoru v Evropské unií, který je rozdělen jazykově i mediálně, existuje dlouhodobý a stabilní konsenzus o významu EU pro vzájemné vztahy mezi těmito zeměmi a Ukrajinou.

Nezbývá tak než doufat, že Evropská unie tohoto svého potenciálu dokáže využít a postupně své vazby na Ukrajinu posílí. Zároveň by Evropská komise svého mediálního vlivu měla využít také za úč-

lem oddělení vztahů EU k Rusku od vztahů EU-Ukrajina. Kromě toho ovšem bude muset Evropská unie svůj velký, ale vágní vliv na politiku členských států proměnit v praktický vliv na konkrétní formování jejich politiky a její koordinaci s unijními strategiemi, jako například již zmíněnou Evropskou politikou sousedství, která zatím zůstává veřejnosti Evropské unie zcela neznámá. Jenom tak se totiž bude moci rozvinout skutečně účinná politika EU a jejích členských států jak vůči Rusku, tak i vůči Ukrajině.

Tato stať vznikla v rámci projektu „Konstrukce ‚zájmu‘ ve vnějších politických vztazích EU: Analogie mezi národním a veřejným zájmem a jeho aplikace na východní politiku EU“ podpořeného Interní grantovou agenturou VŠE v Praze (č. projektu IG212037).

Petr Kratochvíl je zástupcem ředitele Ústavu mezinárodních vztahů.

kratochvil@iir.cz

Petra Cibulková je asistentkou na Fakultě mezinárodních vztahů, VŠE v Praze.

cibulka@vse.cz

Hrozí nová válka mezi

Jan Záhořík

Etiopií a Eritreou?

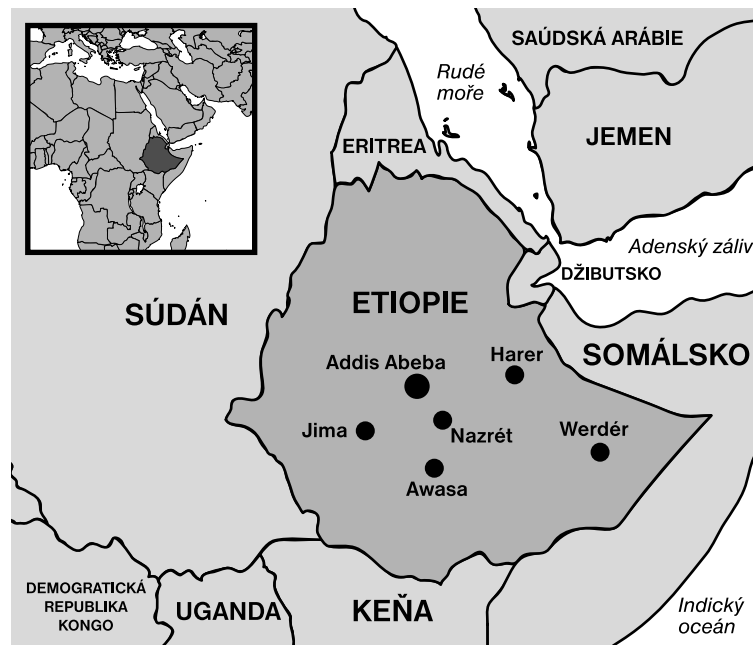
Před nějakou dobou přinesly zahraniční agentury zprávy o tom, že armády Etiopie a Eritreje jsou od sebe vzdáleny „méně než na délku fotbalového hřiště“. Někteří pozorovatelé se tak obávají, že může v brzké době vypuknout nová válka mezi oběma zeměmi. Ta poslední se odehrála v letech 1998 až 2000 a podle neúplných údajů si vyžádala nejméně 70 tisíc mrtvých. Nejnovější události jsou tak dobrou příležitostí pro určitou rekapitulaci.

Pohled zpět

Severovýchodní Afrika, nebo též Africký roh (geograficky zahrnující Súdán, Etiopii, Eritreu, Džibutsko a Somálsko), je považována za jednu z nejrizikovějších oblastí Afriky. V minulosti i současnosti zde probíhalo několik závažných konfliktů vedených z důvodů ekonomických, politických a ideologických. Etiopie dlouhodobě usiluje o postavení regionální mocnosti, a tak není divu, že je dnes hlavním spojencem Západu v boji proti terorismu. Na rozdíl od Súdánu a Etiopie nemůže Eritrea těžit z nerostného bohatství, což ji

přimělo k větší orientaci na arabský svět, který je od ní oddělen Rudým mořem. V roce 1993 podala Eritrea přihlášku do Ligy arabských států (LAS), kam již dříve vstoupilo například sousední Džibutsko i Somálsko, ale teprve roku 2003 získala status pozorovatele.

Relativně poklidné rozdělení Etiopie dávalo regionu značnou naději do budoucna, nicméně někdejší optimismus vycházel především z mnohaletého boje dvou hlavních představitelů, Melese Zenawiho a Isaiase Afeworkiho, proti společnému nepříteli, jímž byl marxistický režim Mengistu Haile Mariama, označovanému kvůli jeho podobě jako „rudý teror“. Již po několika letech se však ukázalo, že dávné spojenectví nemusí nic znamenat. V letech 1998–2000 se odehrál mezi oběma zeměmi konflikt, který výrazně zasáhl do stability regionu a ve svém důsledku měl negativní dopady i na vnitropolitickou situaci v obou zemích. Eritrejsko-etioipský konflikt měl kromě svých historických příčin, spočívajících v dlouholetém boji za nezávislost a nakonec i vyhlášení nezávislosti roku 1993, i své ekonomické příčiny, rýsující se již od roku 1997, kdy Etiopie v obavách o svůj průmysl zvedla celní tarify, aby tak zabránila dovozu levného eritrejského zboží. Eritrea pak zavedla vlastní měnu, nakfa, kterou Etiopie odmítla uznat. Napětí eskalovalo v době, kdy Etiopie začala vy-

Ve válečném konfliktu mezi Etiópií a Eritreou z let 1998 až 2000 šlo sice formálně o „kus neúrodné půdy“, v pozadí ovšem byly ambice obou zemí stát se lokální mocností Afrického rohu.

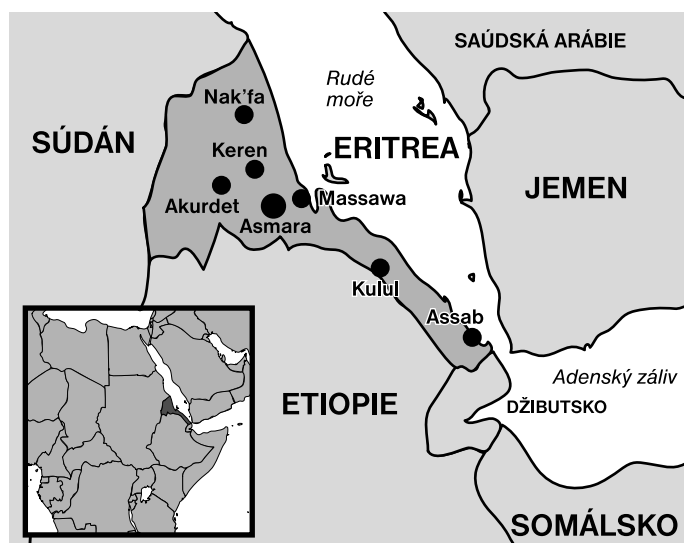
Ed Harris, Globe Media/Reuters

stěhovávat etnické Eritrejce ze svého území, na což eritrejská armáda reagovala překročením hranice. Boje trvaly s přestávkami až do počátku roku 2000.

Odlišná od jiných případů pohraničních konfliktů v Africe byla nemožnost jeho řešení na bázi Organizace africké jednoty

(OAJ) či Mezivládního úřadu pro rozvoj (*Inter-Governmental Authority for Development - IGAD*). Teprve intervence mírových sil OSN a technická i právní pomoc mohla nasměrovat oba aktéry ke klidu zbraní. Zatímco Etiopie po roce 1991 zavedla ekonomiku relativně volného trhu, eritrejská vláda si uchovala velkou míru kontroly nad ekonomickým rozvojem země. V počátečním stadiu se zdálo, že Etiopie a Eritrea uzavřou nadstandardní smlouvy o vzájemné pomoci, jež by se daly připodobnit k České republice a Slovenské republice, a Etiopie měla v úmyslu pomoci Eritreji rychle se zotavit z třicet let trvající války. K již zmíněným ekonomickým faktorům se přidala i teritoriální otázka, když si Eritrea stěžovala na nevyřešené územní spory z roku 1992 týkající se podle názoru eritrejské vlády špatně vymezených hranic v regionu Tigray. Na základě těchto stížností bylo ustaveno několik komisí, které se ale žádného rozhodného závěru nedobraly.

Samotná válka se ve svém reálném prostředí vedla skutečně pouze o „kus neúrodné půdy“, jak často referovala média i nezávislí pozorovatelé, v pozadí šlo však o víc. Zprvce zde můžeme vystopovat dobře rozpoznatelné historické příčiny, zadruhé je třeba brát v úvahu i ambice obou zemí, či lépe řečeno premiérů, Melese Zenawiho a Isaiase Afeworkiho, aby se jejich státy staly lokálními mocnostmi s potenciálem ovlivňovat vnitropolitické události svých

sousedů, jakkoliv ovládají jednotlivé vlády jiné ideologie. Výhodu v tomto směru měla Etiopie s výraznějším ekonomickým potenciálem i početnější armádou disponující rozsáhlým zbrojním arzenálem ještě z dob spojenectví se Sovětským svazem. Eritrea naopak díky přístupu k moři mohla představovat v případě vítězství značnou překážku ekonomickému rozvoji Etiopie, neboť mohla blokovat její přístup k moři, což se v současné době vzhledem ke vzájemnému uzavření hranic děje.

Když se roku 2000 konaly mírové rozhovory mezi Etiopií a Eritreou v Alžíru, zdálo se, že je nakročeno k vyřešení jednoho z hlavních destabilizačních faktorů v Africkém rohu. Alžírské setkání se soustředilo hlavně na konečné vyřešení otázky hranic, která stála na počátku války. Závěrečná usnesení vedla k vytvoření demilitarizovaného pásma, monitorovaného OSN. Slabinou alžírských dohod však bylo, že nebraly na vědomí širší souvislosti etiopsko-eritrejského konfliktu. O dva roky později navíc komise OSN přisoudila pohraniční městečko Badme Eritreji, s čímž se Etiopie jen těžko smířovala.

Nejistá současnost

V listopadu 2007 eritrejští vůdci přispěli ke zvýšení napětí tím, že doporučili Etiopii stáhnout své vojáky zpět z území určených Eritreji poté, co nezávislá pohraniční komise OSN ukončila svou misi. Etiopie naopak obvinila Eritreou z posilování armády v pohraničním pásmu s Etiopií a vyjádřila vůli pokračovat v mírovém řešení problému. Obecně se však pozorovatelé shodují, že odchod komise OSN učinil eritrejsko-etioipskou hranici opět nebezpečnější. O to více nebezpečnější, uvědomíme-li si etiopskou angažovanost v Somálsku, vnitrostátní konflikty v Súdánu a utužování autoritativní moci v Etiopii. Právě vnitropolitická situace v obou zemích způsobuje eskalaci napětí podél společné hranice. Jak

eritrejský prezident Isaias Afeworki, tak etiopský premiér Meles Zenawi využívají konfliktu se svým sousedem k utužení autoritativní moci, přičemž v případě Eritreje lze hovořit rovnou o vojenské diktatuře. V rámci zachování „národní bezpečnosti“ a „nezávislosti“ dochází

V rámci zachování „národní bezpečnosti“ a „nezávislosti“ dochází v obou zemích k utužování dominantního postavení tamních vlád a k omezování občanských svobod.

v obou zemích k utužování dominantního postavení tamních vlád a k omezování občanských svobod. Etiopie si vysloužila rozsáhlou kritiku po volbách v roce 2005, kdy se vyskytla řada pochybností ohledně regulérnosti voleb a při studentských demonstracích v Addis Abebě bylo zastřeleno asi padesát lidí, protestujících proti způsobu, jakým volby proběhly. Eritrea zase patří mezi země s nejvyšším počtem vražd novinářů na světě a v míře porušování svobody slova má horší statistiky již jen Rovnicková Guinea. Obě země zároveň podporují různá opoziční seskupení sousední země, bojující proti stávajícím režimům. Eritrea je soustavně Etiopií obviňována z podpory *Oromo Liberation Front (OLF)*, jíž byly mj. přisouzeny bombové útoky v Addis Abebě před třemi lety. Etiopie zase poskytuje zázemí Eritrejské demokratické straně (*Eritrean Democratic Party - EDP*), považované v Asmaře za jeden z hlavních nepřátelských nástrojů.

Zatímco Eritrea ještě v říjnu 2007 ape-lovala na Radu bezpečnosti OSN, aby opět uvedla do pohybu demarkační proces, v lednu letošního roku prohlásil generální tajemník OSN Pan Ki-mun, že je to Eritrea, kdo si v demilitarizované zóně ponechává těžkou vojenskou techniku, což porušuje alžírské dohody z roku 2000. Etiopské a eritrejské deníky v současné době přinášejí informace o zvyšujícím se napětí na obou stranách hranice, nicméně obyvatelé v Etiopii i nezávislí pozorovatelé spíše zachovávají klid. Obecně totiž panuje přesvědčení, že za silnými slovy se schovává snaha o posílení moci uvnitř obou států.

Mezinárodní rozměr

V Addis Abebě mi jeden etiopský novinář řekl: „Američané potřebují stabilitu v Etiopii a její přítomnost v Somálsku, to je důvod, proč zavírají oči před tím, co se tu děje.“ S podobným argumentem se lze setkat velmi často, neboť do značné míry vystihuje povahu celého regionu. Přelom století přinesl řadu otázek v oblasti africké bezpečnostní politiky, a to nejen problém mezinárodního terorismu, ale též regionálních bezpečnostních organizací, jejichž cílem je řešení a prevence regionálních konfliktů. Z hlediska mezinárodního terorismu se jako potenciální hrozba jevila severovýchodní Afrika, zejména Súdán a Somálsko. Africký roh je spolu se západní Afrikou regionem představujícím výraznou výzvu nejen pro africké bezpečnostní složky a regionální organizace, včetně Africké unie, ale též v výzvu pro Spojené státy, Evropskou unii i Čínu, jejichž zájmy zde mohly být narušeny.

Po 11. září 2001 se stala právě Etiopie hlavním spojencem Spojených států ve válce proti terorismu. Američané navíc využili možnosti ustavit a rozšířit vojenskou základnu v Džibuti. Eritrejské představitelé se marně snažili přesvědčit své americké kolegy o tom, že právě Eritrea je tím nejperspektivnějším partnerem pro stabilitu v regionu. Za tímto účelem byl vytvořen dokument *Proč právě Eritrea?*, který se ale v Bílém domě nedočkal žádné odezvy. Pro Washington přicházely v úvahu dva souběžné scénáře: 1. přesvědčit Súdán, obviňovaný ze sponzorování terorismu, ke spolupráci; 2. posílit roli Etiopie jako regionálního hegemona a využít jejího prostřednictví pro boj s terorysty zejména v Somálsku.

Naopak Eritrea se po 11. září a po válce s Etiopií ocitla v ještě větší mezinárodní izolaci, kterou se usilovně snaží vyvážit spojenectvím s arabskými státy. V této souvislosti také v Eritreji posiluje význam arabštiny na oficiální úrovni. Jako alternativu vůči Spojeným státům Eritrea navázala úzké vztahy zejména s Libyí, Súdánem a Jemenem. Od roku 2003 má tak status pozorovatele v Lize arabských států (LAS), ale zdá se, že ani LAS nemá příliš zájmu na hlubším zapojení Eritreje do jejich struktur, vždyť přihlášku podala

Eritrea již v roce 1993. Zatímco Etiopie by přivítala větší ekonomickou spolupráci s Eritreou, ta spoléhá zejména na finanční pomoc právě z Arabského poloostrova.

Eritrea i Etiopie v minulosti oficiálně přiznaly, že bojují proti sobě nejen prostřednictvím podpory opozičních hnutí v zemi toho druhého, ale též prostřednictvím konfliktů v Somálsku a Súdánu. Etiopická invaze do Somálska na přelomu roku 2006/2007 vzešla z výzvy somálského prezidenta Abdullahi Yusufu, který považoval přítomnost etiopských vojsk za jediný možný prostředek, jak zabránit Svazu islámských soudů v ovládnutí značné části země. Eritrea zase, spolu s některými zeměmi Arabského poloostrova, poskytovala asistenci právě islamistickým bojůvkám ve snaze pokořit Etiopii na území třetího státu. Eritrea se spolu se Svazem islámských soudů domnívala, že etiopská angažovanost v Somálsku zvýší separatistické tendence v etiopském Ogedenu. Převážně somálsky hovořícími pasteveci obývaný Ogeden byl v minulosti několikrát jádrem sporů mezi Somálskem a Etiopií, k tomu nejvážnějšímu došlo v letech 1977–1978, kdy Somálsko vedené Siadem Barré napadlo tehdy čerstvě revoluční marxistickou Etiopii Mengistu Haile Mariama. Jen včasná vojenská pomoc Sovětského svazu uchránila Etiopii od porážky. Současná etiopská přítomnost nejenže nepřispěla k posílení separatistických snah ogadenských Somálců, ale naopak umožnila vládě v Addis Abebě zvýšit kontrolu nad tímto polo pouštním územím.

Kdo s koho

Jak už bylo v předchozím textu naznačeno, obě země využívají pohraničního napětí k posílení vlastní moci uvnitř země, není proto pravděpodobné, že by se jedna či druhá strana odhodlala k nečekanému kroku, kterým by bylo vyhlášení války. Tentokrát by to totiž velmi pravděpodobně přineslo pád jedné z nich. Vzhledem k pozici Etiopie v Africkém rohu se nelze domnívat, že by se v dohledné době uskutečnily nějaké zásadní změny. Totéž lze říci o eritrejské vládě, která je ještě daleko více založena na autoritativní moci.

Jan Záhořík je afrikanista. Působí na FF Západočeské univerzity v Plzni.

hvgogol@seznam.cz

Miroslav Tůma

Mezinárodní kooperace, nebo jaderná katastrofa?

Zmíněná otázka i případná odpověď souvisí především s hrozbou dalšího případného šíření jaderných zbraní v rámci očekávané „jaderné renesance“, možností zneužití těchto zbraní teroristy a nespokojivým tempem jaderného odzbrojování. Téměř 20 let od skončení studené války je několik tisíc amerických a ruských jaderných zbraní nadále ve stavu nejvyšší bojové pohotovosti a s případným preventivním použitím těchto zbraní počítají vojenské doktríny hlavních jaderných mocností. Bezpečnostním rizikem je i možnost selhání lidského faktoru, jak například v srpnu loňského roku dokumentoval neoprávněný přelet letounu B-52 vojenského letectva USA s jadernými raketami na palubě přes několik amerických států či omylem zaslané roznětky k americkým mezikontinentálním střelám na Tchaj-wan.

O hledání východiska z tohoto nepříznivého vývoje se pokusili ve svých dvou prohlášeních čtyři bývalí přední američtí politici, zastupující obě hlavní politické strany. Jedná se o bývalé ministry zahraničních věcí (George P. Schultz a Henry A. Kissinger), obrany (William J. Perry) a bývalého předsedu senátního

vojenského výboru (Sam Nunn). Prohlášení publikovaná v deníku Wall Street Journal v lednu loňského a letošního roku vycházejí z nezbytnosti získání celosvětové podpory, a zejména jaderných zemí pro *vizi světa bez jaderných zbraní* a dále pro *navrhované praktické kroky* k dosažení tohoto cíle. Jednalo by se přitom o dlouhodobý a etapovitý pro-

ces. V červnu 2008 podpořili výzvy čtyři bývalí přední konzervativní a labourističtí britští politici v esejí publikované v deníku *The Times of London*. Autory jsou Lord Douglas Hurd a Sir Malcolm Rifkind a dále George Robertson (bývalý labouristický ministr obrany a generální tajemník NATO) a Lord David Owen (bývalý labouristický ministr zahraničních věcí).

Prohlášení z roku 2007

Jeho zveřejnění bylo podníceno průběhem a závěry konference svolané *Stanford University's Hoover Institution* a nevládní organizací *Nuclear Threat Initiative* v říjnu 2006 u příležitosti dvacátého výročí americko-sovětské schůzky na nejvyšší úrovni v Reykjavíku. Ronald Reagan a Michail Gorbačov se tehdy shodli na nezbytnosti eliminace všech jaderných zbraní. I když se tento cíl nepodařilo smluvně naplnit, oba státníci podepsali dohodu o úplné likvidaci pozemních jaderných zbraní kratšího a středního doletu (INF).

Konkrétní kroky zahrnovaly například změnu studenoválečnického přístupu k rozmístění jaderných zbraní s cílem prodloužení výstražné doby, výrazné snížení počtů jaderných zbraní všemi vlastnickými státy, likvidaci jaderných zbraní krátkého doletu určených k předsunutému rozmístění, zahájení procesu v americkém Senátu k dosažení ratifikace Smlouvy o všeobecném zákazu jaderných zkušek (CTBT), celosvětové zajištění co nejvyšších standardů zabezpečení a ochrany jaderných zbraní a vojensky využitelného plutonia a vysoce obohaceného uranu, snížení vysoké bojové pohotovosti rozmístěných jaderných prostředků Spojených států a Ruské federace aj.

V roce 2007 prohlášení podpořili bývalý nejvyšší sovětský představitel Michail Gorbačov a řada bývalých předních amerických politiků ve funkcích ministrů zahraničí, obrany a národních bezpečnostních poradců (například Madeleine Albrightová, William Cohen, Melvin Laird, Robert McFarlane, Robert McNamara,

Colin Powell a další). Tehdejší britská ministryně zahraničních věcí Margaret Beckettová jménem vlády rovněž výzvu ocenila a navíc uvedla, že britský Ústav strategických studií připravuje studii zabývající se zejména technickými aspekty jaderného odzbrojení.

Druhé prohlášení také o protiraketové obraně

Druhému prohlášení opět předcházela v říjnu 2007 konference, jejímiž účastníky byli převážně veteráni minulých šesti vlád

**Téměř 20 let od
skončení studené
války je několik tisíc
amerických
a ruských jaderných
zbraní nadále ve
stavu nejvyšší bojové
pohotovosti.**

USA a rovněž další experti na jadernou problematiku. Navrhovaná opatření jsou ve srovnání s první výzvou adresována především Spojeným státům a Ruské federaci s přihlédnutím k jejich cca 95 procentům vlastnictví všech jaderných hlavic (přibližně 25 tisíc kusů), odpovědnosti a možnosti působivého příkladu. Některé navrhované kroky se již provádějí, například snižování počtů jaderných hlavic na strategických nosičích dlouhého doletu, ostatní, krátkodobější, by mohly být zahájeny již v roce 2008 a vést k dramatickému snížení jaderného nebezpečí. Paralelně s těmito kroky by také mělo dojít k širšímu mezinárodnímu dialogu, zahrnujícímu jaderné a nejaderné státy.

Ve vztahu k protiraketové obraně autoři navrhuji „vést jednání směřující k vývoji kooperativní multilaterální protiraketové obrany proti balistickým řízeným střelám a dále systémů včasného varování, jak navrhli prezidenti George W. Bush a Vladimir Putin na moskevské schůzce v roce 2002. Jednání by měla zahrnout dohodu o plánech, jak čelit raketové hrozbě vůči Evropě, Rusku a USA ze Středního východu, společně s dokončením práce na zprovoznění moskevského *Střediska pro výměnu společných údajů (Joint Data Exchange Center - JDEC)*, tj. údajů ze systémů včasného varování a notifikací o vypouštění řízených střel.“ Podle autorů

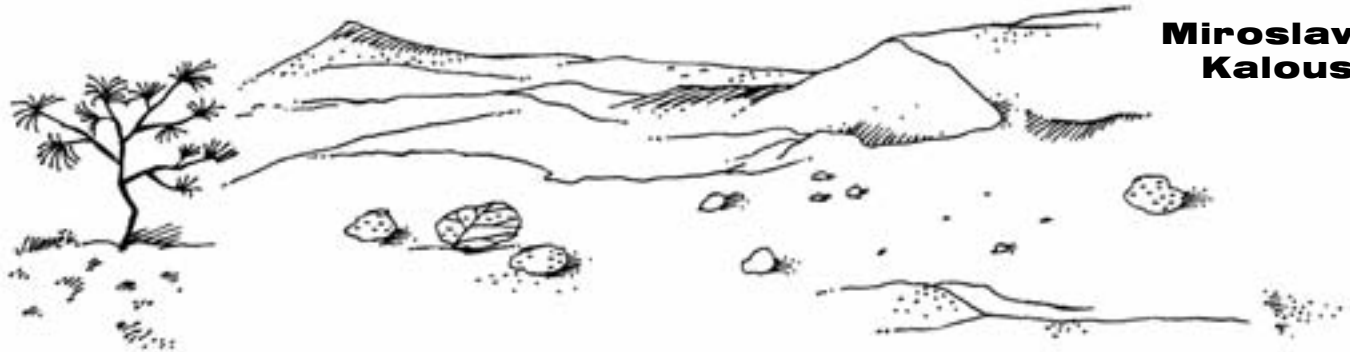
„snížení napětí v otázce protiraketové obrany by zvýšilo možnost dosažení pokroku v širším rámci jaderných otázek, které jsou velmi zásadní pro bezpečnost USA“. Případný neúspěch by však údajně velmi zkomplikoval dosažení širší americko-ruské jaderné spolupráce.

A co dál?

Je nezpochybnitelným faktem, že postoj nové americké administrativy bude hrát v této důležité bezpečnostní otázce rozhodující úlohu. Její celkový postoj a případné vstřícné kroky (například ratifikace smlouvy CTBT) také buď příznivě ovlivní výsledek významné Hodnotící konference Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (dále HK NPT) v roce 2010, či bude mít za následek její další debakl jako v roce 2005. V této souvislosti je důležité si rovněž připomenout, že poslední Přípravný výbor HK NPT v roce 2009 se bude konat v době českého unijního předsednictví. Česká republika by proto v dané otázce měla zaujmout jednoznačný postoj odrážející především naši dosavadní podporu příslušným jaderným rezolucím Valného shromáždění OSN.

Předvolební projevy hlavních prezidentských demokratických kandidátů Baracka Obamy a Johna McCaina, v pasáži zabývající se uvedenou problematikou, se dosud shodovaly v nezbytnosti obnovení vedoucí úlohy země k zajištění světa bez jaderných zbraní. I když obecná zkušenost s ne vždy důsledným praktickým plněním předvolebních slibů nabádá ke strážlivosti, je tento projev snahy nadějný. Nicméně ochlazení americko-ruských vztahů a ruskogruzínský konflikt nahrává spíše těm konzervativním silám ve Spojených státech, které na radikálnějších řešení odzbrojovací politiky a celkovém uvolňování napětí ve světě zájem nemají. V sázce je rovněž další osud americko-ruské smlouvy START I, jejíž platnost vyprší v prosinci 2009, a další vývoj v bilaterálních odzbrojovacích krocích po skončení platnosti smlouvy SORT v roce 2012.

Miroslav Tůma je externím spolupracovníkem Ústavu mezinárodních vztahů a člen Rady pro mezinárodní vztahy. tuma@iir.cz

Ani po příměří mrtvých v Somálsku neubývá

Devátého června bylo v Džibuti mezi somálskou vládou a opozicí uzavřeno příměří. Na první pohled dobrá zpráva pro nešťastné, věčně znesvářené Somálsko. Ve spletité změní zdejší politiky není však možné ihned se ptát, jestli mír opravdu nastal a zdali vydrží. Zprvu je třeba se otázat: „Kdo s kým uzavřel mír?“

Desetidenní mírové rozhovory zprostředkovala OSN. Dohoda o příchodu mírových jednotek této organizace je také hlavním výstupem jednání, při němž na jednom konci stolu seděli představitelé „vládnoucí“ přechodné federální vlády (*Transitional Federal Government, TFG*), na druhém konci opoziční uskupení Aliance za osvobození Somálska (*Alliance for the Re-liberation of Somalia, ARS*). Zjednodušení probíhajícího

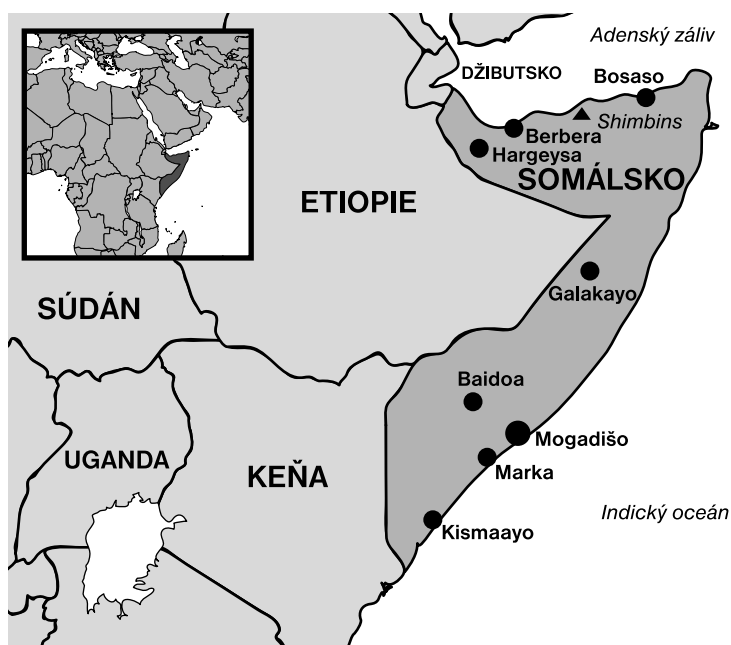
konfliktu a hledání stability na vládu a opozici je však nepatřičné. Odtud také vyvěrá eufemisticky řečeno kulhavá povaha uzavřeného příměří.

Federální vláda, podporovaná etiopskými vojsky, byla ustavena federálním parlamentem na základě ústavy z listopadu roku 2004 v Nairobi (tzn. mimo území Somálska). Do vinku si může dát uznání ze strany mezinárodního společenství, horší je to v případě vnitřních aktérů. Z území, jež si nárokuje pod svou správu, nekontroluje TFG severozápadní kus země, Somaliland, který byl do šedesátých let 20. století britským protektorátem (zbytek dnešního Somálska patřil k Itálii). Somaliland se snaží o uznání nezávislosti, kterou si od roku 1991 de facto udržuje.

Vláda nekontroluje také Puntland, autonomní území na severovýchodě Somálska, které však neusiluje o vlastní suverenitu (chce být jednou z částí federálního státu). Podobně jako Somaliland, s nímž má stále spory ohledně západní hranice, vznikl Puntland díky dohodě mezi místními klany. V roce 2006, v době svého úspěšného tažení, se jednotky Svazu islámských soudů neodvážily překročit jižní hranici Puntlandu a usilovat o kontrolu nad severní částí Somálska. Jejich šestiměsíční vláda se tehdy omezila na oblasti mimo autonomní části země.

Druhá strana mírových rozhovorů, ARS, je složena – jak ostatně uvádí ve vlastních dokumentech – z frakcí, které mají odlišné politické a ideologické zázemí. Dominantní pozici mají islamisté, dříve organizovaní ve Svazu islámských soudů, stejně jako dříve nejednotní v cílech i názoru na to, jakými prostředky má být cíl dosažen. Skupinu však tvoří i bývalí členové federálního parlamentu a zástupci občanské společnosti.

Jak už tomu často bývá, různorodé skupiny přivedla k sobě snaha o vyjádření jednotného hlasu opozice. Ten říká, že etiopská vojska, jejichž příchod do země nakonec znamenal v prosinci 2006 porážku Svazu islámských soudů a výrazné mocenské posílení TFG, musejí opustit zemi. Není náhodou, že zformování Aliance za osvobození Somálska v září 2007 se odehrálo v Asmaře, hlavním městě Eritreje, která somálské islamisty dlouho-

době podporuje, vedena letitým nepřátelstvím k Etiopii (hranici mezi oběma státy střežily posledních osm let síly OSN, mise UNMEE však na konci července tohoto roku skončila).

Kdo (ne)podepsal příměří?

Klid zbrání, jenž měl začít platit 30 dní od podpisu smlouvy, je sjednán na dobu 90 dní. V tomto období má být sjednán příchod mezinárodních „stabilizačních sil“ pod praporem OSN, jež mají vystřídat etiopská vojska.

Problém je, že přes dohodnuté příměří je denně v Somálsku pohřbeno příliš mnoho obětí bojů. Již v průběhu rozhovorů byl Šajch Šaríf Šajch Ahmad obviněn (z vlastních řad), že nemá pravomoc k vyjednávání o míru. Kritiku vnesl Hasan Dahir Aweys. Poslední zprávy ukazují na základní rozkol v ARS na umírněné a radikály, v jejichž čele stojí právě Hasan Dahir. Ukazuje se, že pro mnoho z odpůrců současné vlády je uzavření příměří nepřijatelné, přestože dohoda předznamenává primární cíl aliance – odchod etiopských („okupačních“) jednotek.

Radikální opozice, již představují v drtivé míře islamisté, je ochotna vyjednat s vládou až po odchodu těchto vojsk. Přitom je jasné, že odchod Etiopanů bez předchozího vyjednávání o změnách v mocenské konfiguraci by pro federální vládu znamenal kritické ohrožení. Stabilitu by tedy měly zajišťovat mezinárodní síly. Jejich příchod však není také v zájmu „warlordů“, lokálních vůdců, kteří si autoritou a vlastními milicemi udržují na mnoha místech – zejména v Mogadišu – značný vliv.

Lze očekávat, že odchod Etiopanů zklidní část radikálních islamistů a otevře dveře k zlepšení katastrofální situace v zemi. Zásadní průlom je však velmi nepravděpodobný, protože značné síly ozbrojeného odporu náleží nejextrémnějším islamistům, sdruženým v organizaci aš-Šabáb. Tato volná síť vzbouřenců, která od února letošního roku figuruje na seznamu teroristických organizací vlády Spojených států, bojuje v Somálsku za vytvoření islámského státu, založeného na wahabistické interpretaci viry.

Vrátíme-li se k somálské vládě, skutečnost, že přistoupila k dohodě o nahrazení

etiopských vojáků mezinárodními silami, byla sama o sobě překvapením. Více než cokoli jiného je to důkaz o rostoucí nejistotě jejich představitelů, kteří se bojí ztráty už tak nízké podpory – přítomnost etiopských vojsk vyvolává v Somálcích odpor, nehledě na jejich ideologii či klanovou příslušnost. Etiopané nejednají vždy v souladu se zájmy vlády, což její autoritu dále oslabuje.

Složité politika

Uzavření jakékoli dohody v Somálsku naráží na problém s tím, že politická moc v nejšířším smyslu tohoto pojmu je rozštěpena mezi celou řadu aktérů. Jejich postavení a možnosti se mohou odvíjet od klanové či náboženské příslušnosti, finančních prostředků, vojenské síly či podpory vnějších aktérů. I Aliance za osvobození Somálska je proto silně decentralizovaná a z rozhodnutí jednotlivých velitelů mohou pokračovat boje, nehledě na uzavřené dohody. Vláda není schopna postavit se místním warlordům, kteří si vydržují vlastní malé armády. Navíc extrémní islamisté ze sítě aš-Šabáb principiálně odmítají konstituční charakter státu (přestože prozatímní ústava označuje islámské právo *šari'a* za základ legislativy).

Úspěch Svazu islámských soudů, který během několika měsíců byl schopen ovládnout většinu země mimo autonomní území, spočíval ve schopnosti překlenout jednotlivé konfliktní prvky somálské politiky, především klanovou příslušnost. Přestože Svaz byl volnou koalici náboženských vůdců, warlordů, místních podnikatelů a islamistických ozbrojenců, dokázalo si vedení zjednat autoritu, jež vyplývala z široké veřejné podpory. Pro většinu Somálců nebylo zásadní, zda bude v zemi zavedeno zrovna islámské právo. Důležitý byl pořádek a bezpečnost, který Svaz přinášel – posledních osmnáct let v Somálsku vždy zoufale nedostatkové komodity.

V tomto směru současná vláda neuspěla. Pod kontrolou má pouze část jižního

Somálska. Zbytek oblastí na jihu je okupován islamistickými jednotkami, některé oblasti nekontroluje nikdo. Vláda je slabá, bezpečnostní situace v zemi je zoufalá, opět vzrostla moc místních vůdců. Kvůli katastrofální hospodářské situaci potřebuje podle červnové zprávy OSN 2,6 milionu Somálců humanitární pomoc. V cestě však stojí všudypřítomné násilí, které se nevyhýbá ani příslušníkům humanitárních organizací.

Nedobré vyhlídky

Devátého října uplyne čas stanovený červnovou dohodou: během něho měly být dokončeny přípravy na příchod jednotek OSN. Dnes je ještě víc než zřejmé, že se jedná o cíl pro Somálsko až příliš ambiciózní. Není divu, radikální islamisté (ať už aš-Šabáb, nebo část ARS), kteří dohodu odmítají, se nejvíce podílejí na otevřeném odporu. Řada warlordů a vlivných podnikatelů se vůbec neúčastnila jednání, protože se při potenciálním posílení centrální vlády a příchodu jednotek OSN obávají ztráty svého vlivu.

Přesto je elementární smír mezi částí somálské elity dobrou zprávou. Především proto, že v Somálsku (a celém regionu Afrického rohu) je kompromis daleko méně oblíbeným řešením politických sporů než pozvednutí pušky. Schopnost elit uzavřít dohodu je sama o sobě pozitivním faktem, i když na nestabilní situaci v Somálsku příliš nezmění a země mimo Somaliland a Puntland zůstane z humanitárního a bezpečnostního hlediska v katastrofálním stavu. Také skutečnost, že umírnění islamisté, kteří patřili do Svazu islámských soudů, jsou ze strany TFG akceptováni jako partner k dialogu, je významný krok správným směrem.

Dohoda z Džibuti zavázala obě strany k ustavení dvou společných pracovních skupin. Devatenáctého srpna byla uzavřena nová dohoda, posilující spolupráci mezi vládou s umírněnou opozicí, opakující spo-

Uzavření jakékoli dohody v Somálsku naráží na problém s tím, že politická moc v nejšířším smyslu tohoto pojmu je rozštěpena mezi celou řadu aktérů.

lečnou starost o humanitární situaci v zemi. O měsíc později, 19. září, se poprvé sešly obě pracovní skupiny – jedna se zabývá bezpečností, druhá politickými otázkami. Na pořadu jednání bylo opět téma stahování etiopských jednotek.

Pokud by vláda udržela svou pozici po odchodu etiopských vojsk, otevřela by se cesta k zlepšení situace. Jeden z největších problémů, vliv klanové příslušnosti, se v rámci parlamentu a vlády řeší rozdělením funkcí podle dohodnuté formule. To však nic nemění na skutečnosti, že federální vláda stále nepředstavuje pro velkou část klanových vůdců přijatelné řešení pro jednotnou správu země. Spolupráce s opozicí je pro TFG cesta k zlepšení reputace a legitimacy.

Příchod početné peacekeepingové síly OSN by pomohl milionům strádajících Somálců. Jak se však už jednou právě zde ukázalo, udržovat mír tam, kde není, nelze. Etiopii nestabilita Somálska bezprostředně ohrožuje: část islamistů podporuje iredentu etiopského regionu Ogaden, kde Somálci tvoří majoritu; ti dostávají pomoc od Eritreje, již při bezvládní v Somálsku nebude při podpoře protietiopských akcí stát nic v cestě. Proto Etiopie nestáhne své jednotky, nebudou-li nahrazeny jednotkami OSN či Africké unie. Před příchodem mírových jednotek se však musí v zemi zásadně vylepšit bezpečnostní situace. Tomu paradoxně brání radikální islamisté, jimž jsou etiopská vojska trnem v oku. Přes pozitivní, silící vliv mezinárodního společenství tak nelze v budoucích několika měsících čekat podstatné vylepšení situace.

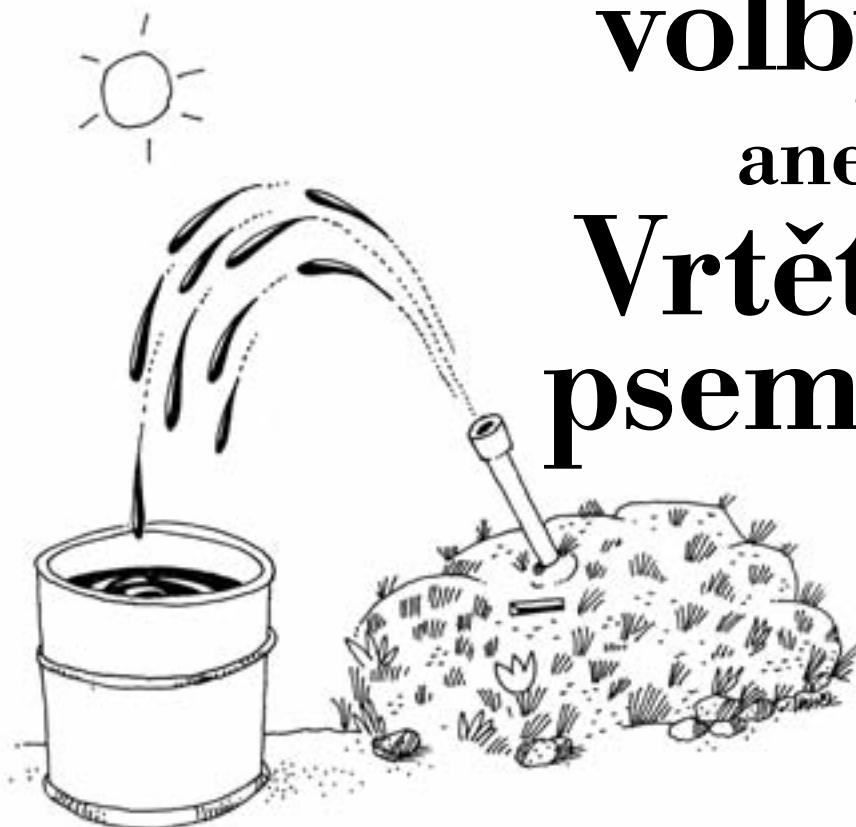
Miroslav Kalous je

studentem politologie a mezinárodních vztahů na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně.

kalmir@gmail.com

Pavel Kopecký

Gruzie, Rusko a americké volby aneb Vrtěti psem?

„Kdo umožnil rozmrazení konfliktu na Kavkaze nebo otevřeněji: kdo za to může?“ Samozřejmě, u komplikovaných událostí, k jakým došlo v Jižní Osetii a Abcházii, jde víceméně o špatně položenou, bezmála absurdní, příležitostně přímo účelovou otázku. Či lépe: o dilema vhodné pro média po okurkové sezóně a masy „unavené sluncem“, které spolu s řadou politiků touží vidět věci „jasně“ a rozlišovat dobré a zlé hochy. O rozsáhlých důsledcích inkriminovaného měření sil ale těžko pochybovat; objevily se dokonce názory o definitivním narušení unilateralismu Spojených států. V každém případě dala silící Moskva partnerovi v boji proti globálnímu terorismu, jehož podpory využila k potlačení revolty v Čečensku, jasně najevo, že i ona má svou stáletou „Monroeovu doktrínu“, do níž spadá tzv. blízké zahraničí.

Zavkazský region patří k nejcitlivějším oblastem světa. Přirozeně vedle Balkánu, Blízkého východu či některých zemí černé Afriky. Vlekoucí se problémy

okolo Palestiny, Iráku, Kosova, Súdánu, Jižní Osetie a Abcházie jsou jako pomyslné spojené nádoby. Široká škála místních národnostních zmatků a náboženských směsí vy-

tváří skutečně výbušný koktejl. Jeho nedílnou přísadou bývá zpravidla nafta, černé zlato, jež stojí také v čele zdrojů z regionu mezi břehy Kaspického a Černého moře. A není se co divit, jelikož dávno propojený svět zažil už dva ropné šoky... Pokusme se proto položit nyní vedle sebe několik provokativních, ba kacířských paralel, jimiž můžeme poodhalit pozadí jedné z mnohovrstevnatých konfliktních linií Kavkazu.

„Zaručené zprávy“ nabádají k opatrnosti

Brzy poté, co propukl staronový konflikt v Jižní Osetii, objevily se některé domněnky ohledně zákulisí střetu, v současné době nazývaného dvoudenní válka, jenž v rychlosti – a v době letošního „mirotvorné“ olympiády – proběhl startem i cílem. S některými podezřeními nutno nakládat krajně opatrně, neboť mohou být zkeslena jak autorskými, tak hodnotícími předsudky. Zvláště když v průběhu psaní tohoto textu bylo možné zaslechnout zprávu, že jeden ze strůjců vyhlášení nezávislosti Jižní Osetie a Abcházie, Vladimír Putin, přichází v rozhovoru pro americkou CNN s tezí, která je náhodou páteří této úvahy. Jeho zamyšlení musí samozřejmě v mnohých kruzích působit podobně kontraproduktivně, jako když kdysi – a mimochodem opodstatněně – obvinil dnes neexistující Husajnův Irák několik jaderných inspektorů OSN ze špionáže ve prospěch Washingtonu.

Před několika měsíci zaznělo v jistém veřejnoprávním pořadu tragikomické „příznání“ českého novináře a disidenta, jimž si dotyčný sypal popel na hlavu, jelikož před druhou válkou v Zálivu prý svatosvatě věřil bushovské administrativě šířící účelové lži o Saddámových zbraních hromadného ničení. Tehdejší „zaručené zprávy“ o iráckém nebezpečí pro západní svět byly účelovou, naftou a kontrolou obchodních cest zavánějící nepravdou. Masivně ji šířila americká republikánská vláda a někteří její spojenci. Například část britských elit, jež se nikdy nezbavily snu o obnovení své velmocenské přítomnosti na Blízkém a Středním východě. Což se do jisté míry kryje též se starými imperiálními cíli Rusů. Jinou věcí potom je, že

Spojenými státy vedené, pohříchu slabnoucí koalice v těchto „vietnamizovaných“ oblastech uvízly a že přepravou dvoutisícového gruzinského kontingentu ze Zálivu domů Washington paradoxně přilévá olej do ohně obou klíčových oblastí geopolitické šachovnice.

Po „letech s kovbojem“, jak si dovolím sarkasticky nazývat osm let vlády Texasana George W. Bushe, mluví opoziční američtí demokraté o naprostém zhroucení pověsti Spojených států jako predominantní mocnosti ve světě. Jistě, jde o předvolební rétoriku, leč něco pravdy na ní bude. Začalo to minimálně pochybným součtem hlav, díky němuž nastoupil do Bílého domu tvrdý proud neokonzervativců s manicheistickým viděním svatoušků. Projekt Spojených států na zajištění energetické bezpečnosti Paula Wolfowitz, předcházející jedenáctému září, tak dostal zelenou. Před časem se pak jistý poradce republikánského kandidáta Johna McCaina dokonce pozoruhodně uřekl, že by jeho chleboďárci hodně pomohlo nové 11. září. Tento krvavý útok extremistů koneckonců s přehledem zabezpečil i Bushovo druhé volební vítězství. Pravidelným úkazem se v této souvislosti stalo využívání hrůzy z terorismu k napadání nezávislých zemí se strategickou polohou a k masáži mozků občanů. Jenže terorismus, to už je v politickém marketingu obehnaná písnička!

Úspěšná válka elixírem na vnitřní bolesti

Během letošního února řada států, organizací i jednotlivců zehrala na uznání a vlastně iniciaci pochybné nezávislosti albánské Prištiny ze strany bushovských Spojených států či většiny zemí Evropské

unie. Usuzovalo se, že nežádoucí bezpečnostní a právní rezonance na sebe nenechají dlouho čekat. Stalo se *nejpatrněji* právě na Kavkaze. Americké a evropské volání po územní integritě Gruzie proto v současnosti působí bezmála jako absurdní žert. Nevybíravý záměr Ruské federace obsadit kdysi vyklizené geostrategické pozice vystrašil řadu místních hráčů. Svědčí o tom některé

proklamace z ukrajinského Kyjeva, kde kavkazská krize zatloukla poslední hřebík do rakve vlády a kde se prozápadní prezident Juščenko neteší valné popularitě. Medveděv a Putin jsou na tom o poznání lépe, přičemž velmi dobře vědí, že úspěšná válka je elixír na vnitřní bolesti, tj. mobilizační prostředek. Současný premiér si ostatně kdysi upevnil postavení v čele největšího státu světa válečným úspěchem právě na Kavkaze, když napravil pověst ruské armády, pošramocenou za jelicinovské „alkoholokracie“ v první če-

čenské válce. Dmitrij Medveděv se svými výsledky navázal na rétoriku svého předchůdce, jenž nazval rozpad pověstné „jedné šestiny světa“ největší geopolitickou katastrofou 20. století. Tato dezintegrace obnovila také nezávislost Gruzie, z jejíhož lůna vzešel J. V. Stalin, na nějž značné procento Rusů vzpomíná v dobrém, neboť to byl on, kdo položil základy obávané „říše zla“. Ostatně nevzhlíží k němu jenom největší slovanská populace. Svou inspiraci v něm prý rovněž nachází silně proamerický a neoliberální prezident a gruzinský vlastenec Micheil Saakašvili. Nynější, s demokracií málo srostlá hlava Gruzie nicméně neváhá z Tbilisi hlásat, že přítomnost pravidelných ruských branných sil ohrožuje na životě jeho mladý demokratický stát. On a jeho spolupracovníci, ale i někteří západní politici a propa-

K mocenským záměrům až chorobně nervózního Saakašviliho – vedle nastartování ekonomického rozvoje i potlačení všudypřítomné korupce a nepotismu – náležel plán obnovení teritoriální integrity jeho vlasti.

gandisté, srovnávali nesrovnatelné, když propadli pokušení přirovnat (ač očividně systematicky připravovanou) tvrdou odpověď Moskvy na gruzínský úder k Mnichovu či k zdušení maďarské revoluce v roce 1956 nebo potlačení „pražského jara“. Záměrem bylo zřejmě ovlivnit smýšlení především v nových členských státech Evropské unie.

Komu sedly tbiliské elity na lep?

K mocenským záměrům až chorobně nervózního Saakašviliho – vedle nastartování ekonomického rozvoje i potlačení všudypřítomné korupce a nepotismu – náležel plán obnovení teritoriální integrity jeho vlasti. Splnění tohoto cíle stále méně obdivovaného představitele „revoluce růží“, tj. využití pořádání olympijských her k bleskovému obsazení odtrženeckých území páňů Kokojtyho a Bagapše, skončilo fiaskem. Okamžitá a velmi promyšlená branná odpověď činí nad slunce jasným, že tbiliské elity sedly na lep. Jenže komu? Profesionálně FSB, jež vystihla frustraci svých protivníků nepřizvaných do Severoatlantické aliance? Vytušili snad ruští stratégové, že klešající popularita hlavních aktérů růžové re-

voluce, jež jako by z oka vypadla oranžové revoluci na Ukrajině, přispěje k ochotě uvěřit vlastní propagandě a slavomamu? Nebo podlehli cizím radám napodobit bleskovým úderem v rámci operace Bouře obnovení uzemní svrchovanosti Chorvatska ve Slavonii v roce 1995? Pro úplnost zde ještě dodejme, že Záhřeb k ní získal podporu především od Spojených států, jimž lepší zakotvení v ropných oblastech Perského zálivu umožnila o několik let dříve uskutečněná akce Pouštní bouře.

Existuje řada důkazů mírně řečeno – nedobrych osobních vztahů mezi Vladimírem Putinem a Micheilem Saakašviliem. Potupení neobratné tbiliské hlavy státu je proto dokonalé, prezidentské křeslo se pod ní třese. Ruská federace zcela patrně útok vyprovokovala, protože vhodnější způsob velmocenského „comebacku“ by sotva našla. Návrat k „americký“ arogantní sebezprezentaci v zahraničí, totiž prolomení unilateralismu USA, byl takřka ideální. V Gruzii, která mnohonásobně navýšila vojenský rozpočet, pobývá nejméně tisíc amerických poradců. Je rovněž nápadné, jak častým hostem byla v této zemi ještě před „mikroválkou“ americká ministryně zahraničí Condoleezza Riceová.

Po první válce v Zálivu proskočily neoficiální zprávy, že poražení, avšak nezničení baasisté (generál Schwarzkopf tehdy zastavil americké tanky na jihu Iráku, zatímco část místního obyvatelstva byla masakrována) konzultovali své útočné kroky vůči historické součásti „Mezopotámie“, Kuvajtu, s některými tichými spojenci v Novém světě. Pozoruhodným v tomto světle zůstává fakt, že ze současného Tbilisi se ozývaly na počátku ruského protiúderu zoufalé hlasy, neboť Američané údajně v předstihu dali své svolení a přislíbili pomoc. Buď' jak buď, zůstává zkrátka nepravděpodobné, aby při dané bezpečnostní konstelaci a dnešních sledovacích prostředcích s alespoň některými složkami svých hlavních patronů Saakašviliho generálové nekonzultovali.

Rusobijectví opět v módě

Výsledkem kratičkého koloniálního konfliktu na Jižním Kavkaze zůstává nejenom vzestup Moskvy, ale i její dočasná izolace, stejně tak pocívaná potřeba zvýšit vojenskou ochranu středovýchodní Evropy (především Polska a Pobaltí) prostředky Spojených států. V neposlední řadě vzniklo nové téma volebního zápasu o Bílý dům. Republikánský pretendent McCain se stal rétorickým rusobijcem; studenoválečnické zastrašování nebezpečím z Východu přichází zkrátka znovu do módy. Tento veterán z Vietnamu hodlá nadále operovat v Iráku, a vůbec to nevyplývá, že by si přál posun uplatňování moci své země v okolí, přičemž globální mocnost, jak známo, sousedí s každým.

I kdyby nastíněná konstrukce vůbec neplatila, Micheil Saakašvili nebyl pouhým „americkým mouřenínem“, velmocí neměly výhradně své zájmy a slavný americký film Vrtěti psem o manipulaci prezidentských voleb pomocí „pseudoválky“ s teroristy byl jedině produktem hollywoodské továrny na (těžké) sny, je neoddiskutovatelné, že „Matička Rus“, strategický partner Venezuely, Íránu a Číny, preferuje McCaina.

Pavel Kopecký je politolog

a přednáší na několika vysokých školách.

pavelkopecky@email.cz

Madeleine Albrightová radí nástupci George W. Bushe

Bývalá americká velvyslankyně Spojených států v OSN (1993 až 1997) a ministryně zahraničí USA (1997 až 2001) Madeleine Albrightová vydala počátkem roku v USA svou třetí publikaci – tentokrát „Doporučení budoucímu prezidentovi“ (původní anglický název „Memo to the President-Elect“), která v září vyšla v českém překladu. I když blízká spolupracovnice bývalého demokratického prezidenta Billa Clintona psala svá doporučení pro tehdy úspěšně nastupující kandidátku prezidentství –

jeho manželku Hillary, není pochyb, že v listopadu zvolený prezident Spojených států bude některá z četných doporučení muset a jiná moci využít.

Již v prvních kapitolách své knihy M. Albrightová vidí a hodnotí poslední léta americké zahraniční politiky a současné postavení USA ve světě velmi kriticky. Píše, že „Amerika v posledních letech veškerý svůj politický kapitál prohospodařila...prezidentská moc byla zneužívána“. Novému prezidentovi sděluje, že „v době, kdy vstoupí do úřadu, bude vážnost amerického vůdcovství menší, než si kdokoli ze současníků pamatuje“. Bushovo úsilí v posledních letech vše napravit „přinesla úspěchy příliš pozdě a bylo jich poskrovnu“.

Neúspěchy George W. Bushe, srovnávaného se schopnějším Billeem Clintonem byly ovšem podmíněny i náročnějšími úkoly, jež musel řešit. Ničivý útok teroristů z 11. září 2001 na dosud válkou přímo nedotčené Spojené státy byl pro ně těžkou únosným traumatem. Vyhlášení „války teroristům“ všemi spojenci, ani následný vpád do Afghánistánu však Usámu bin Ládina a al-Káidu nezlikvidovaly. Ani v duchu preventivní akce připravený vpád do Iráku nepřinesl Spojeným státům žádoucí kontrolu nad Středním východem. Naopak, Irák prošel občanskou válkou, přitahoval teroristy z okolních zemí, a dokonce vyvolal rozpory mezi USA a jejich hlavními evropskými spojenci. Tento stav autorka neskrývá

a dává novému prezidentovi svá doporučení pro přístupy a postupy jak v této, tak i v ostatních složitých otázkách současného světa.

Obnovení vůdčí role Spojených států závisí na podnícení dnes nedůvěři-

Albrightová, Madeleine: Doporučení budoucímu prezidentovi. Memo to the President-Elect,

přeložil Tomáš Jeník. 288 s, 2008.

ISBN 978-80-7252-218-7.

vých spojenců ke spolupráci. Prezident by měl především prokázat ochotu naslouchat druhým, i když někdy uslyší více námitek než návrhů řešení. Již zjara 2009 by měl doladit priority, prozkoumat mezinárodní terén a absolvovat schůzky a výměny názorů s většinou světových vůdců.

V euroatlantickém partnerství jsou ceněni jmenovitě Nicolas Sarkozy a Angela Merkelová. Němci i Japonci by si zasloužovali stále zastoupení v Radě bezpečnosti OSN. Obavy však vyvolávají snahy Evropské unie o vlastní armádu, namísto větších výdajů a účasti na akcích NATO, zejména mimo smluvní oblast Aliance.

Po šedesát let studené války se oběma supervelmocím dařilo udržet jaderné zbraně pod kontrolou. Smlouvu o nešíření jaderných zbraní (*Nuclear Non proliferation Treaty*) podepsaly všechny státy kromě Izraele, Indie a Pákistánu. Také poslední dva státy od roku 1998 jaderné zbraně vlastní. Zřejmě tolerance velmocí těmto zemím vyvolává zájem šesti arabských zemí o rozvoj jaderné technologie, a rovněž tak i šíitského Íránu, který tvrdí, že jaderná zbraň jeho cílem není.

Jemu ovšem Madeleine Albrightová, zjevně s ohledem na zájmy Spojených států a na ohrožený Izrael (po jehož boku budou USA i sama autorka „vždy stát“), velmi nedůvěřuje a byť i s výhradami by proti Íránu použila i síly. Přestože některé rozpory na

Blízkém východě (zejména izraelsko-palestinské) jsou dnes těžko řešitelné, musí prezident udržovat trvalý mírový dialog se všemi zúčastněnými.

Nový prezident má též „vítat integraci čínské ekonomiky do světových struktur“. Zároveň jej však „bude znepokojovat dopad jejího vzestupu na mír, demokracii a naše vůdčí postavení“ i skutečnost, že v dnešním světě „má víc lidí ve více zemích lepší mínění o Číně než o Spojených státech“. Rovněž těžko únosným břemenem jsou regionální schůzky

(africký summit, východoasijská konference), „na něž nejsou USA zvány“.

Zejména tíživě nesou aktivity Šanghaiské organizace spolupráce, jejíž jádro tvoří Čína a Rusko, s nimiž řada dalších zemí Střední a jižní Asie koordinují energetickou politiku, pořádají vojenské manévry a žádají stažení amerických jednotek ze Střední Asie.

Autorka připouští, že dnes již žije drtivá většina obyvatel světa mimo euroatlantickou oblast a že ekonomický a politický vliv této většiny dále poroste. Jako dobrá Američanka však nemůže připustit, aby USA časem ztratily své vedoucí postavení na této planetě. Proto také podtitul knihy zní „Jak vrátit Americe dobrou pověst a vůdčí roli ve světě“. Není to úkol snadný a Madeleine Albrightová si to uvědomuje, o čemž svědčí věta v závěrečné kapitole její zajímavé práce: „My můžeme snít o návratu Trumanových a Eisenhowerových časů, ale svět má jiné sny.“

Český překlad má dobrou úroveň, i když vzhledem k celosvětové a místy i historické problematice nebyl snadný. Věcná chyba na straně 22 (rok 1690 namísto 1960) byla zřejmě zaviněna korektorem.

Jiří Štěpanovský

přednáší externě na Právnické fakultě UK a je členem redakční rady Mezinárodní politiky.

Thukydidés

Nepřestávám věřit, že historie smrtelníkům pomáhá ukázat správnou cestu do budoucna. Dobře ale nahlédám, jak je to obtížné. Jako třeba nyní, kdy jste plni bezradnosti, co si máte počít se spolkem zvaným Severoatlantická aliance. Počal z dobrých důvodů, kterými byla společná vůle po udržení svobody a sna- ha čelit tlaku obrovité východní říše. Jak-

mile ale nebezpečí pominulo, ztratil vnitřní soudržnost. Podobně jako jsme ji pozbyli my Heléni poté, co ustoupila perská hrozba.

Obnovit sílu spolku se pokoušeli mnozí. Kleón, jehož ruka dopadla i na mne, v tom pokračoval snad s ještě větší tvrdostí. „Slabost je nebezpečná a nezískáte si ji vděk spojenců,“ hlásal. Vaši vůdci za mořem sice také dokážou budovat své základny všude, kde se jim to hodí, ale tak daleko jako

on nezacházejí. Co však se spolkem, jehož členové se již nemusejí obávat nepřátel a nikdo jim nevládne pevnou rukou? Prý rozpustit, říkají jedni. Neposlouchejte je. Bourá se snadno, ale stavět znovu ve spěchu, až to bude nutné, většinou nevede k ničemu dobrému. Rozevřít se novým členům, včetně bývalých nepřátel, zní jiná rada. Nepřehánějte to. Válka, byť třeba jen studená, pro vás přece byla nástrojem k nastolení míru, a ne k obsazování území. Alespoň to tak říkáte a je to tak moudré. K čemu vám ostatně budou třeba barbarští vůdci v Kolchidě či na pláních nad Chersonesem? Aby si pod vaši ochranou cvičili svaly ke svým válkám?

Přeji vám, ať si udržíte svou jednotu. Odoláte zlatému lákadlu, které dnes páchne po ropě. Nezaleknete se bradatých nepřátel, kteří se po útoku rozplynou jako stíny. A nezapomínejte, že spojenecké závazky se mají ctít, i když je nikdo nevymáhá tvrdou rukou – či spíše právě proto. Jen tak dosáhnete toho, že vydržíte smeleni a vaše vítězství se nestane počátkem různic mezi vámi samými, jak se to přihodilo nám.

David Klimeš

Glosa

Finanční krize volí Obamu

Obamovo štěstí je, že Charlie Black pracuje pro Johna McCaina. Kdyby pracoval pro Obamu, jistě by médiím sdělil, že Obama doufá v hlubokou ekonomickou krizi. Ano, Charlie Black je ten chlapík, který jako poradce McCaina v létě s brutální upřímností prohlásil, že by jeho šéfovi pomohl další útok na americkou půdu podobný tomu z 11. září. Jakkoli je to ale cynické a otravné, Black měl ve svém nemorálním úsudku pravdu – McCain jako válečný hrdina spíše může získat body za ohrožení národní bezpečnosti, Obama jako věrozvěst „změny“ si zase musí přát, aby se odcházející republikánská administrativa ukázala v co nejhorším světle. 11. září číslo dvě našťestí zatím nepřichází, ale hluboká krize, srovnávaná s velkou depresí 30. let, tu je. Jsou to jasné body pro Obamu: na

předvolebních mítincích se může strachovat o bankovní účty bankrotujících Američanů a ještě útočit na neschopnost republikánů. Vzhledem k tomu, že žádný z jeho poradců neudělal takovou botu jako McCainův Black, většina voličů mu věří, že bez ohledu na taktiku kampaně opravdu jen usiluje o lepší bytlo pro Američany.

Pro republikány je ekonomická krize dvojnásobnou pohromou. Nejenže demokraté teď snadno svádějí vše na špatnou regulaci finančnictví a samozřejmě vůbec nezmiňují neoddiskutovatelný zhoubný příspěvek Clintonovy administrativy, která tlačila na Fannie Mae a Freddie Mac, aby poskytovaly hypotéky i nebonitním klientům. Dalším vážným problémem je i mizivá kompetence McCaina v ekonomických otázkách. Američané přemýšlejí: Může zalátat eko-

nomické problémy Spojených států muž, který veřejně vtipkuje, že „ekonomice nerozumí asi tak, jak by měl“, ale má prý doma „tu Greenspanovu knížku“, čímž byly myšleny paměti bývalého šéfa americké centrální banky? Soudě podle zvětšujícího se odstupe Obamy od McCaina v předvolebních průzkumech, odpověď zní ne. Je čím dál pravděpodobnější, že Obama bude moci po vyhraných volbách parafrázovat zkrroušenému McCainovi slavný clintonovský bonmot: Bylo to o ekonomice, hlupáku!

David Klimeš je novinář a doktorand na FSV UK. Absolvoval historii na FF UK a mediální studia na FSV UK. d.klimes@gmail.com

V nepříteli vzdálené budoucnosti

Vlastně jsem šel mezinárodní vztahy studovat kvůli své tehdejší lásce. Ale když jsem měl napsat první ročníkovou práci, napadlo mě, úplně náhodou, tehdy se zrovna začalo tvrdě potírat opisování, kolik asi procent stejného textu bývá ve výstupech jakéhokoliv oboru. Stáhl jsem si padesát prací studentů ze sítě a naskenoval dvacet statí předních světových odborníků. A vše jsem prohnal takovým programem, který jsem si udělal. No, je pravda, že jsem si předtím tro-

chu přečetl chlapíky z vídeňské školy, Gödela, Wittgensteina, a hlavně Carnapa, ten mně fakt otevřel oči. Výsledky mě dost překvapily. Pak jsem si vzpomněl, že naše máma občas vařila z plátků REMA (rekonstituované maso). To byly strojově zpracované, méně atraktivní druhy výskového masa, rozřezané na tenké plátky (lístky) a spojené do větších celků. A REPO (rekonstituovaná politika), můj první program pro psaní veškerých typů textů od referátů až po di-

sertace z oboru, byl na světě. Kdo si koupil modul, stačilo do něj nahrát jakýkoli vlastní text, který se proměnil v kmenovou buňku osobního identifikátoru, a výstup byl nezaměnitelný. Prorazil jsem reklamním sloganem: Naše omáčka s vaším masem! Když jsem vydělal první milion, začaly soudy, ale vítězství ve Štrasburku mi pomohlo rozjet byznys naplno. Dneska už se věda bez programů REPO dělat nedá.

Homo politicus futurum